

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА И МАКЕДОНИЈА
ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКА ФЕДЕРАЦИЈА (1941 – 1942)

ДОКУМЕНТИ

ИЗБОР, ПРЕВОД И РЕДАКЦИЈА

Д-р Тодор Чепреганов

Д-р Теон Џинго

М-р Ирена Авировиќ

М-р Соња Николова

М-р Зоран Нечев

INSTITUTE OF NATIONAL HISTORY

THE GREAT BRITAIN AND MACEDONIA

GREEK-YUGOSLAV FEDERATION (1941-1942)

DOCUMENTS

SELECTION, TRANSLATION AND REDACTION

Todor Chepreganov Ph. D.

Teon Djingo Ph. D.

M. Sc. Irena Avirovich

M. Sc. Sonja Nikolova

M. Sc. Zoran Nechev

ИНСТИТУТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА И МАКЕДОНИЈА

ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКА ФЕДЕРАЦИЈА (1941 – 1942)

ДОКУМЕНТИ

ИЗБОР, ПРЕВОД И РЕДАКЦИЈА

Д-р Тодор Чепреганов

Д-р Теон Џинго

М-р Ирена Авировиќ

М-р Соња Николова

М-р Зоран Нечев

СКОПЈЕ, 2013

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје

94(497.7)"1941/42"(093.2)

ВЕЛИКА Британија и Македонија : Грчко-југословенска
федерација (1941-1942) : документи / [избор, превод и редакција
Тодор Чепреганов]. - Скопје : Институт за национална историја,
2013. - 252 стр. : илустр. ; 21 см

На наспор. насл. стр.: The Great Britain and Macedonia :
Greek-Yugoslav federation (1941-1942) : documents / selection,
translation and redaction Todor Chepreganov ... [и др.]. - Регистри

ISBN 978-9989-159-54-1

1. Ств. насл. на наспор. насл. стр.
а) Македонија - Историја - 1941-1942 - Документи

COBISS.MK-ID 94867210

СОДРЖИНА

1. ТЕЛЕГРАМА ОД ЏОРџ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОРОТ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ДО АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 16 октомври 1941 47
2. БЕЛЕШКИ ОД ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО ОДНОС НА ЈУГОСЛОВЕНСКО-ГРЧКАТА ФЕДЕРАЦИЈА, 20 октомври 1941 51
3. БЕЛЕШКА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА ИДЕЈАТА ЗА ЈУГОСЛОВЕНСКО-ГРЧКА ФЕДЕРАЦИЈА, 20 ноември 1941 60
4. ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ПЛАН ЗА БАЛКАНСКА ФЕДЕРАЦИЈА, 22 ноември 1941 63
5. БЕЛЕШКА НА АДИС, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКАТА УНИЈА, 25 ноември 1941 65
6. БЕЛЕШКИ ОД ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО ОДНОС НА ИДЕЈАТА ЗА БАЛКАНСКА ФЕДЕРАЦИЈА, 21-25 ноември 1941 67
7. МЕМОРАНДУМ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО ОДНОС НА ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКАТА УНИЈА, 5 декември 1941 70

8. ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, ДО АНТОНИ ИДН МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 5 декември 1941 78
9. ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО ПРОФЕСОР СЕР АЛФРЕД ЗИМЕРН, 30 декември 1941 80
10. БЕЛЕШКА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА РАЗГОВОРОТ СО МОМЧИЛО НИНЧИК, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 31 декември 1941 89
11. БЕЛЕШКА ОД ДИКСОН ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА РАЗГОВОРОТ СО ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 31 декември 1941 91
12. ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ДО АНТОНИ ИДН, ДРЖАВЕН СЕКРЕТАР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 1 јануари 1942 92
13. ПИСМО ОД АЛЕКСАНДАР КАДОГАН ДО ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 3 јануари 1942 96
14. ПИСМО ОД ДИКСОН ДО ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 4 јануари 1942 97

15. ТЕЛЕГРАМА ОД КУБИШЕВ ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 9 јануари 1942	98
16. ТЕЛЕГРАМА ОД АМБАСАДОРОТ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО КАИРО, ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 9 јануари 1942	99
17. БЕЛЕШКИ НА ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА НА ПИСМОТО ОД ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА 12 јануари 1942	103
18. ДОГОВОРОТ МЕЃУ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА И КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ЗА ФОРМИРАЊЕ НА БАЛКАНСКА УНИЈА, јануари 1942	108
19. ПИСМО ОД ДИКСОН ДО ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 13 јануари 1942	112
20. ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО КАИРО, 15 јануари 1942	113
21. ГОВОР НА КРАЛОТ НА ХЕЛЕНИТЕ ПО ПОВОД ПОТПИШУВАЊЕТО НА ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ДОГОВОР, 15 јануари 1942	115
22. ГОВОР НА КРАЛОТ НА КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ПО ПОВОД ПОТПИШУВАЊЕТО НА ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ДОГОВОР, 15 јануари 1942	118

23. ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО КАИРО, 17 јануари 1942	121
24. ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО СССР И ТУРЦИЈА, 17 јануари 1942	123
25. ОД АНГОРА ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 18 јануари 1942	124
26. РАДИОЕМИСИЈА ЗА ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ДОГОВОР, 18 јануари 1942	126
27. ИЗВАДОЦИ ОД НЕДЕЛНИОТ ПРЕГЛЕД НА ГРЧКИОТ ПЕЧАТ ВО САД, 13-19 јануари 1942	131
28. ИНФОРМАЦИЈА ЗА РАЗГОВОРОТ МЕЃУ ДИКСОН ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА И ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 20 јануари 1942	133
29. НАПИС НА ВЕСНИКОТ „ТАЈМС“, 20 јануари 1942	139
30. ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ВО ЛОНДОН, ДО ДАГЛАС ХАУАРД, 26 јануари 1942	140
31. НАЦРТ-ИЗЈАВА ЗА БРИТАНСКИОТ ПЕЧАТ И ЗА ББС ЗА ГРЦИЈА ОД ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА , јануари 1942	141

32. БЕЛЕШКА ОД ДИКСОН ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
РАЗГОВОРОТ СО МЕК ДУГАЛ, ЕКОНОМСКИ СОВЕТНИК
ПРИ АВСТРАЛИСКИОТ ВИСОК КОМЕСАРИЈАТ, 22
јануари 1942 145
33. ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ДО
АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 22 јануари 1942 146
34. БЕЛЕШКИ ОД ЕКСПЕРТИТЕ ОД ОД МИНИСТЕРСТВОТО
ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
РАЗГОВОРОТ МЕЃУ МЕК ДУГАЛ, ОД КАНЦЕЛАРИЈАТА
НА АВСТРАЛИСКИОТ ВИСОК КОМЕСАРИЈАТ, 22
јануари 1942 149
35. ТЕЛЕГРАМА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ ДО
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 27 јануари 1942 153
36. ПИСМО ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, ДО
ДАГЛАС ХАУАРД ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 28
јануари 1942 155
37. ИДЕИ НА ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
ПРОПАГАНДАТА КОН БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ВО
ОДНОС НА ФЕДЕРАЦИЈАТА, 30 јануари 1942 156

38. ИНФОРМАЦИЈА НА в. „САНДИ ТАЈМС“ ЗА
РАЗГОВОРИТЕ НА ВЛАДИТЕ ВО ЕМИГРАЦИЈА, 1
февруари 1942 161
39. ПИСМО ОД Н. Б. РОНАЛД ОД ЦЕНТРАЛНИОТ ОДДЕЛ
НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО КИМБЕР ОД КАНЦЕЛАРИЈАТА
НА ДОМИНИОНИТЕ, 4 февруари 1942 162
40. ПРАШАЊЕ ВО ПАРЛАМЕНТОТ НА Д-Р РАСЕЛ ТОМАС
ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 4 февруари 1942 163
41. ПИСМО ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО Р. Ј. ШЕИКЛ,
ЧЛЕН НА ОДБОРОТ ЗА ТРГОВИЈА, 5 февруари 1942 169
42. ПИСМО ОД ВЕЈЛИ, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
ФИНАНСИИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО НИГЕЛ
РОНАЛД, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 7 февруари 1942 171
43. ТЕЛЕГРАМА ОД ДАГЛАС ХАУАРД ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА , ДО ЏОРџ РЕНДАЛ, АМБАСАДОР
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО
ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА 9 февруари 1942 173
44. ПИСМО ОД АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, ДО
ПАЛЕРИТ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 10 февруари
1942 174
45. БЕЛЕШКИ ОД КЕЈН ДО РОНАЛД ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 11 февруари 1942 176

46. ПИСМО ОД ЏОРЏ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, ДО ЏОРЏ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 12 февруари 1942 177
47. НАЦРТ- ПИСМО ОД ЏОРЏ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ДО ПАЛИРЕТ АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 12 февруари 1942 177
48. ТЕЛЕГРАМА ОД УНИЈАТА НА ЛИГАТА НА НАЦИИТЕ ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 12 февруари 1942 181
49. ПИСМО ОД ШЕИКЛ, ОД ТРГОВСКИОТ СОВЕТ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО РОНАЛД ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 14 февруари 1942 182
50. ТЕЛЕГРАМА ОД ЏОРЏ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ДО ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 14 февруари 1942 187
51. ПИСМО ОД ВАЛИ, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, ДО Н. Б. РОНАЛД, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 19 февруари 1942 189
52. ПИСМО ОД ШЕИКЛ, ОД ТРГОВСКИОТ СОВЕТ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО С. Д. ВАЛИ, 20 февруари 1942 190

53. ПИСМО ОД ХАУАРД, ОД МИНИСТЕРСТВО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
ФРЕШВАТЕР, СЕКРЕТАР НА УНИЈАТА НА ЛИГАТА НА
НАРОДИТЕ, 21 февруари 1942 191
54. ПИСМО ОД ПАЛИРЕТ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА ДО АНТОНИ ИДН МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 16
февруари 1942 192
55. ПИСМО ОД КЛУТЕРБАК, ОД КАНЦЕЛАРИЈАТА НА
ДОМИНИОНТЕ, ДО РОНАЛД, 18 февруари 1942 193
56. ПИСМО ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
СЕСИЛ ДОРМЕР, 4 март 1942 195
57. ТЕЛЕГРАМА ОД РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА, ДО АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 31
март 1942 196
58. ТЕЛЕГРАМА ОД ЏОРЏ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА
ВО ЕМИГРАЦИЈА, ДО АНТОНИ ДАГЛАС, МИНИСТЕР
ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 31
март 1942 198
59. ПИСМО ОД ХАУАРД ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, ДО
ПРОФЕСОРОТ А. Ј. ТОЈНБИ, ОД СЛУЖБАТА ЗА
СТРАНКИ ИСТРАЖУВАЊА И ПРЕС, 13 април 1942 199

60. МЕМОАР ОД ГРЧКИОТ АМБАСАДОР ПРИ ВЛАДАТА НА НЕГОВОТО ВИСОЧЕСТВО ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 28 април 1942	200
61. ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР АЛЕКСАНДЕР КАДОГАН ДО ГРЧКИОТ АМБАСАДОР ПРИ ВЛАДАТА НА НЕГОВОТО ВИСОЧЕСТВО, 28 април 1942	202
62. ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР АЛЕКСАНДЕР КАДОГАН ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 28 април 1942	202
63. ТЕЛЕГРАМА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО АМБАСАДОРОТ НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 12 мај 1942	203
64. БЕЛЕШКИ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА ИДЕИТЕ ЗА КОНФЕДЕРАЦИЈА НА ДРЖАВИТЕ ОД ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА, 1 јуни 1942	206
65. ПИСМО ОД ГЛЕНКОНЕР ДО ДИКСОН ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 22 јуни 1942	217
66. ПИСМО ОД ДИКСОН, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО ГЛЕНКОНЕР, 9 јули 1942	218
67. ПИСМО ОД ЛЕО ГЕШТЕТНЕР, ДО ПОТСЕКРЕТАРОТ НА ВЛАДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 21 јули 1942	219

68. БЕЛЕШКИ НА ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО ОДНОС НА ПИСМОТО НА ГЕШТЕТНЕР, 26 септември 1942	226
69. БЕЛЕШКИ ОД ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА НА МЕМОРАНДУМ ОД ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 3 октомври 1942	229
70. ПИСМО ОД ДАГЛАС ХАУАРД, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО ЏОРџ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 17 октомври 1942	230
71. ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР КНАЏБУЛ ХАГЕСЕН, ДО СЕР ОРМЕ САРЏЕНТ, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 10 ноември 1942	231
72. ИЗВЕШТАЈ ОД КЛУТОН ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО ЈУЖНИОТ ОДДЕЛ ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО ОДНОС НА ТУРЦИЈА, 5 декември 1942	235
73. ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР КНАЏБУЛ-ХАГЕСЕН ОД АНГОРА ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 21 ноември 1942	236
74. ПИСМО ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, ДО ЏОРџ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 30 април 1943	239

75. ПИСМО ОД ЏОРЏ РЕНДАЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТ ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА, ДО ОРМЕ САРЏЕНТ ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 7 мај 1943

241

ВОВЕД

Во 1939 година германската воена машинерија незадржливо се приближувала кон Балканот. На 7 април 1939 италијанските сили ја зазеле Албанија. По претходно испробаниот, успешен начин на примерот со Чехословачка која требало да биде отскочна даска за напад на Полска, и Албанија требало да стане отскочна даска за италијанските дејства против Грција и во краен случај неутрализирање на Југославија.¹

Од друга страна, Германско-советскиот договор (25 август 1939) за ненапаѓање, во суштина значел повлекување на демаркациона линија за поделба на Полска и ја запечатил судбината на Источна Европа. Потпишувањето на овој договор бил само уште една потврда дека и покрај големиот антагонизам што постоел меѓу Германија и СССР, интересните сфери можат да влијаат врз добивањето во време, што за Хитлер и неговите планови секако ќе значи освојување „еден по еден“. Сепак, факт е дека ваков договор можел да се постигне само како неуспех на британско-француската надворешна политика и дипломатија во претходните години.

Германскиот и италијанскиот експанзионизам кон Балканот пред британскиот политички врв го поставило прашањето што да се прави со Балканот кој Британците го сметале за своја интересна сфера. Каков бил ставот на Британците најдобро го илустрира Винстон Черчил во писмо упатено до претседателот на владата. Меѓу другото тој ќе истакне: „ако државите кои се наоѓале на него бидат изложени на германски и италијански притисок и ако тие

---

¹ Д-р Тодор Чепреганов, Судирот на британските и германските интереси на Балканот и Македонија во текот на втората светска војна, Институт за национална историја, Скопје, 1998, 66.

дојдат до заклучок дека по сè изгледа сме неспособни за акција, ќе бидат принудени на најдобар можен начин да се спогодат со Берлин и Рим. Во каква изолирана ситуација ќе се најдеме ние тогаш! Ќе бидеме врзани во Полска и на тој начин ангажирани во Источна Европа, додека во исто време ќе се откажеме од можноста за формирање на голем сојуз, кој ако еднаш се реализира може да ни донесе спас“.²

Германските успеси како на дипломатски, така и на воен план сигурно дека имале големо психолошко влијание кај Британците. Биле оставени сами на себе, а имале огромна потреба од сојузници во Југоисточна Европа. Британските експерти забрзано работеле на изнаоѓање сојузници кои сè уште не биле влезени во германскиот „нов поредок“. Во реализирањето на таа своја замисла Британците ќе изгубат една година, обидувајќи се на Балканот да изнајдат начини како да ги помират балканските држави каде што секој на секого нешто му должел, било територијално било во однос на малцинските права.³ Меѓутоа, обидот да формира

---

² Во март 1939 година при посетата на Геринг на Италија претседателот на САД Френклин Д. Рузвелт испратил лична порака до Хитлер и Мусолини барајќи од нив да дадат гаранции дека повеќе нема да се впуштаат во било какви агресивни мерки во наредните десет "или дури дваесет и пет години ако воопшто може да се смета толку напред". Ibid.).

³ По версајскиот мировен договор на територијата на Југоисточна Европа, а посебно на Балканот се беа насобрале многу територијални и национални спорови. Хитлер тоа добро го знаел и знаел добро да го искористи. Споровите на Балканот меѓу балканските држави како само да чекале некој да почне да ги разрешува. Сите балкански држави имале меѓусебни нерасчистени територијални и национални проблеми. Бугарија имала спор со Грција за излез на Егејското Море, со Југославија поради Македонија и Царибродската област, спорот на Југославија со Унгарија поради Бачка, спорот на Грција со Албанија поради северен Епир, југословенскиот спор со Италија поради Трст или понудата на Италија на Југославија да ја поделат Албанија, југословенското тежнење да добијат слободна зона во Солун и т. н.. И

неутрален воен балкански блок кој би го спречил напредувањето на Хитлер, завршил со фијаско. Германските дипломати биле многу попрактични од британските. Тие веднаш ги реализирале ветувањата додека британските ветувања требало да се реализираат по војната. И вклучувањето на Соединетите Американски Држави во убедувањето на балканските државници да не ги прифаќаат ветувањата на Хитлер, завршило со неуспех.⁴

Конечно, Велика Британија била спремна и на „жртвувања“ на своите интереси, со цел да го вклучи и СССР во активностите околу формирање на балкански фронт. Во својата намера за ангажирање на СССР, Велика Британија пред сè поаѓала од поставката дека „би било тешко да се осигура стабилизација на Балканот без поттикнување на јаката и соседна сила која би настојувала тие држави да се сложат“. Во однос на таа идеја, Сталин сосема јасно истакнал дека СССР „не сака да ја преземе на себе улогата на врховен судија ниту да биде вплеткан во настаните на Балканот“.⁵ Несомнено, Сталин во овој период со ништо не сакал да го наруши договорот со Хитлер. Но и покрај јасниот став во поглед на договорот со Германија, Сталин сепак при разговорите инсистирал на потребата од преземење на чекори кои би овозможиле Теснеците да не бидат под надзор на една сила. Знаејќи ги амбициите на Сталин, амбасадорот Крипс му ветил дека Велика Британија ќе ги вложи сите свои дипломатски

нерешените национални прашања оделе во прилог на Хитлер. Тука пред се доминирало нерешеното „македонско прашање, сепаратизмот на Хрватите. Сите овие елементи оделе во корист на Хитлер, а не на Велика Британија која во една таква ситуација на Балканот, кога секој работел против секого за задоволување на своите сопствени интереси, ќе се обиде да ги организира балканските земји како бедем спрема Хитлер и Мусолини.

⁴ Види поопширно: Тодор Чепреганов, Судирот...83-85.

⁵ Ibidem, 85.

сили Турција да направи отстапки во поглед на Теснеците. Сепак и покрај британските настојувања, Турците не гледале причина да се постигне „договор меѓу Русија и Турција во поглед на Теснеците, кој Сталин најмногу го интересирал". По ваквиот резултат од разговорите, британскиот амбасадор можел да констатира дека „засага несомнено нема ни најмалку изгледи да се предизвика пукнатина во германско-советските односи".⁶ Британскиот амбасадор бил сосема во право во поглед на односите меѓу СССР и Германија. Сè уште нивните интереси оделе во ист правец, судирот на интересите ќе дојде покасно.

Од своја страна британските воени аналитичари и стратегии заговарале дека би било корисно за сојузниците да го „потпалат Балканот", бидејќи според нивните анализи „уследи ли пораз на Франција, а Балканот сè уште биде неутрален...ќе исчезнат и последните изгледи Балканот да го приведеме на наша страна".⁷ И биле сосема во право. По влегувањето на германските воени единици на територијата на Бугарија на 1 март 1941 година и пристапувањето на Бугарија кон Тројниот пакт, било сосема јасно дека следно на ред е Кралството Југославија. Британските обиди да се разубеди Владата на Кралството Југославија за пристапување кон Тројниот пакт не успеале, и на 25 март 1941 година Кралството Југославија пристапи кон Тројниот пакт. Настаните што следуваа, демонстрациите од 25 до 27 март, воениот удар од страна на генерал Душан Симиќ, нападот на нацистичка Германија и фашистичка Италија и Унгарија на Кралството Југославија значеше почеток на крајот на сите обиди на Британците да организираат отпор на Балканот. Британската политика пред германската ивазија на Балканот била насочена кон придобивање на Кралството Југославија на нејзина страна. Во однос на Југославија

---

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., 86.

експертите на СОЕ истакнувале дека настаните во 1941 година се движат со таква брзина што било неможно да се зацрта детален пропаганден план за таа земја во тој момент. Британските експерти ниту еден момент не се сомневале дека Југословените ќе бидат нивни сојузници. Тие сметале дека како во случајот на Грција, најдобра пропаганда би била воената помош. Но според нив таа помош би била ефективна единствено ако се формира некој фронт. Сепак, најголемиот британски проблем бил во тоа што таа имала многу малку да понуди во замена за жртвите што балканските сојузниците требало да ги дадат. Во разговорите водени на 14 февруари 1941 година, меѓу претседателот на Владата на Кралството Југославија, Драгиша Цветковиќ и министерот за надворешни работи, Александар Цинцар Марковиќ од една страна и Хитлер од друга страна, на југословенските претставници им било предочено дека е дојдено времето Кралството Југославија да пристапи кон Тројниот пакт. Во разговорите Хитлер потенцирал дека Кралството Југославија нема да учествува во воените дејства на Балканот, нема да се бара германските војски да ја преминуваат нејзината територија и нема да се користат железничките пруги за пренос на воен материјал и трупи. За возврат Хитлер ветил дека Југославија ќе има големи изгледи да добие излез на Белото Море и Солун. Со цел да изврши притисок, Хитлер нагласил дека СССР е готов да изврши инвазија на Балканот, дека Сталин планира да го болшевизира Кралството Југославија и дека ги поддржува бугарските аспирации спрема Македонија.⁸

Од своја страна, Велика Британија од Кралството Југославија барала да не се приклучува кон Тројниот пакт, да не дозволи преминување на странски трупи преку нејзината територија и конечно на Велика Британија не ѝ

---

⁸ Ibid, 90-91.

одговарало трета сила да влезе во Солун. На германскиот притисок Кралството Југославија да пристапи кон Тројниот пакт, Владата на Велика Британија одговорила со политички противмерки полагајќи надеж во можноста да го одвратат Кралството Југославија од тој чин. Британија дури употребила и пропагандно-психолошки средства за да го смени текот на настаните во Југославија. Со поддршка на САД, британската дипломатија, на Балканот, развила голема активност во однос на Кралството Југославија. На 15 февруари 1941 година, Антони Идн му упатил на принцот намесник лична порака во која му предлагал да се состанат во Македонија. Ваквиот предлог принцот намесник Павле го одбил поради страв да не ги предизвика Германците, кои сметал дека би дознале за пристигнувањето на Идн во Југославија.⁹ И британскиот амбасадор Кембел имал секојдневни контакти со југословенските највисоки личности, одвраќајќи ги од нивната намера Кралството Југославија да пристапи кон Тројниот пакт. Еден од посериозните обиди е меморандумот од 26 февруари 1941 година, кој британската влада преку својот претставник Кембел, му го предала на кнезот Павле, во кој се барало Југославените со Турците да ги нападнаат Германците штом тие ќе влезат во Бугарија. И мисијата на Антони Идн во Каиро и во Атина била директно поврзана со барањето начини за организирање балкански фронт со Турција, Грција и Кралството Југославија. Таквите британски намери за југословенскиот принц намесник биле еднакви на авантура¹⁰ т. е. бил уверен дека Британците не можат да ја добијат војната.¹¹ Од ваквиот југословенски однос Идн бил разочаран бидејќи југословенската влада им ставила до знаење на Британците, сосема отворено,

---

⁹ Ibid, 91.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

дека не сака да имаат разговори со нив.¹² Но Британците не сакале да се откажат од својата намера. На 3 март 1941 година министерот за надворешни работи на Велика Британија, Антони Идн, му испратил писмо на принцот намесник Павле во кое му ветил во случај Југославија да пристапи кон британскиот табор, Британците ќе бидат спремни да извршат ревизија на италијанско-југословенската граница кон Истра.¹³ Ниту ветувањата за ревидирање на границите не влијаеле да се промени ставот на Кралството Југославија. Во тие настојувања и британскиот премиер Черчил упатил предупредување до претседателот на југословенската влада Д. Цветковиќ за неговата длабока убеденост во конечниот пораз на силите на Оската, а дека распаѓањето на Југославија ќе биде неминовно доколку тргне по патот на Романија и Бугарија. Од своја страна, и британскиот амбасадор Кембел, во првата половина на март 1941 година, во Загреб, во куќата на Иван Мештровиќ, се состанал со Мачек, Кошутиќ и Крњевиќ и безусловно се обидува да ги наговори да влијаат на југословенската влада да не го потпишува актот за пристапување на Кралството Југославија кон Тројниот пакт. Исто така, Форин офис и Стејт депарментот испратиле заеднички демарши до Белград остро заканувајќи се дека доколку Кралството

---

¹² Ibid.

¹³ Ibid., 92. Уште во ноември 1940 година британските лидери го разгледувале прашањето за можната помош на Југославија во случај на германски напад. Но сите родови на војската одговориле за нивната неспремност за упатување на било каква помош. Од тие причини Винстон Черчил на 17 ноември 1940 година изјавил: "Ако не можеме да им ветиме било каква ефективна помош, ние во секој случај можеме да ги увериме, како што направивме и минатиот пат, да се исправат неправдите". Черчил мислел на ревидирање на границите во поглед на Истра. FO 371/25030.

Југославија пристапи кон Пактот по победата ќе биде поделена.¹⁴

Соединетите Американски Држави, и покрај прокламираната неутралност, ја поддржувале британската дипломатска акција за формирање на балкански фронт. Во својата надворешна политика тие ги поддржувале загрозените земји поттикнувајќи ги на отпор. САД ја поддржувале Велика Британија во нејзините настојувања да организира отпор на Балканот, бидејќи таа била свесна што значи за Велика Британија да ја изгуби и последната стапка земја на Балканот. Но и покрај сите дипломатски напори и ветувања за помош на балканските земји, било очигледно дека Велика Британија и САД не можат да ги насочат во саканиот правец балканските крстопати.

На југословенскиот политички врв му бил сосема јасен германскиот став дека Хитлер нема да го остави на мира Кралството Југославија сè додека не го потпише договорот за пристапување кон Тројниот пакт. Во таква неизвесна ситуација полна со исчекување, принцот намесник Павле на 10 март 1941 година го известил британскиот амбасадор Кембел дека се наоѓал пред една „страшна одлука, воена, бидејќи стручњаците му кажале дека Југославија би била прегазена за помалку од недела дена, а неговото мислење е дека ниту Грција, дури и со британска помош, не би можела подолго да издржи". Притоа, тој отворено ја искажал можноста од пристапување на Југославија кон Тројниот пакт.¹⁵ Држењето на принцот Павле личело како на „држење на некој несреќник кој е во кафез заедно со тигар и кој се плаши да не го предизвика, додека времето за оброк незадржливо се приближува".¹⁶ Само десет дена покасно

---

¹⁴ Ibid, 92-93.

¹⁵ Ibid, 93.

¹⁶ Ibid.

(20 март 1941 година) југословенската влада донела одлука за пристапување кон Тројниот пакт.

Заминувањето на Драгиша Цветковиќ и Александар Цинцар Марковиќ во Виена на 24 март и потпишувањето на договорот за пристапување на Кралството Југославија кон Тројниот пакт на 25 март 1941 година било круна на дотогашната германска дипломатија во потчинувањето на државите по дипломатски пат.

Со тоа, ситуацијата на Грција станала уште понезавидна. Оставена сама на себе го очекувала само моментот кога Хитлер ќе се одлучи да и го зададе последниот удар. Со пристапувањето на Кралството Југославија кон Тројниот пакт, Велика Британија се нашла во дефанзива на Балканскиот Полуостров. Нејзината политика за формирање на балкански фронт против Хитлер, уште на самиот почеток претрпела неуспех. Во една таква ситуација таа полагала надеж во можноста од државен удар од англофилски настроените воени лица во Југославија.

Незадоволството од политиката на југословенската влада било изразено со демонстрации во некои делови на Кралството Југославија (25-27 март) чиј краен резултат бил државниот удар извршен под водството на генерал Душан Симовиќ и поставувањето на престолот на малолетниот крал Петар II Караѓорѓевиќ. Ваквиот развој на настаните влеал надеж кај Британците. Затоа веднаш реагирал британскиот воен кабинет за кој „отстранувањето на владата која го потпишала Тројниот договор без поговор е удар на нашите непријатели“. Од своја страна Черчил го овластил британскиот амбасадор во Југославија, Кембел да му соопшти на генерал Симовиќ дека неговата влада ја признава како влада на Југославија „очекувајќи дека решително ќе го отфрлат договорот со Германија и ќе помогне во одбраната на Грција“, а тоа претставувало прво „јавно плукање во лице“, на

дотогашната Хитлерова политика на дипломатско потчинување.¹⁷

Реакцијата на Германија била сосема очекувана. Хитлер не можел да си дозволи да биде понижен пред една мала балканска држава. Неговата вербална реакција уследила веднаш, „тоа завереничко и разбојничко гнездо“ ќе го уништи засекогаш, а Кралството Југославија „ќе го избрише од географската карта“. Германскиот печат истакнувал дека тој акт е доказ за активноста на српските заверенички кругови поттикнати од британската известителна служба, чин кој бил вперен против интересите на Третиот рајх и кој морал да биде казнет.¹⁸

Како главна цел на нивната пропаганда во Југославија требало да биде спречување на Германците „од предизвикување на меѓусебна борба меѓу населението кое во моментот е хомогено“.¹⁹

Симовиќ настојувал да одржи неутрален курс, не впуштајќи се ниту во пактови, а ниту во војни и понатаму одбивал да ги нападне Италијаните. Понуденото, сепак не можело да го задоволи Хитлер. Пред сè тој бил загрижен од британското напредување во Егејското Море и во Грција. Плановите за напад на Југославија и Грција биле направени за кратко време. Југославија била нападна на 6 април 1941 година со седум панцир дивизии и 1.000 авиони. Под заштита на Германија која се покажала дарежлива кон своите сојузници, Унгарија, Бугарија и

---

¹⁷Ibid, 94-95.

¹⁸ Ibid, 95.

¹⁹ Ibid. Констатацијата дека населението во Кралството Југославија е „хомогено“ не одговара на вистината. Британците, во своите анализи и самите констатираат дека во Кралството Југославија постојат многу нерешени национални и територијални прашања. И Германците, од своја страна ја искористија токму нехомогеноста на Кралството Југославија и успеаја за многу кратко време војнички да ја поразат и да ја поделат.

Италија секоја посебно, за кратко време, си ги земале деловите за кои сметале дека им припаѓаат.

Ваквиот развој на настаните оделе во корист на Велика Британија која сè уште гледала надеж дека може да формира балкански фронт против Германија од Југославија, Грција и Турција.²⁰ Во ситуација која ветувала надеж за поттикнување на отпорот на Балканот, Антони Идн кој престојувал во Каиро веднаш заминал за Атина за да се запознае непосредно со настанатата ситуација. Во писмото кое на 28 март 1941 година Винстон Черчил му го испратил на Идн во Атина се барало „јасно согледување што сакаме на Балканот и од Турција, и да работиме во тој правец спрема развојот на настаните“. Во неговите пресметки Југославија, Грција и Турција располагале со „седумдесет мобилизирани дивизии на тоа воено поле“, а додека Германците немале повеќе од триесет. Според Черчил тие седумдесет дивизии можеле да им речат на триесетте дивизии „ако нападнете која било од нас, ќе бидете во војна со сите“. Од тие причини тој сметал дека една тројна нота од трите балкански држави „би довело до одржување на мирот или до долготрајно одлагање на германското настапување“ и „дипломатска изјава за единство и барање на тие земји да бидат оставени на мира“. Оптимизмот на Черчил за формирање на балкански фронт се гледал и од пораката до австралискиот претседател во која истакнал „можеме повторно со сигурност да се надеваме дека, заедно со Турција ќе воспоставиме балкански фронт кој би опфатил околу 70 сојузнички дивизии на четирите споменати сили“, но и тој самиот бил свесен дека „тоа воопшто не е сигурно“.²¹ За реализирање на таа цел Черчил го испратил во Белград началникот на империјалниот Генералштаб, генерал Дил, кој ѝ ветил помош на југословенската влада.

---

²⁰ Ibid, 97.

²¹ Ibid, 97.

Како резултат на посетата на Белград, во Кенала (денешна Креница) на македонско-грчката граница бил одржан состанок (3-4 април 1941 година) меѓу повеќе југословенски, грчки и британски офицери за обединување на грчко-југословенските сили кои би се спротивставиле на германската агресија на Балканот.²² Но брзиот развој на настаните и меѓусебната недоверба го оневозможиле неговото реализирање. Надежите на Велика Британија полагани во владата на генерал Душан Симовиќ наскоро се покажале како нереални. И покрај фактот што таа вербално ги прифатила британските ветувања за помош, во практика не се преминало кон реализација на истите. Тој одбил да го прими во Белград британскиот министер за надворешни работи, Антони Идн, плашејќи се од реакцијата на Хитлер. Поради тоа Черчил на 4 април 1941 година му испратил телеграма на Симовиќ во која го критикувал за неговата колебливост која му одела од рака на Хитлер.²³

Со фашистичкиот напад на Кралството Југославија (6 април 1941 година) британските планови за организирање на некаква одбрана на Балканскиот Полуостров била наполно прекинати. Велика Британија во своите очајнички планови за организирање на отпор се надевала дека ќе успее во планинските делови да го оневозможи германското напредување. Черчиловата идеја, владите на Грција и Југославија да не ги напуштаат своите земји и да ја продолжат борбата во планините, и замислата југословенската и грчката војска да им се спротивстават на германските сили во една континуирана исцрпувачка војна во планините на Грција и Југославија завршила само како идеја.²⁴

---

²² Ibid, 98.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid, 98.

Отпорот на Кралската југословенска војска траеше само дванаесет дена (6-18 април). Кралот Петар II и Владата по нападот заминуваат преку Ужице за Пале, а оттаму за Никшич од каде што е организиран воздушен мост кон Грција каде стигнуваат на 16 април 1941 година. Истиот ден во договор со Британците Владата и кралот се префрлени во Каиро. Во Договор со британските власти, на 26 април владата го напуштила Египет и преку Кантаре се упатила кон Палестина, Јудеја и Ерусалим.²⁵

На 5 јуни 1941 година, се одржала седница на југословенската влада. На неа, бил утврден списокот на политичари кои требало да заминат во Лондон и САД, и список на политичари кои требало да отпатуваат во Јужна Африка.²⁶ Така југословенскиот крал Петар II, Симовиќ и Нинчиќ отпатувале сами во Лондон, а малку подоцна таму заминале и С. Јовановиќ, Крњевиќ, Шутеј и Крек. Оваа седница била и последната комплетна седница на владата од 27- мартовските случувања.²⁷

Во овој период, во Лондон веќе била извршена првата реконструкција на кабинетот. Сите кептаунски дотогашни министри кои патувале во Америка, влегле во новата влада, но само како министри без ресор. На повик од југословенската влада, д-р Будисављевиќ, Бањанин и д-р Чубриловиќ на 25 август 1941 година тргнале кон Лондон. Истиот ден, со брод запловиле преку Јужниот Океан кон Света Елена, а потоа навлегле во Јужна

---

²⁵ Алаксандар Манојловски, Балканската унија меѓу Југославија и Грција во текот на Втората светска војна (необјавен магистерски труд), 90-92.

²⁶ Јужна Африка, Кептаун на југословенската влада ѝ служела како еден вид на резервоар за поединечни членови на владата, владини соработници и останати политички луѓе. Според потребите, југословенската влада би повикувала поединечни свои членови и политички соработници онаму каде што би се укажувала државна потреба.

²⁷ Александар Манојловски, Цит. труд., 93.

Америка. На бродот со кој патувале југословенските „емигранти“, се наоѓал и грчкиот крал Ѓорѓе II со својата кралска влада и престолонаследникот Павле. На 9 септември тие веќе се наоѓале во Тринидад, Јужна Америка.²⁸ Покрај крајбрежјата на Средна и Северна Америка и патиштата кон Канада, полека навлегувале во водите на северниот Атлантски Океан. На 27 септември се истовариле на британско тло, во пристаништето во Ливерпул, од каде што се упатиле за Лондон. Нивниот пат од Кептаун до Лондон траел полни четири недели. Во Кептаун, од југословенските министри останал само Трифуновиќ, кој во тој период немал ниту намера да замине за Лондон.

Кралот Георги II и грчката цивилна влада, раководена од новоназначениот грчки премиер Емануел Цудерос, заедно со остатокот од грчката војска, на 23 април се евакуирале на Крит. Таму останале сè до почетокот на операцијата за освојувањето на островот од страна на германските падобрански единици, која започнала на 20 мај 1941 година. За време на борбите за островот, грчката влада на чело со кралот се евакуирала во Египет, не оставајќи во сопствената земја ниту еден штаб или некое слично тело кое би продолжило со отпорот и би го одржувало национално единство, какво што имало до моментот на окупацијата. Националното единство успешно се одржало сè до германскиот напад, кога дефетизмот започнал да ги зафаќа и највисоките воени врвови и довел до капитулација.²⁹ Со напуштањето на својата татковина, грчката влада заедно со кралот станува дел од многуте влади кои се наоѓаат во егзил.

Во ова време, од политички причини сите влади во бегство биле сместени во Лондон. Уверени дека војната ќе

---

²⁸ Британска колонија и утврдување, а и воедно и врска помеѓу Венецуела и Средна Америка.

²⁹ Александра Манојловски, Цит. труд, 93.

продолжи и ќе се засили со својата жестина, тие во Лондон ги собирале владите во бегство, за подоцна, со нивна помош, да можат полесно да ги организираат движењата на отпор во окупираните земји, сè со цел обезбедување на сопствени витални интереси и ширење на сопственото влијание. На овој начин, организирајќи ги борбените фронтови во окупираните земји, во голема мера би биле олеснети и засилени борбените напори на Обединетите народи. Од овие причини и југословенската влада во бегство била повикана во Лондон. Таа добила сместување во Кингстоун хаус (Kingstone House), а југословенскиот крал Петар, посебна резиденција која се наоѓала на број 41 Upper Grosvenor Street. Во британската престолнина веќе се наоѓале чехословачката, полската и норвешката влада и претставници на други покорени и окупирани земји.

Наоѓајќи се во Лондон владите во егзил функционираше како суверени влади на односните земји. Секоја од нив имала разменето амбасадори меѓу себе, а и со Владата на Обединетото Кралство. Во таква ситуација уште при крајот на 1941 година започнале да размислуваат за повоеното уредување на Европа, а посебно на Југо-источна Европа. Британскиот политички врв, имајќи предвид дека Балканот е нивна интересна сфера и сакајќи по војната да ја врати старата состојба започнува да заговара формирање на Југословенско-грчка федерација кон која се планирало да се придружат и други балкански држави. Исто така, заговарале и формирање на Чехословачко-полска конфедерација и Подунавска федерација. Со еден збор, уште тогаш го заговараат формирањето на Европската унија. Но, во сите калкулации за формирање на било федерации, конфедерации, било унии, ниту британските политичари, а уште помалку балканските и оние од југоисточна Европа ја калкулираат Македонија како дел од нив. Македонија

не се споменува во ниту еден документ. Се смета за дел од Кралството Југославија и во повоеното уредување на Европа требало остане негов дел.

Зборникот е составен од 75 документи и претставува збир на кореспонденцијата помеѓу централата на Форин офисот во Лондон и дипломатските претставници на Велика Британија при владите во егзил нејзините дипломатски преставништва, како и со претставници на владите во егзил. Поголемиот дел од документите се напишани на машина за пишување, а мал дел се во ракопис.

Документите објавени во зборникот се подредени хронолошки, по датумот на нивното настанување. На секој документ е наведена сигнатура: ознака на фондот, фасциклата и бројот во регистратурата на Форин офис. Интервенциите на приредувачите се дадени во коси загради. Подвлечените делови од текстот и курзивот се задржани и при објавувањето. Документите се наоѓаат депонирани во Националниот архив на Велика Британија во Лондон.

Зборникот е снабден со најнужниот научен апарат за настаните и личностите кои се споменуваат во документите.

INTRODUCTION

In 1939, the German war machinery progressed towards the Balkans. On April 7, 1939 Italian troops occupied Albania. After the success story in the case of Czechoslovakia, which should have served as a site to trigger the commencement of the attack against Poland; in the same sense, Albania should have become the location, which would serve to the Italian troops as a position from which they will take actions against Greece and finally, actions in direction towards neutralizing Yugoslavia.

On the other hand, the German-Soviet Nonaggression Pact (August 25, 1939), essentially symbolized the marking of the demarcation line dividing Poland and sealing the fate of Eastern Europe. The signing of this pact signified yet another confirmation that Germany and the Soviet Union had joint spheres of interest, despite the existing great antagonism. The signing of the pact directly influenced the course of actions in sense that Hitler have gained additional time which in strategic means meant conquering countries 'one by one'. However, the fact remains that such a pact could be reached only as a failure of the British-French foreign policy and diplomacy in previous years.³⁰

German and Italian expansionism towards the Balkans has imposed the question about the future of the Balkans, which the British political leadership considered it as their sphere of interest. The attitude of their leadership is most appropriately illustrated in the letter that Winston Churchill addressed to the Prime Minister. Among other things, he stressed out "if the Balkan states were to be exposed to German and Italian pressure and if they come to the

---

³⁰ Dr. Todor Cepreganov, Conflict of the british and german interest in the Balkans and Macedonia during World War 2, Institute for nNational History, Skopje, 1998, 74

conclusion that they are incapable of taking proper actions, they would be forced to come to an agreement with Berlin and Rome. In such an isolated situation, we [the British] will find ourselves bound to Poland, thus engaged in Eastern Europe while at the same time will give up the possibility of establishing an great alliance, which once formed would bring us salvation.”³¹

German successes on diplomatic, as well as in the military sphere, had a profound psychological influence on the British. Despite their need of allies in Southeast Europe, in the end, they were left alone. British experts worked intensively in the direction of finding allies, which have not been embraced by the German “new order”. This attempts will cost the British a whole year in the Balkans trying to find ways to reconcile the Balkan states where everyone owes everyone, either in terms of territory or in respect to minority rights.³² However, these attempts to form a neutral military Balkan bloc which would prevent the advancement of Hitler ended in fiasco. German diplomats were much more practical than the British ones.

---

³¹ March 1939, during the visit of Gering to Italy, the president of USA, Franklin Delano Roosevelt sent a personal message to Hitler and Musolini asking for guaranties that they with not undertake any more aggressive activities in the next ten “or even twenty five years if one could guarantie for such a long period”. Ibidem,66).

³² Following the Treaty of Versailles, on the territory of Sout East Europe, and especially in the Balkans, a lot of teritorial and nacional disputes emerge. Hitler knew that well and knew how to take advantage of it. Bulgaria had a dispute with Greece over the exit on the Aegean, with Yugoslavia over Macedonia and the area of Caribrod; the bilateral dispute of Yugoslavia with Hungary over Backa as well the one with Italy over Trieste or the Italian offer to Yugoslavia to split Albania and the free zone at Salonica; Greece with Albania over Northern Epirus etc. All these bilateral disputes were in favor of Hitler’s position. In this sense, the unresolved situation concerning Macedonia and the separatism of the Croats dominated. All these elements went in favor of Hitler, not Great Britain, which in such a situation in the Balkans, where everyone worked against everyone in order to satisfy their own interests, will try to organize the Balkan states to fight against Hitler and Mussolini.

They realized they promises in a prompt manner, whereas the promises of the British should be effectuate after the end of the war. The involvement of the United States in persuading the Balkan statesmen not to accept Hitler's promises also ended in failure.³³

Finally, Great Britain was prepared to "sacrifice" their own interests in order to involve the USSR in the activities for establishing the Balkan front. In their intention to engage with USSR, Great Britain used the wording that it "would be difficult to ensure stabilization of the Balkans without inducing... an influential and neighboring power which would push the countries to agree on such an agreement." In relation to this proposal, Stalin has clearly stated that the USSR "neither wanted to take the role of supreme judge nor to be involved in any of the events in the Balkans."³⁴ Most certainly, during this period, Stalin did not wanted to disrupt the reached agreement with Hitler. Despite Stalin's clear position regarding the agreement with Germany, in the talk with the British, he insisted on taking additional measures in ensuring that all straits are not supervised by a single country. Acknowledging the ambitions of Stalin, Ambassador Cripps promised him that Great Britain would use all its diplomatic channels to persuade Turkey to make some concessions in relation to the straits. However, despite the British efforts, Turkey did not saw any reason why to come to "an agreement with Russia in relation to the straits, which were of Stalin's particular interest." As a result, the British ambassador could only conclude, "without any doubt, at this moment in time, there is no possibility to cause a rift between Germany and the Soviet Union."³⁵ His estimation was correct. They still share the same interests and one could only expect the possibility of conflict at a later stage.

---

³³ For more on this issue, see Dr. Cepreganov, Conflict...83-85.

³⁴ Ibidem, 85.

³⁵ Ibid.

For the time being, the British military analysts and strategists colluded that would be beneficial for the allies to *kindle the flame in the Balkans*, since their analysis indicated that, “if France is defeated, while the Balkans is still neutral... the last prospects to attain the Balkans would disappear.” And they were quite right. After the German military units moved into Bulgaria on March 1, 1941 and Bulgaria's accession to the Tripartite Pact, it became obvious that the next in row is the Kingdom of Yugoslavia. British attempts to discourage the Government of the Kingdom of Yugoslavia to join the Tripartite Pact failed, and on March 25, 1941 Kingdom of Yugoslavia joined the Pact. The events that followed such as the demonstrations from 25 to 27 March; the military coup d’etat by General Dushan Simovich; the attack of nazi Germany and fascist Italy and Hungary on the Kingdom of Yugoslavia marked the beginning of the end of all attempts by the British to organize resistance movement in the Balkans. British policy before the German invasion of the Balkans was directed towards persuading the Kingdom of Yugoslavia to take their side. The SOE experts stressed out that the events of 1941 were happening with such a fast paste that it was impossible to draft a detailed plan for propaganda. British experts did not suspect, at any moment, that the Yugoslavs would be their allies. They thought that as in the case of Greece, the most effective propaganda and one, which would fit the purpose, would be the military one. In their words, this kind of assistance would be efficient only in the case of forming a front. However, their biggest problem was that they had very little to offer in return for the sacrifices which the Balkan allies had to give. In discussions held on February 14, 1941, between the Prime Minister of the Kingdom of Yugoslavia Dragisha Cvetkovich and Foreign Minister Alexander Tzintzar Markovich on one side, and Hitler on the other, the Yugoslav officials were prompted that the time has come Kingdom of Yugoslavia to join the Tripartite Pact. Hitler

emphasized that the Kingdom of Yugoslavia will not participate in military actions in the Balkans, will not require German troops to cross Yugoslav territory and that they will not use the railroads to transfer war equipment and troops. In return, Hitler promised that Yugoslavia would have great prospects in gaining exit to White Sea and Salonika. And finally, in order to mount the pressure on Yugoslav officials, Hitler revealed that the USSR is ready to invade the Balkans, and that Stalin plans are to bolshevize the Kingdom of Yugoslavia and that he supports the Bulgarian aspirations towards Macedonia.³⁶

For its part, Great Britain demanded from the Kingdom of Yugoslavia not to join the Tripartite Pact; not to allow transfer of foreign troops through its territory and finally they did not want a third party/force present in Salonika. As a reaction to the mounting German pressure on the Kingdom of Yugoslavia to join the Tripartite Pact, the government of Great Britain responded with political counter measures hoping that they would repel the Kingdom of Yugoslavia from that act of accession. They even used psychological propaganda in order to change the course of events in Yugoslavia. With the support of United States, British diplomacy, developed great activity in the Balkans, with special focus on the Kingdom of Yugoslavia. On February 15, 1941 Anthony Eden sent a personal message to the Prince Paul in which he suggested to meet in Macedonia. This proposal, the regent Prince Paul rejected in fear of the possibility to provoke the Germans, who he thought, would find out about the arrival of Eden in Yugoslavia.³⁷ The British Ambassador Campbell had daily contacts with Yugoslav highest political figures in order to divert their intention to proceed with the accession of the Kingdom of Yugoslavia in the Tripartite Pact. One of the most serious attempts in this direction is the memoranda of 26 February 1941, which the

---

³⁶ Ibid, 90-91.

³⁷ Ibid, 91.

British government through its representative Campbell, handed to Prince Paul, in which the Yugoslavs were asked to join forces with the Turks in attacking the Germans as soon as they move into Bulgaria. In addition to the memoranda, Anthony Eden's mission to Cairo and Athens was directly related to finding an appropriate solution for organizing a Balkan front with Turkey, Greece and the Kingdom of Yugoslavia. Such British intentions towards the Yugoslav prince regent were equivalent to an adventure³⁸ i.e. Eden was convinced that the British cannot win the war.³⁹ This, in addition to the open statements of the Yugoslav authorities that there is no need for discussions with the British, resulted in great disappointment for Eden.⁴⁰ However, this behavior did not discourage the British. On March 3, 1941 the Minister for Foreign Affairs of Great Britain Anthony Eden sent a letter to Prince Paul, in which he promised, in case Yugoslavia joins the British camp, they are willing to revise the Italian/Yugoslav border towards Istria.⁴¹ Nonetheless, the promises made to revise the border did not affect any change in the position of the Kingdom of Yugoslavia. These efforts were supplemented with additional letter, written by the British Prime Minister Churchill in which he issues a warning to the president of the Yugoslav government for his deep conviction in the final defeat of the forces of the Axis, and that the disintegration of Yugoslavia would be inevitable if they go down the road of Romania and Bulgaria.

---

³⁸ Ibid, 91-92.

³⁹ Ibid, 92.

⁴⁰ Ibid, 92.

⁴¹ Ibid., 92. Even in November 1940, British leaders have reviewed the issue of possible aid to Yugoslavia in the event of a German attack. However, all branches of the military responded to their reluctance for any kind of help. For these reasons, Churchill on November 17, 1940 said: "If we can not promise any effective assistance, we can assure them, as we did last time, to correct the historical injustices mainly referring to review the boundaries in terms of Istria. FO 371/25030.

The British ambassador held a meeting in Zagreb, in March 1941 in the house of Ivan Mestrovich, with Macek, Kosutich and Krnjevich, and unconditionally tried to persuade them to influence the Yugoslavian government not to sign the treaty for accession towards the Tripartite Pact. Furthermore, the Foreign Office and the State Department sent a joint demarche to Belgrade, strongly threatening that if the Kingdom of Yugoslavia acceded to the pact; after the victory would be divided.⁴²

The United States of America, despite its proclaimed neutral position, supported the British diplomatic action for forming a Balkan front. Their foreign policy supported the endangered countries encouraging them to resist and oppose. The US supported Great Britain in their efforts to organize a resistance movement in the Balkans, because they were conscious of the threat that they may lose all the grounds in the Balkan Peninsula. However, despite all the diplomatic efforts and promises for aid of the Balkan countries, it was obvious that the British and the US cannot steer the Balkans in the desired direction.

The Yugoslavian political leadership had clear understanding of the German position, that Hitler will not retreat until the Kingdom of Yugoslavia signs the treaty and accessed the Tripartite Pact. In such unclear situation full of anticipation, on March 10, 1941, prince Paul informed the British ambassador Campbell that he is facing a “major military decision because his experts advised him that Yugoslavia would be defeated in less than one week, and his assessment is that not even Greece, with the help of the British, would not be able to hold much longer”. Thereby he openly pointed out the possibility of Yugoslavia joining the Tripartite Pact.⁴³ Prince Paul’s stand seemed like the one of “an unfortunate person stuck in a cage with a tiger while waiting

---

⁴² Ibid, 92-93.

⁴³ Ibid, 93.

the feeding time which is inevitably approaching.⁴⁴ Only ten days after (March 20, 1941) the Yugoslavian Government decided to join the Tripartite Pact.

The departure of Dragisha Cvetkovich and Alexander Tzintzar Markovich to Vienna, on March 24, 1941, to sign the accession treaty for Tripartite Pact was regarded as the highest achievement of the German diplomacy in relation to capitulation of countries in a diplomatic manner.

With these occurrences, the Greek position became even more critical. Left on itself, Greece waited for the moment when Hitler would decide to strike the last attack. With the accession of Yugoslavia in the Tripartite Pact, Great Britain found itself in the defensive position on the Balkan Peninsula. British policy on establishing a Balkan front against Hitler suffered, even in the beginning, a major failure. In this situation the only hope was the possibility of a coup d'etat, led by generals in Yugoslavia favorably inclined to Britain.

Dissatisfaction from the Yugoslavian policy was publicly expressed on demonstrations in some parts of the Kingdom (25th – 27th March) resulting in coup d'etat executed under the leadership of general Dusan Simovich followed by placement of the juvenile king Petar II Karagjorgjevich on the throne. These developments aroused hope in Great Britain. The British military cabinet responded immediately with the message that “removing the government that signed the Tripartite Pact is without any doubt a major defeat of our enemies”. Churchill authorized the British ambassador in Yugoslavia Campbell to inform general Simovich that his government is recognized as a legitimate government of Yugoslavia, excepting that they will decisively reject the German Treaty and assist in the defense of Greece. This was the first public humiliation of Hitler's policy of diplomatic capitulation.⁴⁵

---

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid, 94-95.

The German reaction was quite expected. Hitler could not let himself be humiliated by a small Balkan state. His verbal reaction followed immediately, “this collusive and predatory bird nest” will be destroyed forever, and the Kingdom of Yugoslavia will be erased from the geographic map. The German press emphasized that this act is a proof of the activities of the Serbian conspiracy circles supported by the British intelligence services, act that was directed against the interests of the Third Reich and must be punished.⁴⁶

The main objective in their propaganda in Yugoslavia should have been hindering the Germans from “causing strife between the people which in this moment is homogenous”.⁴⁷

Simovich sought to maintain the neutral position, not engaging in any treaties or wars, and continuously rejected to attack the Italians. However, this setting still, did not satisfy Hitler. Above all, he was mostly concern about the advancement of the British on the Aegean Sea and in Greece. Plans for attacking Yugoslavia and Greece were made in short period of time. Yugoslavia was attacked on April 6, 1941 with seven panzer divisions and 1000 airplanes. Under the protection of Germany, which was considerably generous towards the allies, Hungary, Bulgaria and Italy, each on its own behalf, in a short period of time, occupied the parts which they thought belongs to them.

These circumstances went in favor of Great Britain, which still had some hopes that a Balkan front against Germany could be formed from Yugoslavia, Greece and Turkey.⁴⁸ In a situation that promised hope for encouraging the

---

⁴⁶ Ibid, 95.

⁴⁷ Ibid. The conclusion that the population of the Kingdom of Yugoslavia is homogeneous does not project the truth. The British, in their analysis, conclude that in the Kingdom of Yugoslavia there are many unresolved national and territorial issues. The Germans, for their part, took advantage of the lack of homogeneity in the Kingdom of Yugoslavia and succeeded in a short period of time to military defeat and divide.

⁴⁸ Ibid, 97.

resistance in the Balkans, Anthony Eden that lived in Cairo at that time, immediately moved to Athens to familiarize himself more closely with the current position. In the letter that Winston Churchill sent to Eden on the March 28, 1941, it was stated, “a clear perspective is needed on what we want in the Balkans and Turkey and to work towards achieving those goals”. According to his calculations, Yugoslavia, Greece and Turkey coped with seventy mobilized divisions on that battlefield, as for the Germans; they did not have more than thirty. According to Churchill the seventy divisions could have said to the thirty German divisions, if you attack one of our divisions – you are at war with all of us.

Considering this Churchill thought that a three partite statement from the Balkan countries “could lead to maintaining peace or long-lasting delay of the German attacks” and “a diplomatic statement for unity and demand that these countries should be left alone”. Churchill’s optimism about forming a Balkan front was visible also from the letter sent to the Australian president in which he stated that – we can once again hope that together with Turkey we would form a Balkan front which would count nearly seventy allies divisions, but he also was aware that about the uncertainty in the whole issue”.⁴⁹ For realization of that objective, Churchill sent his General Dill, acting in capacity of Chief of the Imperial General Staff in Belgrade to promise aid for the Yugoslav government. As a result, in Kenala (nowadays Kremenica) on the Macedonian-Greek border, a meeting was held (3rd and 4th April 1941) with a number of Yugoslav, Greek and British officers in an attempt to unite the Yugoslav-Greek forces to oppose the German aggression on the Balkan Peninsula.⁵⁰ However, the fast paste of events and the mutual distrust prevented its realization. The hopes of Great Britain laid down in the government of General Dusan Simovich

---

⁴⁹ Ibid, 97.

⁵⁰ Ibid, 98.

proved unrealistic. Despite the fact that the government verbally accepted the British promises for aid, in practice they were not realized. He refused to receive the British Minister of Foreign Affairs Anthony Eden in Belgrade, in fear of Hitler's reaction. Because of this on April 4, 1941 Churchill sent a telegram to Simovich criticizing his hesitation, which goes exclusively in favor of Hitler.⁵¹

After the fascist attack on the Kingdom of Yugoslavia (April 6, 1941) the British plans for organizing any kind of defense in the Balkan Peninsula were stopped. Great Britain in its desperate plans to organize a resistance, planned to stop the German progress in the mountains. Churchill's idea that the governments of Yugoslavia and Greece do not leave their countries and continue the fight in the mountains, and the idea that Yugoslav and Greek army would oppose the German army in a continuous exhausting battle, ended only as an idea.⁵²

The struggle of the Yugoslav Royal Army lasted only twelve days (6th-18th April). After the attack on April 16, 1941, king Petar II and the Government left through Uzhice arriving at Pale, and from there to Nikshich where an air transport was organized to take them to Greece. That same day, in agreement with the British, the King and the representatives of the Government were transported to Cairo. The British authorities, April 26th, arranged for the Government to leave Cairo and through Kantare, to settle down in Palestine, Judea and Jerusalem.⁵³

On June 5, 1941, the Yugoslav Government held a meeting. On this meeting the Government formed a list of politicians who were supposed to leave for London and the USA, and a list of politicians that should leave to South

---

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid, 98.

⁵³ Aleksandar Manojlovski, Balkan Union between Yugoslavia and Greece during the period of WW2 (not published master thesis), 90-92.

Africa.⁵⁴ The Yugoslav king Petar II, Simovich and Ninchich left for London and after a short period of time S. Jovanovich, Krnevich, Shutej and Krek joined them there. This meeting was the last meeting of its kind held from the occurrences of March 27th.⁵⁵

In this period, in London, the first cabinet reshuffle already took place. All of the Cape Town ministers that traveled to America joined the new government solely as ministers without portfolio. Upon a call by the Yugoslav Government, Dr. Budisavljevich, Banjanin and Dr. Chubrilovich on August 25, 1941 left for London. The same day, with a ship, they departure to Saint Elena, and afterwards to South America. In addition to the Yugoslav immigrants that were travelling, the ship was hosting also king George II of Greece with his royal government and the Prince Paul. On September 9, they arrived at Trinidad, South America.⁵⁶ Along the coastline of Central and North America they progressed towards Canada, slowly entering the North Atlantic Ocean. And finally, on September 27, they arrived on British soil, on the port of Liverpool, from where they continued to London. Their voyage from Cape Town to London took them four full weeks. From the Yugoslav ministers, only Trifunovich remained in Cape Town, without any intention of leaving for London.

King George II and the Greek civil government, lead by the newly appointed Prime Minister Emanuel Tsouderos, together with the remaining Greek army, evacuated on Crete on the April 23rd. They remained there until May 20, 1941

---

⁵⁴ The city of Capetown, South Africa served the Yugoslav government as a kind of hideout for certain members of the government, government collaborators and other political persons. According to the requirements, the Yugoslav government would have invoked some of its members and political associates where the state requires their services.

⁵⁵ Aleksandar Manojlovski, op. cit., 93.

⁵⁶ British colony, but also a connection between Venezuela and Central America.

when the military actions to take over the island by the German parachute units commenced. At this time the Greek Government led by the King evacuated to Egypt, without leaving any military headquarters or a similar body that can maintain the national unity and lead the resistance, as it existed before the attacks. The national unity was maintained successfully until the German attacks, when the defeatism stroked the highest military leadership and brought them to capitulation.⁵⁷ With this action, the Greek government along with the King became one of the many governments that started living in exile.

At this time, all the exiled governments, from political reasons were settled in London. Convinced that the war will continue and it will enhance its intensity, they assembled the governments in one place for easier organizing of the resistance in the occupied countries, and better position in establishing their own interests and influence. Organizing the fighting fronts in the occupied countries would lead to facilitating and intensifying the efforts of the Allied Forces. This was the reason that the Yugoslav Government was called to come to London. The Government was accommodated in the Kingston House, and the Yugoslav King in separate residence located on the 41 Upper Grosvenor Street. The Czechoslovakian, Polish and Norwegian Governments, and representatives of other occupied countries were present already in the British capital.

The exile governments operated as sovereign bodies of their respective countries in London. All of them had exchanged ambassadors between themselves and with Great Britain. At the end of 1941 they started to consider the postwar governance of Europe, especially the one in South-East Europe. The British political establishment, having in mind that the Balkans are in their sphere of interest; willing to

---

⁵⁷ Aleksandar Manojlovski, *op. cit.*, 93.

restore the previous situation, started to promote the creation of Yugoslav-Greek federation with the intention of other countries to join. In addition, they advocated for establishing a Czechoslovakian-Polish confederation and the Danube federation. Even in that period, the idea of forming a European Union was initiated. However, in all the calculations for forming the federations, confederations or unions nor the British politicians, nether the Balkan politicians of South-East Europe mentioned Macedonia as a part of them. Macedonia is not mentioned in the documents at all. It is considered as a part of the Kingdom of Yugoslavia, and in the postwar governance it should remain in such a state.

The Collection of papers is consisted of 75 documents and presents a set of correspondence between the headquarters of the Foreign Office in London and the diplomatic representatives of Great Britain in exile, its diplomatic missions and representatives of governments in exile. Most of the documents are written on a typing machine, and a small portion in a handwriting.

The documents published in the Collection are arranged in chronological order, by date of their occurrence. Each document contains the following symbols: designation of the fund, and the number registered in the Foreign Office. Interventions of the editors are given in parentheses. Underlined parts of the text and italics remained after their publication. The documents are deposited in the National Archives of Great Britain in London.

The Collection of papers is equipped with the essential scientific apparatus for events and persons which are mentioned in the documents.

*Превод
Зоран Нечев*

**ТЕЛЕГРАМА ОД ЏОРџ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОРОТ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА ДО АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 16
октомври 1941**

ВАЖНО
ДОВЕРЛИВО

Бр. 11

Британска легација во Југославија
Devonshire House,
Mayfair Place, W. 1

16 октомври 1941

Господине,

Имам чест да Ве известам дека југословенскиот министер за надворешни работи⁵⁸ на 15 октомври во доверба ме информира дека тој претходниот ден му го доставил на грчкиот премиер југословенскиот предлог за она што тој го опиша како евентулна „унија“ на Југославија и Грција.

2. Г. Нинчиќ објасни дека во рамките на овој предлог Југославија и Грција, по војната, не само што би формирале единствена царинска и монетарна унија, но исто така би ги обединиле воените ресурси и би одржувале заедничка армија. Тие, исто така, би следеле идентична надворешна политика, иако тие би ги задржале

---

⁵⁸ Момчило Нинчиќ (1879 - 1949) југословенски политичар и министер за надворешни работи во владата во егзил.

нивните одделни дипломатски претставници во странство. Сфатив дека се нема намера за спојување на нивната внатрешна администрација.

3. На моето прашање за употребата на зборот „унија“ и прашувајќи дали зборот „федерација“ или „асоцијација“ поблиску не би го опишале она што тој го има на ум, г. Нинчиќ истакна дека вистинското именување е нематеријално, но дека унијата ќе биде што е можно поблиска, и дека неговата намера е таа да служи како нуклеус за поширока балканска асоцијација на држави.

4. Потоа г. Нинчиќ спонтано продолжи да зборува за позицијата на другите балкански држави. Тој објасни дека негова основна потешкотија е што фактички нема други влади со кои тој може да работи. Се чини дека тој мисли дека има мали изгледи да се направи каков било напредок во однос на Романија. Меѓутоа, малку ме изненади зборувајќи дека се надева дека на крајот ќе се вклучи и Бугарија во предложената асоцијација. Иако тој нормално - и без сомневање правилно – претпоставува дека сегашната бугарска династија ќе исчезне по војната – став со кој јас не се согласувам – зборуваше со забележителен недостаток на огорченост – како Србин – за иднината на Бугарија, и е сосема јасно дека ја цени важноста да се справи со бугарскиот проблем на еден правичен па дури и велукодушен начин.

Тој ми кажа дека воспоставил контакт со г. Коста Тодороф⁵⁹, бугарскиот заменик лидер на земјоделците кој сега се наоѓа во Лондон и дека се надева дека неговите разговори може да водат кон некои корисни резултати, особено што Тодороф може, според него, да зборува во

---

⁵⁹ Коста Тодоров (1889 - 1947) бугарски публицист, писател, деец на Бугарскиот земјоделски народен сојуз. Бил раководител на Задграничното претставништво на БЗНС и редактор на партискиот весник.

името на голем број елементи во Бугарија како оние кои ги претставува Георги Димитроф⁶⁰.

5. Изразив соодветно одобрување на препораките на г. Нинчиќ за можноста од евентуално вклучување на Бугарија во балканска асоцијација, но изразив сомневање во однос на тоа дали Тодороф може да се смета како сосема сигурен агент. Мојот впечаток е дека и двајцата, тој и Димитроф претставуваат мошне диви духови и не се тип на луѓе кои се способни да се носат со мудри и далекосежни политички планови. Од друга страна, признав дека има неколку сериозни бугарски политичари. Навистина, проблемот во однос на Бугарија сега, како и секогаш претходно, бил во недостатокот од каква било исклучителна личност.

6. Г. Нинчиќ призна дека Тодороф и Димитроф не се тоа што се бара и дека навистина повеќе се револуционери отколку политичари. Во еден момент тој помисли дека би било од корист да се стапи во контакт со г. Момчилов⁶¹, поранешниот бугарски министер овде. Меѓутоа, тој смета дека не може да се смета дека г. Момчилов ги има прекинато врските со сегашниот режим во Бугарија со кој тој може еден ден да се смири, така што би било опасно или во секој случај прерано да му се пристапи по однос на ова прашање. Не се согласувам со овој став.

7. Г. Нинчиќ, во текот на разговорот разговараше со некаква изненадувачка умереност и добра смисла. Но ја искористив можноста, во еден дел од разговорот, да истакнам дека неопходен предуслов за каква било

---

⁶⁰ Георги Димитров (1882 - 1949) бугарски комунистички деец, секретар на Коминтерната, лидер на Бугарија од 1946 - 1949 година.

⁶¹ Никола Момчилов - Гувернер на бугарската народна банка, претставник на Бугарија во Друштвото на народите и дипломатски претставник на Бугарија во Велика Британија. Бил пробритански настроен и уживал голема доверба кај британските дипломати во легацијата во Софија.

поблиска асоцијација со Грција или која било друга балканска сила Југословените треба самите да си ги решат нивните сопствени разлики и дека подобри работни односи би требало да се воспостават меѓу Србите и Хрватите. Г. Нинчиќ се чини го цени тоа, но како што може да се види од мојата телеграма бр. 10⁶² со денешен датум, неговиот став во однос на хрватското прашање не беше сосема задоволителен.

8. Нинчиќ предлага да го достави својот план за Грчко-Југословенската политичка унија до Министерството за надворешни работи штом г. Цудерос⁶³ ќе го пренесе своето мислење во однос на тоа и неговите совпаѓања на Владата на Неговото Височество.

Со почит,

Џорџ Рендел

П. С. Г. Нинчиќ ме убедуваше дека тој ги консултирал и д-р Крњевиќ⁶⁴ и г. Крек⁶⁵ пред да го достави неговиот предлог на г. Цудерос и добил целосна согласност за неговата акција.

PRO FO 371/29783 R 9189

---

⁶² Телеграмата не е објавена.

⁶³ Емануел Цудерос (1882 - 1956) политички и финансиски деец во Грција. Премиер на грчката влада од 21 до 29 април 1941 година, а потоа премиер на владата во егзил во периодот 1941 - 1944 година.

⁶⁴ Јурај Крњевиќ (1895 - 1988) хрватски политичар и член на Хрватската селанска партија. По почетокот на Априлската војна, на барање на Влатко Мачек, лидерот на ХСС, Крњевиќ бил назначен за потпретседател на Југословенската влада чиешто членови го напуштиле Кралството Југославија и заминале во егзил.

⁶⁵ Миха Крек (1897 - 1969) словенечки правник и политичар. Потпретседател на кралската југословенска влада во егзил до 1943 година.

**БЕЛЕШКИ ОД ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО
ОДНОС НА ЈУГОСЛОВЕНСКО-ГРЧКАТА ФЕДЕРАЦИЈА,
20 октомври 1941**

Г. Цудерос работи без знаење на г. Нинчиќ. (види ја телеграмата на Рендел бр. 11 во R 9189/113/67)⁶⁶ и тешко дека е среќен пророк во однос на предложената унија. Поради тоа мислам дека треба да му кажеме на г. Цудерос дека г. Нинчиќ веќе не информира за постоењето на овие предлози, дека тој има намера да ги поднесе истите до нас кога тој ќе ги прими коментарите од страна на грчката влада, и дека ние претпочитаеме да ги разгледаме со знаење дека тие ги претставуваат ставовите на двете влади, а не само на една.

Важна работа за овие предлози е дека сите тие треба да направат, Југославија, според нејзиното сопственовидување, да дојде до мошне очигледен заклучок, проширена или не, таа не би можела да се надева да остане сама по војната и сега би требало да биде спремна веднаш да работи на некои федерални планови без разлика на традиционалните расни анимозитети.

Предлогот самиот по себе е сувопарен и стереотипен и не покажува знаци дека бил разработен со особено внимание. Тие се избрзани компилации на некој површно запознаен со организацијата и работата на Друштвото на народите, и навистина не може да се смета за сериозен придонес кон повоената реорганизација на Балканот. На пр. Делот 3 (а) зборува едноставно за воспоставување на царинска унија. Неодамнешниот документ од Ф. Р. П. С. (во R 5973/113/67) во однос на

---

⁶⁶ Види док. бр. 1.

овој предмет покажува поуверливо дека, само по себе, царинската унија е обична формула и нема да постигне ништо, и дека економската иднина на Балканот ќе бара подетална анализа пред каков било вид на организација да биде договорен.

Општо ќе направам три главни критики на планот како што е доставен во моментот:

(I) Не вклучува предавање на суверенитетот на дел од уставните држави. Без такво предавање предложената федерација има мали изгледи да биде повеќе ефективна отколку договорите кои привидно даваа слика на единство на Балканот за време по 1918 година.

(II) Целосно го одбегнува главното прашање за тоа како ќе биде потврдена „федералната волја“, а еднаш потврдена, таа ќе треба да биде спроведена. Најобичниот студент на Друштвото на народите би требало да знае дека ни една федерација не би можела да се надева да функционира сè додека овие две прашања со обврзувачка одлука и санкции не бидат задоволително решени.

(III) Федералните единици се премногу големи. Планот предвидува асоцијација на вооружени национални држави на предвоена линија на Југославија, Бугарија, Грција и Романија секоја со своја армија, морнарица и воздушни сили и со сопствените чудни проблеми и амбиции кои би требало да се решат веројатно „со пријателска дискусија“. Ова е негледање на фактите во очи. Што во однос на Албанија, Трансилванија и Македонија и Добруца и бугарскиот излез на Егејот? Ако кога било се формира каква било балканска федерација, јас би рекол дека два услови се неопходни:

(a) Дека малцинствата треба колку што е можно да бидат целосно претставени како одделни единици т.е. дека секоја една единица би претставувала еден неподделен интерес, и само еден интерес,

(б) Дека составните единици ќе бидат премногу мали, премногу бесилни и премногу бројни за да бидат во можност, било сами било во мали групи, да им пркосат на одлуките на мнозинството.

Роуз
22 октомври 1941

Белешки

Г. Роналд,

Генерално се согласувам со забелешките на г. Роуз. Истите се употребија во документот кој се подготвува за општите /.../⁶⁷ за идните односи со грчката влада. Југословенскиот план е нејасен и утопија, но тоа е почеток, и фактот што г. Нинчиќ дејствува во тој правец покажува сфаќање дека тројната унија на Кралството Србија, Хрватска и Словенија е нефункционална.

Мислам дека ние не треба да бидеме премногу загрижени во оваа фаза со деталите од планот. Единственото отворено прашање е барањето на грчкиот премиер за совет од Владата на Неговото Височество во однос на повратниот одговор на југословенскиот приод. Ве молам видете го записот од мојот разговор со г. Цудерос денес.

Диксон
27/10

Предложената Југословенско-грчка соработка

Денес грчкиот премиер ме праша дали сум во позиција да понудам какви било забелешки на предлогот

---

⁶⁷ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

кој југословенската влада го доставила до грчката влада за грчко-југословенска соработка, текст кој тој ми го даде на 20 октомври (види R 9249/113/67).

Г. Цудерос истакна дека во однос на ова, како и во сите други работи, водечки принцип на грчката влада е да работи во најблиска соработка со Владата на Неговото Височество, сега и по војната. Затоа, тој ќе биде благодарен на советот од Владата на Неговото Височество дали да го третираат југословенскиот предлог топло или ладно. Тој е совршено спремен да го направи и едното и другото. Бидејќи ние немаме силни чувства за едното или другото, г. Цудерос ќе биде склон да го прифати предлогот на југословенската Влада како прелиминарен чекор кон поблиска грчко-југословенска соработка и тој укажува дека ќе предложи да се продолжи со размена на пишани документи во однос на предметот.

Г. Цудерос, исто така, потсети дека тој е спремен да направи сојуз со нас за повоениот период и да ни понуди бази во Грција.

Му кажав на г. Цудерос дека и двата предлога беа разгледани и дека, како што тој може да сфати, вклучени се пошироки работи. Но, му ветив да му испратиме што е можно побрзо одговор во однос на југословенскиот предлог.

Диксон
27 октомври 1941

Предлог за југословенско-грчка соработка

Се повикувам на приложениот запис од разговорот со грчкиот премиер (од кој е доставена копија до г. Палаирет).

Во моментов сум ангажиран во подготвувањето на документ за кабинетот во однос на грчкиот предлог за сојуз, кој покренува општо прашање за идните договори за југоисточна Европа.

Сосема е јасно дека какви и да се усвојат договори за југоисточна Европа (дали систем на политика на моќ, вклучувајќи и контрола од страна на Владата на Неговото Височество што ја употребува во основа на наведените територии, или систем на федерација, или комбинација од двете) поблиска соработка меѓу Грција и Југославија би била добра за сите. Тешко е да се замислат околностите во кои ние би сакале да го спречиме таквиот развој на настаните.

Неизбежно е дека ќе биде потребно да помине извесно време за да се дојде до одлука, во случај ако ние, кога било, се одлучиме за некои, во оваа фаза на војната, договори на поширока основа за Балканот по војната. Во меѓувреме, г. Цудерос, природно, сака да даде некој одговор на југословенската влада. Мислам дека можеме сигурно да му одговориме усно на следниот начин.

Ја цениме неговата намера да не консултира во однос на тоа прашање. Владата на Неговото Височество, што се однесува до неа, ќе почитува каква било тенденција за поблиска соработка меѓу грчката и југословенската влада и сега и по војната, како пожелен развој на настаните. Поради тоа тие ќе гледаат со одобрување на предлогот на г. Цудерос да го третира сегашниот пристап на југословенската влада како прв чекор кон поблиска колаборација.

П. Диксон
27 октомври 1941

Г. Роналд,

Се сложувам. Најдобрата работа што може да ја направиме е да покажеме индиферентност или да обесхрабриме какви било обиди од Грците или Југословените да добијат /.../⁶⁸ Нацрт-планот може не е доволно добар, но барем е прв чекор.

Хауард
28/10

Јас сум склон да ја искористам оваа пригода и да се застапам категорично во корист на федерација. На крајот на краиштата, соработката меѓу Југославија и Грција самата по себе нема да има каква било корист во повоенiot период освен ако тоа не биде прв чекор кон поголема единица, која стратегиски, како и економски, би била способна да се одржи самата во југоисточна Европа. Уште повеќе сосема е јасно дека ова е тоа што г. Нинчиќ го има предвид, ставајќи го тоа сосема на знаење во преамбулата во неговиот последен план. Сегашниот план, ако читам како што треба, не е со намера да обезбеди грчко-југословенска унија туку Балканска унија. Мислам дека ние треба да ја прифатиме како таква. Затоа, наместо да прифатиме поблиска соработка меѓу грчката и југословенската влада, како што сугерира г. Диксон, јас претпочитам да кажам дека ние сме многу заинтересирани во овој прв обид да се испитаат можностите за Балканска федерација, која веројатно во крајна линија ќе ги вклучи сите балкански држави.

Забежав дека г. Цудерос зборува за југословенскиот план како тоа да беше само план за грчко-југословенска соработка. Ова ме наведува да

---

⁶⁸ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

помислам дека г. Цудерос веројатно не ја сака идејата за Балканска федерација и поради тоа настојува да ја игнорира крајната цел на г. Нинчиќ, и претендира да види во проектот само еден обид за возобновување на стариот сојуз меѓу Грција и Југославија како оној што постоел во време на претходната војна и кој траел кратко.

Ако одговориме како што сугерирам г. Цудерос ќе го откриеме и тогаш ние ќе знаеме какви се неговите погледи во однос на федерацијата.

О/рме/ Сарцент
28 октомври 1941

Вчера се видов со г. Цудерос и во никој случај тој не се противи на идејата за Балканска федерација. Фактички, како што истакнав во една од моите белешки, тој е спремен да прифати дека дури и Бугарија може да биде член на неа. Во однос на Турција, тој доброволно изјави дека според него Турција не би можела да биде член на таква федерација, бидејќи нејзиното членство би било склоно да ја наруши рамнотежата. Тој мисли дека таа би била сојузник на федерацијата во поглед на нејзните европски територии, но не може да биде вистински член. Друга причина која тој ја наведува зошто Турција не може да биде дел од федерацијата е неговото мислење дека по војната би имало силна реакција во Турција против внатрешната политика на Ататурк⁶⁹ и неговите наследници што би ја зголемило внатрешната стабилност на Турција.

Во однос на Југославија, тој му кажал на г. Нинчиќ дека тој не консултира нас, и според тоа ние можеме да ја информираме југословенската влада за нашите ставови во

---

⁶⁹ Мустафа Кемал Ататурк (1881 - 1938) турски офицер, прв претседател и креатор на модерна Турција.

однос на целата работа. Му ставив јасно до знаење на Цудерос дека она што не интересира нас, не се толку односите меѓу Грција и Југославија колку целата идеја за Балканска федерација кон што води југословенскиот предлог. Го повикав да не влегува во детална критика на планот, кој очигледно е далеку од практичен, но да се приклучи на југословенската влада кон испитување на можностите за подготвување на терен за идна федерација. Г. Цудерос истакна дека неговата идеја ќе биде да разработат со југословенската влада навистина практичен план за федерација, и тогаш кога ќе дојде време да ги поканат и другите балкански држави да се приклучат кон неа. Тој се надева дека слична федерација ќе се формира меѓу Чехословачка, Полска и Унгарија и веројатно Австрија.

Истакна дека ќе му одговори на г. Нинчиќ дека тој би бил радосен да дискутира за тоа со него пред да се појават поургентни прашања. Во сегашниот момент неговите технички советници не се во можност да го разгледаат планот.

Тогаш г. Цудерос даде доверлива изјава која предизвика кај мене големо изненадување и жалење. Тој истакна дека искуството од војната покажало како се несоодветни јужните граници на Грција против агресија. Поради тоа тој се надева дека Југославија може да биде наговорена да се согласи на некои исправки на границите што може да го поправи ова. Тој ми кажа дека разговарал за ова со секретарот на државата, кој малку се вознемирил во однос на таа идеја, и дека кралот на Грција, исто така подоцна, зборувал со г. Идн⁷⁰. Му реков на г. Цудерос дека ако, како што се надеваме, биде формирана

---

⁷⁰ Антони Идн (1897 - 1977) британски политички деец од редовите на Конзервативната партија. Бил секретар за надворешни работи во три наврати во периодот помеѓу 1935 и 1955 година, како и премиер на Велика Британија од 1955 до 1957 година.

Балканска федерација, сигурно дека нема да има потреба да се грижи за стратегиска граница меѓу односните држави. Многу се плашам дека ако тој , даде таква сугестија на југословенската влада, тој веројатно ќе ја уништи можноста за договор во однос на прашањето за самата федерација. Се чини дека г. Цудерос мисли дека југословенската влада нема да се противи на мала корекција на границата особено ако Владата на Неговото Височество ја преземе задачата на медијатор. Јас остро му кажав да не ѝ зборува ништо во однос на ова на југословенската влада во неговите разговори за федерација.

Меѓутоа мислам дека би било добро доколку г. Цудерос официјално би се предупредил дека Владата на Неговото Височество не би можела да поддржи таква сугестија.

/Потпис нечиток/
4 ноември 1941

Се сеќавам на точката одбележана со А која беше спомната за време на посетата на државниот секретар на Атина пролетва, но не може да се најде запис.

Можеби сер Палаирет во пригодна ситуација би можел да го информира г. Цудерос дека точката била пренесена на Владата на Неговото Височество која не е во можност да поддржи таква сугестија.

Диксон,
7 ноември 1941

PRO FO 371/29783 R 9249/113/67

**БЕЛЕШКА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
ИДЕЈАТА ЗА ЈУГОСЛОВЕНСКО-ГРЧКА ФЕДЕРАЦИЈА,
20 ноември 1941**

Г. Нинчиќ ме посети денес и притоа ми кажа колку е разочаран од одговорот што го добил од грчката влада во однос на неговиот предлог за југословенско-грчки договор за идната федерација. Југословенскиот вршител на должност ми даде текст од грчкиот контранацрт-план претходниот ден, но немав време да го разгледам пред да дојде г. Нинчиќ. (Патем овој контранацрт-план не ни е доставен од страна на грчката влада).

Од г. Нинчиќ дознав дека според него г. Цудерос одбива да се соочи со сите последици што Балканската федерација би значела ако таа навистина се реализира. Г. Цудерос едноставно мисли во смисла на сојузништвата од пред војната или антантата, во чии рамки секоја од државата би ја зачувала својата потполна извршна сувереност и нема да даде никаков придонес кон федерацијата. Фактички ако г. Цудерос има свој пат може само да видиме повторување на Балканската антантата, која ако се стави на тест пред војната ќе се види дека е целосно бескорисна. Дознав дека г. Нинчиќ, од друга страна, се застапува за вообичаените елементи за федерална држава, како што е царинска унија, заедничка војска и заедничка надворешна политика.

Го уверив г. Нинчиќ дека ние сме многу заинтересирани за федералната идеја на која тој работи и дека ние со големо внимание ќе го разгледаме југословенскиот нацрт-план и грчкиот контранацрт-план. Во меѓувреме, го замолив да не се обесхрабрува ако процесот оди бавно бидејќи проблемот е многу тежок, повикува на неограничено трпение и детално внимание.

Г. Нинчиќ истакна дека сигурно тој ќе истрае, но тој е разочаран бидејќи во споредба со неговата позиција, онаа на г. Цудерос е едноставна. Тој не гледа зошто во Грција би имало каква било опозиција на идејата за федерација, додека во Југославија имаше дефинитивно струја која работеше против тоа. Оваа струја е претставена од старата панславистичка тенденција, која заговара унија со Југославија и Бугарија. Посебно Хрватите се застапуваат за ваков развој на настаните и постои опасност дека советската влада може да го охрабри тоа како средство при што тие ќе бидат во можност да го возобноват руското влијание на Балканот. Секако, дека тоа како што истакнува г. Нинчиќ, би било фатален развој на настаните, бидејќи тоа би ги антагонизирало сите југословенски соседи кои би сметале дека југословенско-бугарскиот блок би бил закана за нивните интереси и тоа како последица би ја имало неможноста од формирање на Балканска федерација. На крајот, тоа со повторното воведување на руското влијание на Балканот би им дало на последните уште еднаш почва каде што големите сили би сплеткареле и би маневрирале за позиции едни против други.

Г. Нинчиќ се плаши дека движењето спрема Бугарија и спрема панславизмот може во блиска иднина да добие силен поттик со доаѓањето во Лондон на г. Гавриловиќ⁷¹, југословенски амбасадор во Москва. Тој беше повикан овде од генерал Симовиќ⁷². Тој е жесток

---

⁷¹ Милан Гавриловиќ (1882 - 1976) доктор по правни науки на Универзитетот во Сорбона, писател и дипломат. Бил југословенски амбасадор во Советскиот Сојуз до 1941 година, кога на повик на Душан Симовиќ заминал во Лондон и во два наврата бил назначен на местото министер за правда во владата во егзил.

⁷² Душан Симовиќ (1882 - 1962) генерал на Кралската југословенска војска, началник на Генералштабот, министер на војската и морнарицата и премиер на Кралската југословенска влада по превратот од 27 март 1941 година.

подржувач на политиката на блиска соработка меѓу Југославија и Советскиот Сојуз и г. Нинчиќ се плаши дека тој веднаш ќе почне да работи против планот на г. Нинчиќ за Балканска федерација, и ќе се застапува наместо неа за целосна унија меѓу Југославија и Бугарија под руско покровителство. Г. Нинчиќ стравува дека генерал Симовиќ може да конвертира кон оваа политика.

Г. Нинчиќ јасно покажува дека сака да ја добие нашата поддршка и помош против г. Гавриловиќ и ако е потребно против генерал Симовиќ во поддршка на политиката за федерација. Секако, јас не му ветив ништо на г. Нинчиќ во однос на ова.

О/рме/ Сарцент
20 ноември 1941

PRO FO 371/29783 R 10150

**ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ПЛАН ЗА БАЛКАНСКА ФЕДЕРАЦИЈА,
22 ноември 1941**

Југословенскиот план за Балканска федерација

Три важни документи се наоѓаат во R 9966/113/67.
 Оригиналниот југословенски текст - дел Д
 Изменетиот грчки текст - дел Е
 Објаснувањето на г. Цудерос
 на изменетиот текст - дел Ф

Југословенскиот план
предвидува:

Грчките измени се:

1. Политичко тело

(а) Состав: Премиерите и министрите за надворешни работи на државите членки

(б) Функции – координација на надвореш-ната политика и подготовка за арбитражни конвенции итн. да се спречат споровите меѓу членовите. Контрола на извршување на овие конвенции.

2. Воено тело

(а) Состав: Министрите на војна и началниците на генералштабот.

1. Политичко тело

(а) Состав: Премиерите ќе се исклучат од составот и ќе се среќаваат во ситуации кога ќе има потреба за тоа.

Нивното место во политичкото тело ќе биде земено од замениците на министрите за надворешни работи

(б) Функции: Повикување на контролата за извршување на арбитражните конвенции е испуштено и се предлага покрај тоа формирање на интербалкански прес-комитет.

2. Воено тело

(а) Состав: Министрите за одбрана ќе бидат исклучени и само началниците на генералштабот ќе бидат членови.

(б) Функции: Организација на заедничка федерална армија и припреми на заеднички план за одбрана.

(б) Функции: Повикувањето на федерална армија е испуштено, и наместо тоа со измените се предвидува „соработка на националните армии“ на „унијата“.

3. Економско тело

а) Состав: По два члена од секоја влада учесничка.

3. Економско тело

а) Состав: Обезбедено е за министрите да бидат застапени од страна на финансиски и економски експерти.

(б) Функции: Координација на тарифната полиција, формирање на царинска унија, подобрување на комуникацијата во рамките на унијата и воспоставување на монетарна унија.

(б) Функции: Испуштање на сите повикувања за царинска унија.

4. Парламентарни делегации

а) Да се среќаваат еднаш или двапати годишно и да решава за прашања од општ интерес доставени од извршните тела.

4. Парламентарни делегации

а) За редовни состаноци на парламентарните делегации Грците поднесоа нејасна фраза истакнувајќи дека владите на унијата ќе го олеснат организирањето на состаноци меѓу националните претставници на државите членки на унијата.

5. Постојано биро

а) Состав: Поделено во три дела политичко, воено и економско.

5. Постојано биро

(б) Функции: Да дејствува како секретаријат на унијата да ги разгледува сите прашања за соработка во рамките на унија и да го контролира извршувањето на одлуките на унијата.

(б) Функции: Испуштање на сите повикувања за извршување на одлуките на унијата.

(Сд) П. Л. Роус
22 ноември 1941

PRO FO 371/29783 R 10151

5

**БЕЛЕШКА НА АДИС ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА ГРЧКО-
ЈУГОСЛОВЕНСКАТА УНИЈА, 25 ноември 1941**

Грчко-југословенски договор

Г. Цудерос истакна дека неговата верзија е скоро иста како југословенската освен што се однесува до армијата. Не мисли дека е паметно да каже сега дека ќе има една армија за двете земји, иако може да биде спремен да прифати идеја за еден генералштаб или некоја организација која би ги контролирала двете армии. Но бидејќи во Лондон нема со себе некој воен експерт, би било тешко за него да се сложи за каква било прецизна дефиниција за идниот статус на армиите. Исто така, тој претпочита да се повикува на „одбрана на границите“ без да се додава зборот „европски“ како што сакаат Југословените, и без какво било повикување на меѓународните закони. Да се стави зборот „европски“ би значело да не се земе предвид Турција и дека

поранешните меѓународни договори немаат ништо со новите договори. Секретарот на државата одговори дека верзијата на г. Цудерос е послаба и уште повеќе како Балканската антанта, отколку југословенската верзија која тој ја преферира. Концепцијата за федерација дава, додаде тој, многу силна дефанзивна вредност отколку онаа на Балканската антанта, која се покажа бескорисна во минатото. Тој, исто така, мисли дека предлогот на г. Цудерос да има совет од заменици-министри за надворешни работи наместо премиери, го прави проектот помалку вреден. Цудерос повторно истакнал дека неговата идеја е да има два совета, совет на премиери кој би се состанувал повремено и совет на министрите за надворешни работи и нивните заменици кои би се состанувале постојано. Во случај да има некои разлики би се обраќале до советот на премиери. Општо тој мисли дека „има премногу притисок во однос на договорот“. Како и да е тој не ја отфрли идејата за царинска унија и во одговорот на секретарот на државата тој истакна дека ќе го разгледа повторно предлог-проектот. Г. Цудерос истакна дека тој ќе ја продолжи дискусијата со г. Нинчиќ, имајќи го предвид сето она што г. Идн го кажал. Сепак тој не чувствува раздор кај југословенската влада. Има некои југословенски политичари кои ја поддржуваат идејата за панславизам на Балканот и кои се надеваат дека може да се дојде до договор со Бугарија и да добијат нешто од бугарската територија. Г. Нинчиќ не е еден од нив и гледа јасно дека еден договор со Грција мора да биде пред сè друго. Државниот секретар забележа дека можноста од овие раздори ја зголемува сè повеќе и повеќе потребата од близок сојуз меѓу Грција и Југославија на која тој ѝ дава голема важност.

Адис

PRO FO 371/29783 R 10151

**БЕЛЕШКИ ОД ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО
ОДНОС НА ИДЕЈАТА ЗА БАЛКАНСКА ФЕДЕРАЦИЈА,
21-25 ноември 1941**

Иднината на Албанија е многу нејасна. Се чини дека станува коска на раздорот меѓу југословенската и грчката влада и во догледно време, во секој случај, ние ќе ги оставиме да го решат тоа меѓу себе.

Г. Рендел претходно ги достави ставовите на југословенската влада (R 9622).

Веид
25/XI

***

Во однос на општото прашање за иднината на Албанија, ние сега ја достигнавме точката на одлука дека Албанија веројатно треба да биде вклучена како една од неколкуте други економски и воени послаби единици во Балканската федерација (види анекс меморандум од 5 декември).

Ставот во меморандумот е дека ние веројатно ќе бидеме обврзани на политичка основа да ги исполниме грчките барања кон јужна Албанија, иако без сомнение ние ќе одбиеме да се обврземе за какво било ветување на грчката влада. Се знае дека тоа ќе бара исполнување на југословенските барања кон Скутари и други албански области на север и она што ќе остане ќе биде скратена национална албанска територија.

Службата за надворешно истражување и прес-службата се замолени да го разгледаат прашањето за грчките барања кон јужна Албанија од етнолошки, економски и стратегиски аспект. Сега тие не обезбедија со

огроман материјал од етнoлошки аспект. Што се однесува до заслугите во овој случај, конечната дилема ќе биде помеѓу оставањето на јужна Албанија на Албанците или нејзиното давање на Грција. Ако ништо друго, се чини дека грчкото тврдење е нешто посилно на историска основа, бидејќи Грција речиси ги доби посакуваните работи на мировната конференција, но за чудо се фрустрира од спротиставувањето на САД.

Не е можно да се изјасниме конечно за основаноста на случајот додека не ги имаме ставовите на Четнам хаус во однос на економските и стратегиските аспекти. Бидејќи сега ние отидовме толку далеку во врска со поврзаноста со плановите за Балканска федерација да се додели јужна Албанија на Грција, мислам дека би било корисно да се праша Четнам хаус за кратко брифирање во однос на следните точки.

(1) Под претпоставка дека е одлучено да им излеземе во пресрет на грчките барања, дали тоа е оправдано на етнoлошки, стратегиски и економски основи?

(2) Која ќе биде минимална територија која ќе ѝ биде дадена на Грција во поглед на стратегиските и економските критериуми?

(3) Под претпоставка дека би било пожелно да им се излезе во пресрет на југословенските барања кон Скутари и другите албански територии населени со Југословени, дали ова би било оправдано од етнoлошка, стратегиска и економска основа?

(4) Која би била минималната територија која ќе ѝ биде дадена на Југославија во поглед на економските и стратегиските критериуми?

(5) Дали преостаната територија би била доволна за /.../⁷³ Албанија за да може да опстојува како независна држава од стратегиски и економска гледна точка.

(6) Албанија /.../⁷⁴ останатите територии би биле доволни за нејзино опстојување /.../⁷⁵ како една од единиците на Балканската конфедерација.

П. Диксон
6 декември 1941

***

Информацијата за горните точки многу ќе ни помогне во однос на иднината на Албанија како на нас /.../⁷⁶ грчките или југословенските барања или вклучување во која било балканска конфедерација. Се плашам дека Четнам хаус може да одговора дека ни обезбедуваат /.../⁷⁷ за јужна/ Албанија /.../⁷⁸

***

Г. Нинчиќ на 20-ти ми зборуваше за неговите планови за Балканска федерација. Тој ја спомена Албанија како еден од проблемите кој би требало да се реши. Тој се застапуваше да се апсорбира Албанија во нејзините сегашни граници како целосен член на федерацијата.

Меѓутоа, тој се плаши дека Грците може да сакаат да анектираат некои области во јужна Албанија врз основа дека тие се населени со Грци и ако тие го направат тоа Југословените ќе бидат принудени да ги истакнат барањата кон Скутари и другите области кои се населени

---

⁷³ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

⁷⁴ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

⁷⁵ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

⁷⁶ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

⁷⁷ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

⁷⁸ Недостасува крајот на документот.

со Југословени. Таквата анексија би ја осакатила и загрозила позицијата на Албанија како независна држава и поради тоа тој се застапува да не се допираат сегашните граници.

О/рме/ Сарцент
22 ноември 1941

PRO FO 371/29783 R 10045

7

**МЕМОРАНДУМ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО ОДНОС НА ГРЧКО-
ЈУГОСЛОВЕНСКАТА УНИЈА,**

5 декември 1941

Искуството покажува колку е незадоволително, од нивна гледна точка и од гледна точка за безбедноста на Европа, положбата во современиот свет на малите држави чие постоење единствено се оправдува на етнографска основа, без да се земат предвид стратегиските и економските фактори кои се основни за да можат да ја задржат нивната независност во современиот свет против Големите сили заснован на територијално проширување. Таквите мали држави самите по себе немаат шанса да се одржат самите против Германија и предвоеното групирање како што беше Балканската антанта или Малата антанта кои се покажаа сосема неадекватни да им обезбедат каква било вистинска форма на колективна сигурност. Вредноста на собирањето на малите држави со желба за самостојна одбрана од германската агресија се покажа во практика дека е нула и Хитлеровото освојување на Европа, справувајќи се со секоја мала држава одделно и

една по друга, го покажува математичкиот факт дека секој збир на бројот нула дава конечен резултат нула.

2. Ако малите држави на Европа би можеле да се обединат во некоја форма на конфедерација, во која идејата за индивидуалниот национализам основан исклучиво на етнографска основа бидат подредени на колективниот национализам каде што обединувачки сила би била заедничкиот економски и стратегиски интерес, можно е таква група да претставува навистина ефективна пречка и бариера за идната германска агресија. За да бидат ефикасни таквите договори би било потребно групата да претставува ефикасни и самоодржувачки единици за политички, економски и стратегиски цели. Дури и ако таквите групи од мали држави не се самите доволно силни да се одбранат себеси од агресијата, самиот факт дека тие се организирани на ефикасна колективна основа многу би ја зголемил можноста за доставување на време на ефикасна помош од другите држави.

3. Државите кои лежат меѓу Германија и Италија од една страна и Русија и Турција од друга страна се очигледен факт за еден таков експеримент. Од двете балкански држави, кои се наши сојузници, југословенската влада го направи тоа едноставно дека начелно тие се за некоја форма на конфедерација на Балканот, и грчката влада, со која југословенската влада е во контакт, не е против оваа идеја. Во однос на централна Европа, преговорите за некоја форма на конфедерација значително напреднале меѓу полската и чехословачката влада и постои надеж да се вклучи и Полска во таквата група.

4. Владата на Неговото Височество ги охрабрува засегнатите сојузнички влади да ја следат идејата на такви конфедерации и би било пожелно да се заинтересира и советската влада за таа идеја. Она што следува овде е задолжителен пробен обид да се набележат условите за

конфедерација на Балканот, предностите кои би ги имала и практичноста од нејзиното реализирање.

Услови

5. Која било форма на балканска конфедерација не би била задоволувачка, било од гледна точка од членовите на конфедерацијата било од гледна точка на нејзината корисност, прво како пречка за оживување на германскиот агресивен дух, а потоа, ако ова пропадне, како бариера на германската агресија, освен ако не содржи ефикасна регулатива за одбрана. За оваа цел, веројатно, две барања би биле основни:

(а) Постојење на систем на колективен суверенитет, т.е. некоја извршна машинерија каде што желбите на членовите на конфедерацијата како целина би станале ефикасни. Тогаш би било потребно за државите кои ќе влезат да го напуштат стариот концепт за национален суверенитет.

(б) Додека Грција, веројатно најхомогената национална единица во Европа, може да се очекува да влезе во конфедерацијата со нејзините сегашни граници непроменети и можеби дури да се прошири на една или две точки, централизираниот систем на управување во другите балкански држави може ќе треба да се промени. На пример Југославија може природно да падне во три единици Србија, Хрватска и Словенија. На Трансилванија може треба да ѝ се даде автономија.

(в) Покрај тоа, политичките и економските граници не е неопходно да бидат идентични. Стара Романија, Трансилванија и Хрватска и двете се поврзани повеќе економски со горнодунавскиот слив отколку со Балканот. Но политички и исто така од гледна точка на стратегиска одбрана овие територии природно би го нашле своето место како единица во конфедерација на

балканските народи. Романија, Трансилванија, Хрватска и Словенија така би имале интерес и за Полско-централно европска конфедерација и за Балканска конфедерација, и со оглед на фактот дека војнички и политички би формирале дел од Балканската конфедерација, тие може во исто време да асоцираат со Полско-централната европска конфедерација од економски причини.

(г) Сигурно, идеалното решение би била една единствена конфедерација која би се протегала од Балтикот до Медитеранот, бидејќи, имајќи ги предвид светските услови денес, што поголемата единица би била поспособна да се спротивстави на германскиот притисок и војнички и економски. Меѓутоа, проблемите во една таква голема единствена конфедерација би биле големи и веројатно ќе биде потребно да се разгледува ова како еден идеал за кој треба да се работи во иднина отколку како непосредна цел. Во меѓувреме, ние би требало да ги концентрираме нашите напори во обид да се формираат две мали конфедерации кои би можеле потоа да се спојат во една, имено Полско-централноевропска конфедерација и Балканска конфедерација.

(е) Останува прашањето на Австрија, и тоа ќе треба да се разгледа, дали Австрија не би требало да биде одделена од Германија под услов да биде апсорбирана во една или друга од двете конфедерации. Ако кога било се формира конфедерација од Балтикот до Медитеранот, таа сигурно ќе си го најде местото во еден таков организам.

Предностите на Балканската конфедерација

6. (I) Конфедерацијата на мали единици во која принципот на колективниот суверенитет го заменува принципот на национален суверенитет, како што се сугерира погоре, би решил многу од проблемите кои се појавени од внатрешната љубомора меѓу балканските

народи. Тоа автоматски би го решило проблемот со Југославија, во чиј случај експериментот да се обединат во едно кралство три народи обединети единствено расно и јазично, но поделени со различни интереси и погледи, се покажа како очигледен неуспех. Исто така, би го решил и проблемот со Албанија, која би била способна за вклучување како единица во таква конфедерација, без разлика дали е вклучена со нејзините сегашни национални граници или како намалена единица како резултат на територијалните отстапувања на Грција и Србија (види подолу).

(II) Уште поважно, освен ако не сме во можност да предложиме некои прифатливи солуции за балканските народи, постои опасност дека советската влада ќе успее да добие доминантно влијание на Балканот преку медиумот панславистичка пропаганда. Иако советската влада во мај 1940 година, во времето кога официјалните односи за прв пат беа воспоставени со Југославија, го отфрли панславизмот како реакционерна тенденција, по германско-руската кампања се појавија индикации дека советската влада размислува да ја возобнови панславистичката идеја кон која одредени елементи во Југославија и Бугарија се спремни да се приклонат.

Практичната остварливост на Балканската конфедерација

Грчко – југословенските преговори

7. Југословенската влада веќе ѝ достави неколку предлози на грчката влада за Балканска конфедерација, која се чини дека ги содржи потребните елементи за работна конфедерација. Југословенскиот план предвидува:

(1) Политичко тело кое би се состоело од координација на надворешната политика и подготовка на арбитражни договори за да се спречат несогласувањата

меѓу членките и со контрола на извршувањето на овие функции.

(2) Воено тело со функција да организира заедничка федерална армија и да припреми заеднички план за одбрана.

(3) Економско тело со функција да ја координира тарифната политика и формирање на царинска и монетарна унија. Планот, исто така, обезбедува и постојано биро кое ќе ги разгледува сите прашања за соработка во рамките на конфедерацијата и ќе го контролира извршувањето на одлуките на конфедерацијата.

8. Грчката влада сака да го промени југословенскиот план на таков начин што сака да ја ослабне концепцијата на федерацијата и да го направат договорот многу сличен како оној од пред војната во лицето на Балканската антанта. Уште повеќе, грчката влада предлага отфрлање на сите повикувања за царинска унија и не поддржува постојано биро за извршување на одлуките на федерацијата. Секретарот на државата на 25 ноември се расправаше со премиерот на Грција поддржувајќи го југословенскиот план, по што г. Цудерос вети дека ќе го преиспита.

Албанија

(9) Владата на Неговото Височество досега нема донесено одлука во однос на идниот статус на Албанија. Албанија, искуството покажува, како мала и економски сиромашна земја не е во можност да опстане самата и во кој било систем на национални држави мора да се потпре, економски и воено, на Големите сили. Очигледно дека не е пожелно да ѝ се дозволи на Италија повторно да ја преземе позицијата на заштитник на Албанија. Ја разгледаваме можноста од формирање на независна Албанија под заедничка југословенско-грчка гарнација, но навистина ова решение никогаш не се покажало како

задоволувачко. Во случај да се прифати идејата за конфедерација на Балканот, би било можно, како што се нагласува погоре, да се вклучи Албанија како една од неколкуте други економски и воено слаби единици.

(10) Сигурно дека ќе се појави еден проблем. Грчката влада не извести дека има претензии кон јужна Албанија (алијас северен Епир). Ние одбивме да го разгледаме ова прашање сè до мировните преговори, но имајќи го предвид фактот дека Грците ја добија оваа територија со силата на оружјето против Италија и поради интензивното национално чувство кое се појавува во Грција кога ќе се појави прашањето за северен Епир, може би било потребно да им излеземе во пресрет на грчките претензии.

(11) Југословенската влада не информира дека тие би ја поддржале Албанија да влезе со нејзините сегашни граници како полноправен член на Балканската конфедерација. Меѓутоа, ако грчката влада инсистира да ја анектира јужна Албанија, тие би се чувствувале обврзани да постават барања кон Скутари и други албански области населени со Југословени. Но тие проценуваат дека таквата анексија би ја осакатила позицијата на Албанија како независна држава и поради тоа се на мислење дека не треба да се фаќаат сегашните граници.

(12) Доколку им се излезе во пресрет на грчките барања, ние веројатно ќе бидеме присилени, исто така, да им излеземе во пресрет на југословенските барања. Прашањето сигурно бара непосредна експертска анализа од економска и етнологска гледна точка, но во тој контекст отстапувањето на релативно мали делови од Албанија на Грција и Југославија не би требало да значи и исклучување на скратената албанска единица од Балканската конфедерација.

Романија

(13) Она што треба да се реши е статусот на Бесарабија и северна Буковина кои беа анектирани пролетва од СССР. Веројатно советската влада ќе сака да ги реокупира овие територии.

Бугарија

(14) И грчката и југословенската влада најавија дека тие се спремни да ја видат Бугарија вклучена во Балканска конфедерација. Некои прилагодувања во корист на Грција и Југославија можеби би биле потребни.

Турција

(15) Се чини дека југословенската влада е за исклучување на Турција од конфедерацијата, додека грчката влада не е среќна што Турција ќе остане надвор. Меѓутоа, се чини и станува јасно дека Турција не се вклопува во таква конфедерација како единица, бидејќи таа сигурно не би сакала да ја отстапи националната сувереност. Но без сомневање би било потребно да се најде начин Турција да се поврзе на некој начин со конфедерацијата делумно бидејќи тоа би ја неутрализирило Бугарија како национален ентитет и делумно бидејќи како колективитет би претставувала бедем против идните германски и руски планови.

Форин офис S. W. 1
5 декември 1941

PRO FO 371/29783 R 10151

**ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, ДО АНТОНИ
ИДН, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 5 декември 1941**

Бр. 20   Британска легација кон југословенската влада
45 Lowndes Square, S. W. 1
5 декември 1941

Господине,

Во врска со Вашата телеграма бр. 56 (R 10131/113/67) од 1 декември⁷⁹ во однос на предлогот што беше доставен од страна на југословенската влада до грчката влада за некоја форма на Грчко – југословенска федерација, имам чест да известам дека југословенскиот министер за надворешни работи ме замоли да се сретнеме на 4 декември и да се навратиме на ова прашање.

2. Г. Нинчиќ ми го пренесе истото она што му го кажа и на сер Орме Сарцент на 20 ноември. Тој објасни дека грчкиот контрапредлог го смета како буквално негирање на главниот предмет од предлогот првично доставен од страна на југословенската влада. Во случај Грците да го задржат нивниот сегашен став, би било фактички бескорисно да се продолжи со проектот. Од тие причини г. Нинчиќ му даде инструкции на г. Миловановиќ да му постави одредени специфични прашања на грчкиот министер во Лондон, со цел да открие дали грчката влада фактички е спремна да продолжи со дискусиите на база формирање некој вид вистинска асоцијација, која би била нешто повеќе отколку вид на сојуз кој постоел пред

---

⁷⁹ Телеграмата не е објавена.

војната и би претставувала вистинска база за евентуална Балканска федерација. Ако одговорот на овие прашања е неповолен, г. Нинчиќ ќе ја напушти целата шема. Меѓутоа, тој објасни дека тоа единствено ќе го направи со големо жалење, бидејќи, ако југословенската и грчката влада се во можност сега да склучат договор со далекусежен карактер и способност да се развие во вистинска Балканска унија, истата би имала голем морален ефект и во Југославија и во Грција, би ја поттикнала надежта во двете држави за подобра иднина по војната, и ќе покаже дека југословенската и грчката влада може да се справат со проблемот од евентуална политичка реконструкција во смел и реалистичен начин. Тоа според него би било од големо значење за сојузничката цел.

3. По дискусијата во однос на последиците од неговиот план за некое време, и објаснувајќи дека тоа вклучува пресвртница на старата југословенска политика да не влегува во обврски кои можат да ја врзат неа да им се спротивстави на експанзионистичките амбиции на централноевропските сили – амбиции кои може сè уште да оживеат дури и по германскиот пораз г. Нинчиќ продолжи и истакна дека тој се чувствува обврзан да ја извести советската влада за неговиот предлог преку советската амбасада во Лондон. Тој смета дека е важно советската влада да биде информирана од самиот почеток што се случува и што е разгледано. Нивниот интерес на Балканот е, како што објасни, главно од „негативен“ карактер, односно, нивниот главен интерес е да ја спречат опасноста од германската експанзија југоисточно. Поради тоа тој смета дека тие може нема да прифатат каков било план за балканска асоцијација што би ја зајакнала моќта на силите на отпорот на балканските држави на оваа опасност.

4. Г. Нинчиќ смета дека турската влада, исто така, би требало да биде известена за неговиот предлог, и тој има намера, ако работата продолжи да се реализира, да се

искористи можноста и да му се објасни позицијата на турскиот амбасадор. Меѓутоа, разбрав дека тој сè уште го нема направено тоа и дека тој сега предложил да го почекаат одговорот од грчката влада, по дадените инструкции од него на г. Милановиќ да ги извести нив пред да биде преземена каква било понатамошна акција.

Со почит,
Џорџ Рендел

PRO 371/29783 R 10471

9

**ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
ДО ПРОФЕСОР СЕР АЛФРЕД ЗИМЕРН, 30 декември 1941**

(R 10045/113/67)

ФОРИН ОФИС, S. W. 1
30 декември 1941

Почитуван г. Алфред Зимерн,

Тојнби ни испрати голем број тајни документи за јужна Албанија во своето писмо од 1 ноември. Се сложуваме дека не бараме долги извештаи. Како што ви кажав усно, пред неколку дена би ни било корисно ако со документите кои ни ги испраќаш за етнолошките, економските и стратегиските аспекти за прашањата таму, би било добро како прилог, на одделен лист хартија, да

дадеш какви било заклучоци и препораки кои твоите експерти се грижат да ги достават.

Исто така, би биле благодарни доколку можеш да ни обезбедиш кратки извештаи со препораки за следните точки:

1. Под претпоставка дека би било пожелно да им се излезе во пресрет на југословенските барања за Скутари и други албански територии населени со Југословени, дали ова може да биде оправдано врз база на етнолошки, стратемиски и економски основи?

2. Која би била минималната територија која би ѝ се доделила на Југославија имајќи ги предвид економските и стратемиските критериуми?

3. Дали преостанатата територија би била доволна да ѝ овозможи на Албанија да опстои како независна држава од стратемиска и економска гледна точка?

4. Алтернативно дали преостанатата територија би била способна да опстане политички како единица на Балканската конфедерација?

Се плашам дека ви даваме многу работа, но би ни било многу корисно да ги имаме Вашите размислувања за горенаведените работи.

Со почит,
Д. Т. Хауард

PRO FO 371/29783 R 10045/113/67

(Белешки)

Исто така, Ве молам видете ја телеграмата на г. Рендел бр. 33 архивирана на 21 декември во R 8821/216/G.⁸⁰

Аргументите на г. Рендел се:

(1) дека руската интервенција во Бугарија е неизбежна кон крајот на војната;

(2) дека ако се воспостави во Бугарија комунизмот и советскиот систем на управа ќе се рашири преку целиот Балкан;

(3) дека е заеднички интерес за нас и за Турција да го спречиме таквиот развој на настаните и

(4) поради тоа би требало заедно со Турција да направиме повоен план за Балканот кој ќе биде базиран на возобновување на предвоените национални држави.

Немам никакво сомневање дека советската влада, како што е сега ориентирана, веројатно би била сериозна пречка за повоената организација за мирен и просперитетен европски соживот на нациите. Сталиновата размисла, како што го покажал тоа на државниот секретар за време на последната посета на Москва, е склона кон превенција, а не кон лечење; не на обезбедување во иднина на мирен развој на народите на Европа, туку на зајакнување на Русија и врзување на Германија во чисто воена смисла и кон целосно исклучување на сите други фактори било тоа општа правда, органски раст, популарни чувства или економска потреба. Освен тоа, општопознато е мислењето на државите кои граничат со Русија и имаат искуство со владеењето на Русите дека германската чизма, колку и да е ужасна, е помало зло во споредба со љубезната власт на мајка Русија. Во очите на нејзиниот основоположник, г. Нинчиќ, ембрионот Балканска унија е

---

⁸⁰ Телеграмата не е објавена.

насочен колку против Русија толку и против Германија, и можам да замислам дека истото се однесува и на Полско-чехословачкиот договор, барем во очите на Полјаците. Допуштајќи лабав руски „империјализам“ и на толку мал простор како Балканот, верувам дека ќе направи сериозна неправда кон народите кои се во прашање, да се шири мизеријата и незадоволството, нешто што ќе се спроведува со сила а не со дозвола и би водело кон друга војна. Поради тоа ние сме обврзани да употребиме сè што можеме за да ѝ се спротивставиме на тенденцијата која е крајно спротивна од нашето размислување.

Ова може да го направиме со воена и политичка акција. Од воена страна постојат две алтернативни можности – сојузничка инвазија на Балканот со или без турска соработка и независна турска окупација на Бугарија преземена со наша согласност. Ова се првенствено воени проблеми. Меѓутоа, тие имаат политички аспект, дотолку што нашите најдобри шанси да ги вовлечеме Турците во војна на наша страна лежат во искористувањето на руското плашило. Сер Х. Наџбул-Хагесен веќе е инструкуиран да зборува за иднината на Балканот со турската влада (R 8381/41/G)⁸¹ и тоа е само еден чекор понатаму да покажеме дека нивна единствена шанса да бидат нешто во таа организацијата е да преземат воена акција пред да биде предоцна. Исто така, на Сер Х. Наџбул-Хагесен му е дадена копија од оваа телеграма и вети дека ќе ги испрати неговите коментари.

На политички план Русија има две адут карти. Освен панславизмот, принципот за автономни советски републики што го прави сојузник на секое сепаратистичко движење на Балканот и комунистичката програма за револуционерни социјални реформи е универзален лек за сите болести на масите. Ако сакаме да се спротивставиме

---

⁸¹ Телеграмата не е објавена.

на руското влијание на Балканот, ние мора да се обидеме да го украдеме овој гром.

Распоредот на расите на Балканот е во спротивност со формирањето на силни унитарни национални држави. Големите балкански малцинства не ќе се вклопат соодветно ниту во еден државен систем. Во Југославија е направен обид на крајот од минатата војна да се формира нација со обединување на три различни народи и обидот беше очигледен неуспех. Србите, Хрватите и Словенците се толку далеку од обединување како никогаш досега. Дури и овде во Лондон сите Југословени се сложуваат дека нема иднина за Југославија освен како федерална држава. И ако, како што се надеваме, оваа федерална држава биде апсорбирана во поголема конфедерација, кои сили ќе останат за да ја вршат работата од федералната влада на Југославија? Би било лудост да се пресоздаде југословенската влада само поради името и династијата. Затоа верувам дека каква и да било политика диктира сегашниот момент во однос на југословенскиот крал и влада, ние би биле многу неумни да ги базираме нашите ставови за иднината на Балканот за обновување на југословенската држава и би било подобро да признаеме дека нејзината дезинтеграција не е само веројатна туку и пожелна.

Штом ќе обзнаниме дека распадот на поранешните предвоени балкански држави е во одредени случаи пожелно, не само што ние ќе можеме да го имаме решението за сите сè повеќе и повеќе тешки балкански проблеми, Трансилванија, Македонија и Албанија, туку сме во позицијата да ги искористиме тие сепаратистички тенденции кои се главниот реkvизит на советската пропаганда. Исто така, преземаме и чекор кон крајната цел, формирање на сплотена и ефикасна Балканска конфедерација. Отсекогаш сум чувствувал дека најдобрата надеж за успех за каква било федерација лежи

во имањето на што поголем број мали единици со цел да се осигура дека на која било дадена тема ќе има незаинтересирано мнозинство на страната на правдата и дека ниту една единица нема да биде толку силна за да им пркоси на останатите. Овој совршен совет, барем на Балканот, исто така е од практична политика.

Она што повеќе е сомнително е дали можеме некогаш успешно да го играме вториот руски адут. Ние не можеме да проповедаме повеќе радикално отколку што практикуваме и економските проблеми на индустриска Англија се во секој случај досега отстранети за разлика од оние на балканскиот селанец и нашиот пример би бил без ефект. Сепак ние може да продолжиме да ги убедуваме сојузничките влади во Лондон да ги елаборираат и публикуваат нивните планови за социјални реформи. Одредени работи се направени во оваа насока, но останува уште многу да се направи.

Сигурен сум дека со ова имаме најдобра шанса да му се спротивставиме на руското влијание сега и во подалечна иднина.

?Печати⁸²

Северен оддел

П. Х. Роус

Централен оддел

30 декември 1942

И/сточен/ и и/стражувачки/ оддел

***

Првите четири параграфи прецизно го интерпретираат ставот на југословенската влада во однос

---

⁸² Така стои во оригиналот.

на борбата меѓу Михајловиќ⁸³ и партизаните која се води во овој момент. Тие се, нормално многу вознемирени во однос на растечката сила и успеси на партизаните или комунистичките елементи во Југославија и се чини, доколку не се провери, може да заврши со формирање на целосно комунистички режим и негирање на сè за што тие сега се борат. Токму во поглед на оваа опасност, а не поради прекумерната љубов кон Михајловиќ, за што неодамна одлучивме дека во догледно време и покрај тешкотиите тоа може да не доведе нас во врска со Русите, мораме да продолжиме да го помагаме Михајловиќ и југословенската влада. Стравот на Југословените изразен во параграф 4, дека ние имаме намера да бидеме на страната на комунистите и т.н. се претерани. Г. Рендел во друга конотација му кажал на г. Јовановиќ⁸⁴ дека нема промена во политиката од наша страна, дека ние продолжуваме да го помагаме Михајловиќ.

Исто така, мислам дека процената на ситуацијата во Бугарија од страна на г. Рендел колку што може да се суди е точна. Имаме големи причини да веруваме дека комунистичкото движење и нивното влијание се зголемува, и се зголемува пропорционално со брзина со која Германците одат кон пораз. Сосема сигурно е дека кога Германија ќе биде победена, Бугарија, сфаќајќи дека има малку надеж кај нас, ќе се фрли во прегратката на Русија и таа за да добие добра позиција во центарот на Балканот ќе ја прифати.

---

⁸³ Драгољуб Дража Михаиловиќ (1893 - 1946) полковник на Кралската југословенска влада, за време на Втората светска војна му бил доделен чин генерал на Кралската југословенска армија во татковината. Лидер на четничкото движење во Југославија.

⁸⁴ Слободан Јовановиќ (1869 - 1958) српски правник, историчар, политичар, книжевник и претседател на Српската академија на науките и уметностите. Бил потпретседател на Кралската југословенска влада во егзил во периодот март 1941 - јануари 1942 година, а потоа бил назначен за претседател на владата во егзил.

Таму имаме ситуација која југословенската влада ја гледа со страв и вознемиреност т.е. Бугарија со своите цели и намери би била руска колонија и е спремна со комунистичките елементи да ѝ се придружи на Југославија.

Исто така, Турците ги следат овие настани со најголемо разочарување. Последната работа што тие ја сакаат да ја имаат е советизирана Бугарија на нивната западна граница. Но, исто така, последната работа што ние ја сакаме во однос на Турција е самите да преземат акција и да ги нападат Бугарите. Во секој случај, ова е многу неверојатно, иако сер Х. Натцбул-Хагесен ни кажа дека има одредени елементи во воените кругови кои би сакале да се пресече со Бугарите. Тоа би можело да биде поттик да се придобијат Турците на наша страна во вистинскиот момент, но ако ние ги употребиме овие аргументи како убедување, тоа би требало да се направи многу внимателно за да не се остави впечаток дека тие се борат против Бугарите за да ги спасат нив од Русите.

Сер Х. Натцбул-Хагесен е брифиран да ги консултира Турците во однос на нашата предложена идна политика кон југоисточна Европат т. е. конфедерација и т. н. и да ги праша за нивните ставови. Мислам дека треба да причекаме на резултатите за неговите разговори пред да преземеме какви било идни акции.

Очигледната и најлесна солуција сигурно би била ние и Американците со една инвазија на Балканот да бидеме на лице место и во позиција да го контролираме тој дел на светот и на тој начин да спречиме непосреден колапс и отворање пат на комунизмот. Меѓутоа, важно е да се имаат алтернативни идеи за справување со ситуацијата и да бидеме на самото место во вистинскиот момент.

Должината на овие белешки веќе е голема и ќе се воздржам од коментирање на ставовите на г. Роус во

однос на дезинтеграцијата на балканските држави во мали единици.

Ми се чини дека првиот чекор би бил Турците да ги прифатат нашите ставови. Тогаш ние може да одлучиме дали да ги известиме владите на САД и СССР. Оваа телеграма е печатена.

Хауард
1 јануари 1943

***

Русите на неколку пати јавно го потврдија принципот на неинтервенција. Во однос на Балканот, нивните територијални амбиции, по водениот разговор на државниот секретар⁸⁵ со Сталин во Москва и со Молотов овде биле ограничени на Бесарабија и бази во Романија. Сигурно дека е можно тие да предложат услогласување на пошироки територијални барања со овие изјави со инженеринг на „спонтани“ апликации на дел од комунистичките влади во балканските држави за нивно вклучување, или некоја друга форма на поврзување со Советскиот Сојуз. Сегашниот тренд на советската политика, колку што може да се суди, се чини е против неограничени експанзии.

Лично мислам дека (имајќи предвид дека на Русија не и е намалена важноста пред крајот на војната) нашата единствена цел да се спречи /.../⁸⁶

PRO FO 371/33154 R 8820/216/G

---

⁸⁵ Антони Идн

⁸⁶ Испуштениот текст не е во контекст на насловената тема.

**БЕЛЕШКА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
РАЗГОВОРОТ СО МОМЧИЛО НИНЧИЌ, МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА,
31 декември 1941**

Југословенскиот министер за надворешни работи ме посети денес за да ми каже за задоволувачките заклучоци од преговорите со грчката влада за изработка на план за Балканска конфедерација. Неколку мали промени треба сè уште да се направат во нацрт-договорот, но тој се надева дека југословенскиот кабинет формално би го одобрил во наредните неколку дена.

Во меѓувреме го информирал г. Богомолв,⁸⁷ советски амбасадор акредитиран при југословенската влада, за општите карактеристики на планот. Тој покажал пријателски интерес што задоволува бидејќи секогаш постои опасност дека советската влада може да приговара за идејата за конфедерација како противтежа на панславистичката идеја претпоставувајќи дека тие може да ја возобноват последната. Исто така и југословенскиот амбасадор во Ангора⁸⁸ го информирал г. Сарацоглу⁸⁹ кој возвратил со порака топло одобрувајќи го планот.

Ова досега е многу задоволувачки. Но г. Нинчиќ беше на маки за да ме предупреди дека г. Гавриловиќ, кој неодамна пристигна од Москва каде што беше југословенски амбасадор, има идеи за Бугарија која тешко

---

⁸⁷ Александар Ефремович Богомолв (1900 - 1969) дипломатски претставник на Советскиот Сојуз во владите во егзил на Грција, Југославија, Полска и Норвешка во Лондон од 1941 до 1943 година.

⁸⁸ Анкара

⁸⁹ Мехмед Шукру Сарацоглу (1887 - 1953) турски политичар, министер за надворешни работи и премиер.

дека може да влезе во плановите за балканска конфедерација, како што предвидува г. Нинчиќ. Г. Гавриловиќ не е панславист во која било смисла, но тој поддржува целосна унија меѓу Југославија и Бугарија врз основа дека кога Германија ќе капитулира, царот Борис⁹⁰ ќе исчезне во лицето на комунистичката револуција. Во такви услови ќе биде основно веднаш да му се понуди на бугарскиот народ алтернатива и единствената алтернатива која тие веднаш би ја разбрале е планот за целосна унија меѓу Југославија и Бугарија.

Г. Нинчиќ силно се спротивставува на идејата од таква унија. Единствена држава која ќе се простира од Австрија до границите на Турција целосно би ја уништила рамнотежата на Балканот и би направиле да биде невозможно да се формира конфедерација во комбинација со Грција. Грција на формирањето на таква централна држава на Балканот би гледала со голема тревога, а исто така и Турција и Романија, а резултатот би бил неможноста да се најдат какви било основи за соработка меѓу нив. Уште повеќе со апсорбирањето на Бугарија, Југославија ќе ги наследи сите бугарски кавги со Романија и Грција со кои во сегашниот момент таа нема интерес, а треба да се надеваме дека ова ќе го изгуби својот интензитет во моментот кога Балканската конфедерација ќе стане реалност.

О/рме/ Сарцент
31 декември 1941

PRO FO 371/48181 R 57/43/67

---

⁹⁰ Борис III (1894 - 1943)- цар на Бугарија.

**БЕЛЕШКА ОД ДИКСОН ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
РАЗГОВОРОТ СО ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС,
ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА,
31 декември 1941**

Грчко-југословенски договор

Ова утро грчкиот премиер ми кажа дека наскоро очекува да го потпише договорот со Југославија. Тој се надева дека би било можно потпишувањето да се случи во Министерството за надворешни работи поради две причини:

(1) бидејќи со тоа би се избегнале тешкотиите со Југословените во однос на изборот на место и

(2) бидејќи г. Цудерос особено сака да покаже дека договорот треба да изгледа дека е потпишан под покровителство на Владата на Неговото Височество.

Бидејќи ние бевме консултирани во секоја фаза и од грчката и од југословенската влада и, така да се каже, го спонзориравме договорот, би било, мислам, сосема прикладно дека потпишувањето би требало да се случи овде, и можеби секретарот на државата лично би требало да најде време да присуствува.

П. Диксон
31 декември 1941

***

Немам никаков приговор на оваа сугестија.

Хауард
31/12

***

Се согласувам.

О. Саргент
31 декември

PRO 33133 R 142/43/67

12

**ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ДО АНТОНИ
ИДН, ДРЖАВЕН СЕКРЕТАР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 1
јануари 1942**

3150/1/42
Бр. 1

Британска легација при Југославија
45 Lowndes Square
S. W. 1
1 јануари 1942

Господине,

За време на долгиот разговор со мене на 29 декември г. Милан Гавриловиќ, кој сè уште е југословенски амбасадот во Москва, од каде што тој неодамна пристигна и кој, исто така, е министер без портфолио во југословенската влада, го покрена прашањето за иднината на југоисточна Европа по војната, со посебен нагласок на целите на Советскиот Сојуз и за можниот развој на настаните во Бугарија.

2. Г. Гавриловиќ тврди дека имал блиски контакти со управувачките кругови во Москва за разлика од другите негови дипломатски колеги и дека има долго и непосредно искуство за руската политика. Се чини дека тој имал специјална позиција во Русија, делумно поради тоа што го знаел рускиот јазик и современата руска

историја и мисла и делумно поради тоа што како претставник на словенска мала земја со неколку амбиции тој бил помалку сомнителен за советските власти отколку претставниците на Големите сили. Долго време во Југославија бил познат и обележан како левоориентиран политички лидер и бил осомничен за пренагласени симпатии кон советскиот режим. Но, како и да е, се покажа дека е објективен посматрач.

3. Г. Гавриловиќ почна со изразувањето на голем скептицизам што се однесува до вредноста на сите важни чекори кои советската влада не ги презема за да не ги разоткрие руските стремежи кон Егејот и Медитеранот. Тој истакна дека советската влада нема да се колеба да потпише каков било пакт кој ќе ја лимитира нивната сфера на влијание или ќе ја гарантира независноста на балканските држави. Како и да е, тој сака сериозно да не предупреди против ставање на нашата доверба во каква било гаранција. Тој го повтори стариот аргумент дека претставува географска потреба за Русија да бара проширување на своето влијание позади Дунав, и разви став дека, во општата конфузија во југоисточна Европа што може да се очекува да следи по евентуалниот пораз на Германија, Русија ќе има многу прилики за воспоставување на своето влијание на начин на кој би било многу тешко на која било друга сила ефективно да се спротивстави.

4. Ова е сигурно омилена тема на словенските и хрватските политичари во југословенската влада што често ја покажуваше интензивната нервоза која се чувствувала во Словенија и Хрватска од можноста за воспоставување во тие држави комунистички режим кој ќе ги стави нив евентуално под руска управа. Фактот дека по германскиот напад на Русија, комунистите биле најактивните елементи во овие области во водење на борбата против германските окупациони сили, имаа,

според нив, и во многу случаи според нив, ги заплашуваат другите антигермански, но не комунистички елементи да соработуваат целосно во она што можат да го направат во заедничкиот отпор кон окупаторот. Тие повеќе од еднаш имаат изразено желба дека е можно за Владата на Неговото Височество да им се даде на народите на Словенија и Хрватска некоја гаранција дека Владата на Неговото Височество нема намера да остане незаинтересирана за иднината на овие држави или да паднат под советска управа. Додека се обидувам да ги разубедам колку што е можно, секогаш внимателно избегнувам што и да било што може да се смета како обврска во таа насока. Но сосема е јасно дека г. Гавриловиќ целосно ја дели непријатноста на неговите словенски и хрватски колеги.

5. Г. Гавриловиќ тогаш го сврте муабетот на прашањето за иднината на Бугарија. Очигледно е, истакна тој, дека сегашната бугарска династија нема да го преживее поразот на Оската со која катастрофално ја има поврзано бугарската среќа. Но додека ние сме спремни за некои алтернативи, секој непосреден резултат би бил формирање во Бугарија на цврст комунистички режим кој нема да биде лесно да ја стави земјата под руски „протекторат“. Г. Гавриловиќ одблизу ги следел фазите со кој балтичките држави биле вклучени во Советскиот Сојуз, и тој е сосема сигурен дека, додека не се преземат чекори да се спречи тоа во вистински момент, ќе следи иста процедура и во Бугарија, со или без активно учество на советската влада. Така Бугарија би станала интегрален дел од Советскиот Сојуз. Романија би била отсечена и нема да помине долго време да завршат на ист начин. Од географски причини ќе биде многу тешко за Југославија да се спротивстави на советската пенетрација и евентуална советска контрола: и кога еднаш сите овие држави ќе му се придружат на Советскиот Сојуз и кога

руското влијание ќе биде воспоставено во Ј/уго/ И/сточна/ Европа би било

сосема невозможно да се промени тоа.

6. Г. Гавриловиќ силно чувствува дека единствениот начин со кој оваа опасност може да се избегне е да се продолжи активно со некоја шема за вклучување на Бугарија во јужнословенската федерација. Тој конкретно не се осврнa на планот, кој неодамна беше предложен од Н. Нинчиќ на грчката влада за балканска конфедерација, дека ќе биде базиран на прво место на непосредно здружување меѓу Југославија и Грција. Меѓутоа, сосема е јасно дека неговиот ум работи на истата линија и дека тој всушност ја поддржува политиката на Н. Нинчиќ.

7. Г. Гавриловиќ се чини дека ги има предвид некои од тешкотиите со кои се соочува Бугарија на патот за да влезе во таква федерација. Меѓутоа, тој инсистира дека само со прилагодување на некоја таква шема балканските држави може да се надеваат да го задржат својт интегритет и независност во поглед на руските аспирации. Тој сè уште верува дека има трезвени и Бугари патриоти кои ќе прифатат таков проект и кои ќе бидат спремни да соработуваат во неговата реализација. Остатоците од Земјоделската партија, и покрај нивното, повеќе вештачко комунистичко приклучување, тој верува, би го поддржале тоа. Бугарските селани, врзани, како што се, за нивните мали имоти и за нивниот мошне интензивен индивидуален начин на живот, не се вистински комунисти во срце, и покрај нивното восхитување за Русија сигурно ќе сакаат конфедерација со Југославија и апсорбирање во Советскиот Сојуз. Но освен ако не сме спремни да спонзорираме и да протуркаме таков план кога ќе дојде времето, за нас ќе биде предоцна и Бугарија би била изгубена засекогаш.

8. Моето лично искуство како амбасадор на Неговото Височество во Бугарија од 1938 до 1941 година општо земено ги потврдува ставовите на г. Гавриловиќ.

Со почит,

Џорџ Рендел

PRO FO 371/33133 R 474

13

**ПИСМО ОД АЛЕКСАНДАР КАДОГАН ДО ОРМЕ САРЏЕНТ
ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 3 јануари 1942**

(некорегирани)

Г. СИМОПУЛОС и г. МИЛОВАНОВИЌ ме посетија денес и ми доставија анекс текст на договорот меѓу Југославија и Грција во однос на Балканска унија.

Тие истакнаа дека ова е конечниот договорен текст кој е подготвен за потпишување. Тие се надеваат дека секретарот на државата ќе се сложи потпишувањето на договорот да се случи во Министерството за надворешни работи во негово присуство во текот на идната недела. Тие сметаат дека нема да бидат спремни да го потпишат уште неколку дена бидејќи сметаат дека е пожелно претходно да ги информираат за договорот Владата на Соединетите Американски Држави, советската и турската влада.

Г. Симопулос прашува дали не би било пожелно да се прашаат владите на Соединетите Американски Држави и на Советскиот Сојуз исто така да бидат присутни на

церемонијата на потпишувањето. Истакнав дека е невозможно да се каже дали Владата на САД во оваа фаза е спремна да се поврзува на кој било начин со договорите за повоена Европа и би било добро да се воздржи од официјална покана која би можела да поттикне одбивање. Но во исто време не гледам никаква штета во нивната намера г. Винант и г. Бидл за истото да им се обратат приватно и мислам дека ќе го направат тоа.

Александар Кадоган

3 јануари 1942

PRO FO 33133 R 211/46/67

14

**ПИСМО ОД ДИКСОН ДО ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС,
ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА, 4 јануари 1942**

ФОРИН ОФИС, S. W. 1.

4 јануари 1942

На 31 декември Вашата екселенција беше многу добра и ми сугерираше дека договорот со Југославија би требало да се потпише во Министерството за надворешни работи. На 3 јануари г. Симопулос и г. Милановиќ го поставија истото прашање на сер Александар Кадоган. Среќен сум што можам да ја информирам неговата Екселенција дека секретарот на државата ја прифаќа оваа сугестија.

П. Ј. Диксон

Неговата екселенција

Г. Е. Цудерос

PRO FO 33133

97

**ТЕЛЕГРАМА ОД КУБИШЕВ ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 9 јануари
1942**

(Шифрирана)

ПОЛИТИЧКА ДИСТРИБУЦИЈА
ОД: СОВЕТСКИОТ СОЈУЗ
ОД КИБУШЕВ ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ

Сер С. Крипс
Бр. 44
8 јануари 1942

И. 3.01 а. м. 9 јануари 1942
П. 6.50 а. м. 9 јануари 1942

Вчера грчкиот министер и југословенскиот вршител на должност му предадоа на г. Вишински⁹¹ текст на југословенско – грчкиот договор.

2. Сè што кажал Вишински било дека доколку советската влада смета за потребно да даде какви било забелешки на овој договор на грчката и југословенската влада, тој ќе им даде на знаење.

PRO FO 371/33133 R 207/43/67

---

⁹¹ Андреј Јануаревич Вишински (1883 - 1954) советски општествен и политички деец, дипломат и доктор по правни науки. Потписник на првиот акт за создавање на антихитлеровската коалиција помеѓу СССР и Велика Британија.

**ТЕЛЕГРАМА ОД АМБАСАДОРОТ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
ВО КАИРО, ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА,
9 јануари 1942**

[Шифрирана]

ДИСТРИБУЦИЈА НА ВОЕНИОТ КАБИНЕТ
ОД ЕГИПЕТ ОД КАИРО ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ

Сер М. Лампсон
Бр. 122
9 јануари 1942

И. 2.17 п. м. 9 јануари 1942
П. 8.45 п. м. 9 јануари 1942

ТАЈНО

Следното е од министерот на државата.

Грчкиот министер го известил г. Хопкинсон дека тој добил детали од нацрт- договорот меѓу Југославија и Грција за воспоставување на царинска и монетарна унија меѓу двете држави. Тој истакна дека овој договор е наменет да претставува основа за идната Балканска федерација по војната кога таа ќе биде отворена за влегување на другите балкански држави во неа.

Претпоставувам дека си свесен за овој проект, но мене ми се чини дека објавувањето на нивните потписи може да обезбеди добра пригода за објавување на декларација од страна на Владата на Неговото Височество во поддршка на балканското единство кое може да се искористи за пропагандни цели. Од страна на СОЕ,⁹² балканска секција, веќе ни е сугерирано дека некои такви

---

⁹² Special Operation Executive - Управа за специјални операции

декларации може да бидат корисни. Но ние заклучивме дека без конкретни гаранции, а кои ние не можеме да ги дадеме, тоа нема да биде многу корисно. Но сепак ако балканските држави самите ја презедат иницијативата во планирањето на таква федерација, општа декларација од страна на Владата на Неговото Височество во нејзина поддршка би следувала сосема природно. Може да содржи и повикување на нашите интереси во однос на повторното воспоставување на внатрешната сигурност и можностите за социјална правда што е последица на такви далекосежни договори. Ова ќе им се допадне на сите класи во сите тие држави кои во минатото страдале од експлоатација и ќе биде исто така драгоцено за пропаганда.

(Копии се испратени до командантот Клифорд и г. Армстронг)

***

(Белешки)

Преку овие грчко-југословенски преговори ние ги охрабрувавме и едните и другите да опстојат во тој обид и да се договорат за нацртот за идната Балканска конфедерација. Затоа тие нормално ќе очекуваат дека кога ќе ги објават резултатите од нивната работа, ние не само што ќе ја одобриме неа туку ќе ја изразиме и нашата топла согласност.

Од гледна точка на пропагандата, очигледно е пожелно дека ние треба да заземеме цврст став во однос на овој предмет и не треба да оставиме впечаток на неодлучност. Мислам дека и САД ќе ја благословат идејата. Останува само проблемот со советската влада.

Грчката и југословенската влада ја информираа советската влада, како што може да се види од телеграмата бр. 44 од Кубишев, за општите услови на

договорот и иако г. Вишински беше целосно воздржан таму, досега немало вистинско неодобрување или спротивставување од советската влада. Поради тоа, ние не треба веднаш да заклучиме дека советската влада е против идејата за балканска конфедерација или дека тие ќе се обидат и да ја уништат. Ако од друга страна, тие ѝ се спротистават и се обидат да ја уништат, тоа може да биде само за тоа што тие сакаат да го искористат Балканот во нивни интерес со правење игри, Романија против Унгарија и со поттикнување на микс од панславизам и комунизам во Југославија и Бугарија.

Опасноста, дека советската влада со нејзините методи може на крајот од војната да биде во позиција да ги направи Романија и Бугарија марионетски држави, јасно ја кажа г. Гавриловиќ во телеграма бр. 66, и не мислам дека тој ја преувеличува оваа опасност. Веројатно, советската влада досега нема разработено какви било определени планови и тоа во секој случај ќе зависи како се развива војната. Но тоа не е причина ние од своја страна да не ја искористиме шансата и да направиме сè што можеме да пресретнеме каква било намера од страна на советската влада да лови во матно на Балканот. Во сегашниот момент единствениот инструмент што го имаме на располагање е политиката за Балканска конфедерација и мислам дека тоа треба да го искористиме колку што можеме повеќе. Поради тоа препорачувам дека што побрзо се објави Грчко-југословенскиот договор ние треба веднаш да излеземе искрено и целосно во корист на Балканската конфедерација, вклучувајќи ја Бугарија и Романија. Освен тоа, ние може да го направиме тоа без какви било претходни консултации со советската влада. Секако дека вториот инструмент кој ни стои на располагање за справување со руската пенетрација на Балканот е сугерирана од генерал Симовиќ – да се испрати една експедициска сила на Балканот на крајот од војната.

Кога испраќањето на таква сила ќе стане изводливо, овој важен политички предлог треба секако да се има предвид. Но во сегашниот момент сè што може да направиме е да се обидеме да воспоставиме контрола на балканската ситуација со промовирање и популаризирање на идејата за конфедерација.

/Орме/ Сарцент
11 јануари 1942

Се согласувам дека ние би требало да го благословиме и охрабриме Југословенско-грчкиот договор. Како што разбрав ќе биде потпишан во мојата канцеларија и какво било советско сомневање нема да не спречи /.../⁹³.

Исто така, мислам дека треба да го популаризираме тоа како вовед на овој вид на договор кој ние го одобруваме за повоено решение. Меѓутоа, јас претпочитам да не зборувам за Балканска федерација во оваа фаза, пред сè поради тоа што Романија и Бугарија се непријатели и не сакаме тие да помислат дека по војната тие ќе живеат среќно под исти услови како и сојузничките балкански држави и нема да бидат казнети. Сугурен сум дека Грција и Југославија ќе бидат /.../⁹⁴ на таква концепција.

/Потпис нечиток/
12 јануари

PRO 371/33133 R 216/G

---

⁹³ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

⁹⁴ Редакторите не успеаја да го расчитаат текстот.

**БЕЛЕШКИ НА ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА НА
ПИСМОТО ОД ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА
ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА 12
јануари 1942**

Белешки

Грчко-југословенскиот договор

Писмото на грчкиот премиер од 12 јануари.

Денес грчкиот премиер ми кажа дека би сакал да го потпише договорот во Министерството за надворешни работи во среда (на маргините е допишано четврток б.м.) напладне. Следниот ден тој организира ручек на кој ќе бидат присутни кралевите на Грција и Југославија. Сè уште не е можно да се направат конечни договори пред сè поради југословенската внатрешна криза.⁹⁵ Но г. Цудерос се надева дека ако новиот југословенскиот владин кабинет биде формиран денес, она што се договора претходно би можело да се реализира. Ме замоли да направам привремени договори во однос на потпишувањето на договорот во Министерството за надворешни работи во среда. Јас договорив со секретарите на одделите дека потпишувањето ќе се случи во канцеларијата на државниот секретар во 12 часот.

Во писмото на г. Цудерос, исто така, е предлог-планот што тој мисли да им каже на граѓаните и преку радиомрежата (дел А). Неговите предложени забелешки, се чини, се совршени и не мислам дека треба да сугерираме какви било амандмани. Доставувам предлог-одговор за г. Цудерос. Ние, исто така, треба да обезбедиме пропаганда во однос на ова.

---

⁹⁵ Се однесува на партизанско-четничкиот судир.

Г. Цудерос ми кажа дека рекациите на владите кои биле консултирани во однос на договорот се како што следува:

Соединетите Американски Држави сречно го поддржаа договорот.

Турската влада се чини дека гледа на него со доза на недоверба, како да навестува некои договори кои не се во нејзин интерес. Г. Цудерос истакна дека би било природно, а тоа е и негова желба Турција да биде дел од која било балканска федерација.

Советската влада на договорот не му даде многу топол прием, и г. Цудерос има чувство дека тие не сакаат ништо на оваа линија и не би требало да се договара сè додека трае војната.

Диксон
12 јануари 1942

***

Белешки

До секретарот на државата

Се плашам дека во промовирањето на Југословенско-грчкиот договор ние ќе бидеме многу хендекипирани ако не можеме да го опишеме како основа на која на крајот ќе се формира балканската конфедерација. Г. Цудерос во говорот што мисли да го даде на радио во однос на Договорот, ќе обелодени дека ова е основна цел што лежи во неговата основа. Затоа мислам дека би било неопходно од наша страна да изразиме надеж дека Бугарија и Романија, евентуално, би станале членки на конфедерацијата. Но, влегувањето на овие две држави во конфедерацијата, ќе биде дефинитивно претставено како неопходно. Бидејќи

војната покажа дека на Романија и Бугарија не може да им се верува со целосна независност и мора за нивно добро и за доброто на Европа да бидат подложени на одредена контрола, а најсоодветна форма за оваа контрола која треба да се преземе, ќе биде нивно влегување во балканска конфедерација. На друг начин кажано, аргументот би бил дека по однесувањето на Романија и Бугарија, нивната единствена можност да им се дозволи да го задржат националното постоење е да го спојат нивниот идентитет во Балканската конфедерација. Мислам дека би било корисно, од сега, нашата пропаганда во однос на Романија и Бугарија да ја следи оваа линија. Ова го дискутирав со г. Локарт и тој се сложува.

О/рме/ Сарцент
13 јануари 1942

***

Р. В. Е.⁹⁶ е целосно ја поддржува оваа политика која има голема пропагандна предност. Шансата која се дава со потпишувањето на Југословенско-грчкиот договор ќе треба да се искористи без одлагање. Општата линија на пропагандата би требало да биде да се продолжи да се напаѓаат бугарската и романската влада и на бугарскиот и романскиот народ да им се понудат привлечноста и предностите на Балканската федерација или конфедерација.

Да се иницира оваа пропаганда која ќе треба да се гради постепено заедно со Министерството за надворешни работи, веднаш по потпишувањето на Југословенско-грчкиот договор, би бил најдобриот правец.

---

⁹⁶ Political Warfare Executive - британско тело создадено со задача ширење на таканаречена *бела* и *црна* пропаганда. Првата за подигнување на моралот кај британските војници, втората за слабење на моралот кај непријателските трупи.

Исто така, овој предлог го дискутирав со г. Ридсеил кој се согласува.

Брус Локхарт
13. I 1942

***

Јужниот департмент има силен приговор за предложената линија и сер Орме Сарцент, се согласува:

(а) дека не треба да има материјали за работа но само само белешки за печатот и Р.В.Е. ;

(б) дека ние не треба, во иницијалната фаза, да ја протежираме идејата дека овој договор е основа за балканска конфедерација и

(в) дека не треба да се споменуваат Романија и Бугарија.

По понатамошните дискусии со г. Кристофер Ворнер и г. Брус Локхарт поднесувам еден изменет нацрт.

Диксон
14 јануари 1942

***

Грчко-југословенскиот договор во врска со формирање на
Балканска унија
„Hand out“ за печатот и ББС

Договорот потпишан денес меѓу грчката и југословенската влада наиде на најтопло одобрување од Владата на Неговото Височество. Тој не само што го зацврсти традиционалното пријателство меѓу Грција и Југославија, туку, исто така, содржи основни елементи за конструктивно решение на проблемите на Балканот по војната.

Договорот фактички се сведува на база на која федерацијата на балканските народи на крајот може да биде формирана и ова е суштинската цел што лежи во неговата основа. Договорот не ја исклучува можноста Бугарија и Романија евентуално да станат членки на таква федерација. Однесувањето на овие две земја во сегашната војна покажа дека на нив не може да им се верува со целосна независност и мора за нивно добро и за доброто на Европа да се воспостави колективна контрола како онаа на федерацијата на линија како што е замислена од грчката и југословенската влада во сегашниот договор.

Грчко-југословенскиот договор во врска со формирањето
на Балканска унија

Белешки за печатот и P.W.E.

Треба да нагласиме дека:

(I) Договорот најде на најтопло одобрување од Владата на Неговото Височество.

(II) Го зацврсти традиционалното пријателство меѓу Грција и Југославија, двете балкански држави кои се борат за целите на сојузниците.

(III) Договорот претставува обид меѓу овие две држави да реализираат план за иднината на Балканот на линија која ја одобрува Владата на Неговото Височество.

Во оваа фаза не треба да се потенцира премногу на основната идеја на договорот т.е. формирање на Балканска конфедерација со вклучување на Романија и Бугарија.

/.../⁹⁷

14. I 1942

PRO FO 371/33133 R 490/43/67

---

⁹⁷ Потписот е нечиток.

**ДОГОВОРОТ МЕЃУ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА И КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ЗА
ФОРМИРАЊЕ НА БАЛКАНСКА УНИЈА, јануари 1942**

ДОГОВОР
меѓу
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА
и
КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА
ВО ВРСКА СО ФОРМИРАЊЕТО НА БАЛКАНСКА
УНИЈА

Имајќи ги предвид минатите и особено неодамнешните искуства, се покажува дека недостатокот од поблиско разбирање меѓу балканските народи се користи од силите на агесијата во нивната цел за политичка и воена пенетрација и империјалистичка доминација на Полуостровот.

Имајќи го предвид тоа, а со цел да им обезбеди независност и мир на балканските држави, основниот принцип на нивната политика мора да биде принципот:

„Балканот за балканските народи“

Неговото Височество, кралот на Југославија и Неговото Височество, кралот на Хелените одлучија да го склучат овој договор во врска со формирањето на Балканската унија и за таа цел именувале нивни полномошници:

Неговото Височество, кралот на Југославија, Неговата Екселенција, генерал Душан Симовиќ, претседател на Советот на министри, министер за внатрешни работи, министер за авијација и поморство, и Неговата Екселенција, г. Момчило Нинчиќ, министер за надворешни работи, Неговото Височество кралот на Хелените Неговата Екселенција г. Емануел Цудерос, претседател на Советот на министри, министер за надворешни работи и

Неговата Екселенција г. Хараламбос Симопулос, ополномоштен претставник и ополномоштен министер, постојан заменик-секретар на државата за надворешни работи.

По меѓусебната размена на нивните полномоштва, кои се направени во добра и соодветна форма, се согласија на следните диспозиции:

ДЕЛ I

ОРГАНИТЕ НА УНИЈАТА

Член 1 Органите на Унијата кои ќе се среќаваат во редовни временски интервали се:

1) Политички орган, претставуван од министрите за надворешни работи;

2) Економски и финансиски орган, претставуван од два члена од секоја влада компетентен во економските и финансиските работи;

Член 2 Постојан воен орган. Овој орган во кој владите ќе бидат претставени од началниците на Генералштабот или нивни претставници, ќе претставува заеднички Генералштаб на националните вооружени сили, покрај националните генерални штабови.

Овој орган ќе биде составен од две бироа, едно за армијата и авијацијата и другото за морнарицата.

Член 3 Постојано биро ќе биде составено од два дела (политичко и економско –финансиско).

Член 4 Претседатели на Советот на министри на државите кои ја сочинуваат унијата ќе се среќаваат кога тоа ќе биде потребно со цел да се дискутираат прашања од општ карактер во интерес на Унијата.

Член 5 Соработка меѓу парламентите. Владите на Унијата ќе ги олеснат регуларните средби меѓу парламентарните делегации на државите членки на Унијата овозможувајќи овие делегации да продолжат со размената на ставови да ги кажат

своите барања за прашања од заеднички интерес кои ќе им бидат доставени од компетентни органи.

ДЕЛ II

РАБОТАТА НА ОРГАНИТЕ НА УНИЈАТА

Член 6   Задача на Политичкиот орган ќе биде:

(а) Да ја координира надворешната политика на членовите со цел да , се овозможи на Унијата да дејствува единствено на меѓународно поле и да продолжи со преминарните консултации за цело време кога надворешните интереси на членовите ќе бидат загрозени.

(б) Да подготвуваат проекти за договори за помирување и арбитража меѓу членовите на Унијата.

Политичкиот орган ќе преземе формирање на следните организации:

(а) Комисија задолжена за елаборација на договорите за интелектуална соработка меѓу членовите на Унијата со супервизија на нивните апликации.

(б) Комисија задолжена за координација на напорите на органите на печатотот во поглед на приближување на јавното мислење на државите членки на Унијата и одбрана на нивните интереси.

Член 7   Задача на Економскиот и Финансискиот орган ќе биде:

(а) Да се координираат политиките на надворешната трговија и даночните тарифи со цел склучување на царинска унија.

(б) Да се елаборира заедничкиот економски план за сите членки на Унијата.

(в) Да се испитаат преку специјални органи сите средства кои можат да дозволат

подобрување на комуникациите меѓу членките на Унијата (железници, патишта, навигација на море, воздух и реки, пошта и телеграф) како и развој на туризмот во рамките на Унијата.

(г) Да се подготви предлог-договор за воспоставување на монетарна унија.

Член 8   Задача на Воениот орган ќе биде да ги координира активностите кои се однесуваат на соработката меѓу националните воени сили на членките на Унијата, усвојување на заеднички план за одбрана и заеднички тип на вооружување итн.

Мисијата на вооружените сили на Унијата ќе биде да ги брани европските граници на државите на Унијата.

Член 9   Постојаното биро ќе формира Секретаријат на различните органи на Унијата и неговата работа ќе биде:

(а) Да подготвува материјали за работа на органите на Унијата.

(б) Да се проучат прашањата кои даваат решенија од кои политичката, економската и финансиската соработка на членовите на Унијата може да стане поефикасна.

(в) Контролирање на апликациите со одлуките на органите на Унијата.

ДЕЛ III

Член 10   Високите договорни странки изјавуваат дека овој договор претставува општа основа за организирање на Балканска унија. Тие се сметаат себеси обврзани со горенаведените диспозиции од датумот на размена на инструментите за ратификација и тие со задоволство ги канат

идните пристапувања кон овој договор на другите балкански држави управувани од слободно избрани влади и легално конституирани.

Член 11 Сегашниот договор ќе биде ратифициран и ратификацијата ќе биде разменета штом ќе биде можно.

Ова се посведочува од ополномоштените претставници, нивните потписи и нивните печати.

Направено во Лондон во два оригинални дупликати на француски на /.../⁹⁸ јануари, илјада деветстотини четириесет и втора.

PRO FO 33133/211/43/67

19

**ПИСМО ОД ДИКСОН ДО ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС,
ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА
НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 13 јануари
1942**

ФОРИН ОФИС S. W. 1.
13 јануари 1942

Мој драг Премиере,

Благодарам за Вашето писмо од 12 јануари⁹⁹ во кое Вие ми испраќате две копии од текстот на договорот со Југославија, и исто така нацрт-план од Вашата Екселенција со предлог забелешки за печатот и радиото по потпишувањето, со што ние наполно се согласуваме.

---

⁹⁸ Датумот е изоставен во оригиналот.

⁹⁹ Документ бр. 18.

Предмет на конечна потврда од Вашата Екселенција е подготовките за потпишување да бидат направени за во среда, на 14 јануари, во 12 напладне, во просториите на секретарот на државата во Министерство за надворешни работи.

Со почит,
П. Ј. Диксон

PRO FO 371/33133/211/43/67

20

**ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО КАИРО, 15 јануари 1942**

[Шифрирана] ПОЛИТИЧКА ДИСТРИБУЦИЈА
ОД ФОРИН ОФИС ДО КАИРО Бр. 257
КУБИШЕВ Бр. 88
АНГОРА Бр. 99

15 јануари 1942

И. 10.40 п.м. 15 јануари 1942

ИТНО

[Само за Каиро]

Ваша телеграма Бр. 122 [од 9 јануари].¹⁰⁰

Следното е за Министерот на државата.

[За сите]

Грчко-југословенскиот договор во однос на формирањето балканската унија е потпишан на 15 јануари во Министерството за надворешни работи во мое

---

¹⁰⁰ Види документ бр. 16.

присуство од страна на грчкиот премиер и заменик-министерот за надворешни работи и југословенскиот премиер и министерот за надворешни работи.

2. Договорот ги изразува основните принципи на „Балканот за балканските народи“ и истакнува дека Балканската унија ќе се опслужува од следните организации:

(а) Политичка организација, која ќе се состои од министер за надворешни работи, со главни функции (I) координирање на надворешната политика со цел заедничка акција во меѓународната сфера и (II) прелиминарни консултации кога се загрозени виталните надворешни интереси на членовите на Унијата.

(б) Економска и финансиска организација, составена од двајца економски и финансиски претставници од секоја влада. Функцијата е координација на надворешната трговска политика со цел склучување на царинска унија, изработка на заеднички економски план, подобрување на комуникациите, подготвување на нацрт- договор за балканска монетарна унија.

(в) Постојана воена организација составена од началниците на генерал штабовите и формирајќи заеднички генералштаб од националните вооружени сили паралелно со националните генералштабови. Функцијата му е да промовира соработка меѓу националните вооружени сили, донесување на заеднички план за одбрана и заеднички тип на вооружување. Мисијата на вооружените сили на Унијата ќе биде да ги бранат европските граници на државите на Унијата.

(г) Постојано биро, составено од два оддела, едно политичко, друго економско и финансиско. Ова биро ќе го формира секретаријатот на различни организации на Унијата и ќе подготвува материјали за него и ќе ја надгледува примената на нивните одлуки.

(д) Премиерите на државите, кои ја сочинуваат Унијата, ќе се среќаваат кога тоа ќе го наложат околностите. Владите на Унијата ќе овозможат регуларни среќавања меѓу парламентарните делегации на државите на Унијата.

4. Во договорот се истакнува дека договорните странки размислуваат со задоволство за идни вклучувања кон договорот на други балкански држави управувани од влади кои се слободни и легално избрани. Договорот е предмет на ратификација.

5. [Само за министерот на државата].

Коментари на Вашата телеграма следуваат.

[Копии испратени до капетанот Клифорд и г. Армстронг]

PRO FO 371/33133 R 397/43/67

21

**ГОВОР НА КРАЛОТ НА ХЕЛЕНИТЕ ПО ПОВОД
ПОТПИШУВАЊЕТО
НА ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ДОГОВОР, 15 јануари 1942**

Говор на Неговото Височество кралот на Хелените

Ваше Височество, почитувани Екселенции и господа,

Се собравме денес овде со цел да го прославиме склучувањето на договорот кој свечено ги обновува и реafirмира врските на пријателство кои долго време ги обединуваат нашите две нации и кој ја манифестира волјата на двете држави да живеат обединето и да обезбеди, преку Балканската унија, среќа и просперитет на народите на Полуостровот во атмосфера на мир.

Договорот кој нашите претставници штотуку го потпишаа во наше име, Господине, и во име на нашите народи, е историски акт во правец на мировен развој на Балканот и искрено го претставува заедничкото чувство на ови луѓе. Тие се анимирани од еден силна и непоколеблива верба во нивната судбина, и тие сметаат дека нивната унија во потрага по истиот идеал на слобода, мир и прогрес ќе ја формира основата за посреќна иднина, не само за нашите две држави, но исто така за целиот Полуостров кој ние го населуваме и на кој нашите народи постојано работеле за прогрес на цивилизацијата и за стабилизација на мирот.

Ако ние не сме привилегирани да го зачуваме овој мир, тоа не е наша грешка, туку се должи на политиката на агресија и потчинување од народите кои се алчни и угнетувачи, против кои скоро целиот цивилизиран свет сега е обединет во одбрана на својата слобода и слободата на самата цивилизација. Сродниот дух и страсната љубов кон земјата и независноста за цело време ги инспирираат срцата на нашите два народа. Ова е тој голем заеднички идеал на кој му служиме со истата утврдена храброст, која скоро триесет години ги водеше нашите армии да се борат рамо до рамо на истите борбени полиња и на секој дел каде што нашата независност и сигурност на нашите држави се загрозени. Храброста на нашите прекрасни војници, кои во случајот на грчката армија веќе се покажаа себеси во победничката борба против првиот агресор, не беше во можност да се спротивстави до крај против другиот непријател многу поброен и опремен со многу посупериорно оружје.

Тоа не се должи на каков било недостаток од храброст или жесток отпор што нашите армии беа поразени од страна на овој нов противник кој му дојде на помош на моќен, но веќе поразен партнер. Тие беа совладани само со сила на бројноста и со кршливата

тежина на машинеријата на модерното војување во што ние за жал сме во дефицит. Но борбените квалитети на нашите трупи го добија восхитувањето на светот и во исто време го обновија военото пријателство меѓу народите на Југославија и Грција сега посветени по трет пат со крвта која ние заеднички ја пролеавме.

Заедничкото политичко разбирање кое постои меѓу нас, како заедница на светогледи и интерес, сега, исто така, го најде своето целосно и вистинско изразување во договорот кој штотуку е потпишан.

Сосема сум сигурен дека оваа унија го овозможува најдоброто за балканските народи што ќе им служи на нивните вистински политички и економски интереси и сигурна гаранција за траен мир. Ние треба да бидеме зајакнати со растечката сила која произлегува од секоја унија кога таа е анимирана од решеноста да заповеда поради почитување на своите права и за оние кои ја формираат да осигура среќен и просперитетен живот.

Храбро дадените жртви на нашите две нации, суровото нарушување на кое се изложени нашите држави од тројното ропство на тиранијата, упорниот отпор кој **го - во привремено overgun** – пружаат на угнетувачите ни донесе почит и благодарност од страна на сојузниците на чија страна ние продолжуваме да се бориме, уверени во конечната победа. Имаме доказ за оваа благодарност во топлиот прием кој нашите влади го најдоа во оваа голема метропола од која слободата повеќе од две години дава величествен отпор на силите на злото и тиранијата.

Големиот сојуз кој штотуку беше обнароден во еден друг главен град – во Соединетите Американски Држави – цврсто не поврза со сите оние други народи кои од едниот до другиот крај на светот се борат за истиот идеал и за истата цел како ние, со цел да формираат нов свет на мир и правда.

Кога зората на победата ќе се рашири кај сите нации, може да бидеме сигурни дека нашиот придонес кон оваа победа со незаборавна храброст и огромните жртви ќе биде признаен и ценет со неговата вистинска вредност.

Ја кревам мојата чаша, господине, за здравје на Вашето Височество, величенственоста на Вашето владеење, во чест на Вашата доблесна армија и во слава и просперитет на Југославија – пријател и сојузник на Грција.

PRO FO 371/33133 R 472/43/67

22

**ГОВОР НА КРАЛОТ НА КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА ПО ПОВОД ПОТПИШУВАЊЕТО НА ГРЧКО-
ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ДОГОВОР, 15 јануари 1942**

Договорот потпишан денес од нашите претставници е нова манифестација на нераскинливото пријателство на нашите народи, засновано на заедништво на нивните витални интереси и на основа на заедничка доверба. Ова пријателство е многу продлабочено и зацврстено со лошите настани за време на сегашните и минатите војни.

Оваа не е само обична можност во часот на опасност нашите народи да стојат секогаш рамо до рамо. Ние секогаш се залагаме за мир и за формирање на добри меѓународни односи. Ние ја браневме и одбранивме нашата независност и нашата слобода, почитувајќи ја независноста и слободата на другите. Затоа е сосема природно што нашите народи во тешки времиња секогаш се на страната на оние сили чија политика има за цел реализација на истите идеи.

Искуството добиено од овие две големи светски војни покажува дека опасноста по мирот во Европа секогаш произлегува од истата страна. Затоа овој пат би било опасно да се испушти можноста да не се креира цврста гаранција за заштита на непречен и мирен развој на меѓународните односи.

На оние што предизвикуваат војни и организираат масакри би тебало да им се стави на знаење дека не само народите кои тие ги одбрале за нивни жртви ќе страдаат, но дека во случај на пораз нема да има оправдување за поттикнувачите кои се на чело на нивните режими. Во спротивно, таквото охрабрување, во случај на неуспех, може само да ги охрабри оние кои имаат тенденција да го нарушат мирот и да организираат масакри и да се обидат повторно во иднина да ги реализираат нивните крвожедни планови.

Но дури и таа гаранција, иако неопходна, не е доволна. Сите политичари визионери денес се свесни дека нова Европа која ќе се роди од овој страшен масакар ќе биде организирана така што ќе даде големи гаранции и повеќе можности за заштита на независноста и слободата на европските држави и нормален економски развој на нивните народи. Нашиот договор денес претставува, според мое мислење, важен почеток за реализација на голема политичка и економска унија во југоисточна Европа. Оваа унија ќе формира голема заедница од интерес за нејзините народи, подеднакво ќе ги направи невозможни нивните меѓународни конфликти и ќе формира моќна одбранбена воена сила против каков било напад од надвор. Поблиску и поинтимно поврзување, обврзани да соработуваат за сите важни политички и економски проблеми, народите на Балканот, инспирирани од новиот живот, ќе ја зголемат и продлабочат основата што ние им ја даваме со овој договор денес.

Но според нашата концепција, овој договор, дури и по формирањето на Балканската унија, нема да добие полно значење, сè додека остатокот од Европа не се организира на таков начин за да добие навистина нов меѓународен поредок. Спротивно на суровата доминација што сака да ја воспостави Хитлер и нацистите во Европа, нашиот нов систем ќе им даде на европските народи нови гаранции за безбедна иднина. Ако се случи повторно во една четвртина во векот да се повторат такви ужасни уништувања, цивилизацијата на Европа наскоро би била уништена и народите фрлени во мизерија и страдања од кои тие не би можеле, дури и по неколку генерации, никогаш да се опорават.

Има причина да се надеваме дека освен Балканската унија ќе се формира централноевропска унија на база на Чехословачко-полскиот договор. Според нашата концепција, овие две униии, склучени на истите принципи и инспирирани од истите идеи, ќе формираат, заедно со единствениот заеднички врховен орган, голема организација која ќе даде сериозни гаранции за мирот и просперитетот на Европа. Ние сме целосно убедени во нашата победа и во таа на нашите големи и моќни сојузници Велика Британија, Русија и Соединетите Американски Држави, и во военото уништување на Германија и нејзините сателити. Без ова, нема да има надеж за формирање на вистинска нова Европа, каде што слободните и независни народи ќе гледаат со верба во нивната иднина. Ние сме исполнети со восхитување за напорите кои ги прави Велика Британија во секој поглед за постигнување на победа и ние чувствуваме кон Владата на Велика Британија искрена и длабока благодарност за нејзиното пријателство и гостопримство.

Ја кревам мојата чаша, господине, во чест на Вашето Височество, за славното владеење, крунисано со

победата на Вашите војски, за славната иднина на Грција,
пријател и сојузник на Југославија.

PRO FO 371/33133 R 472/43/67

23

**ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО КАИРО, 17 јануари 1942**

(R. 216/G)

[Шифрирана]

ПОЛИТИЧКА ДИСТРИБУЦИЈА
ДО: ЕГИПЕТ
ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ
ДО КАИРО

Бр. 287

17 јануари 1942

И. 1.00 п.м. 17 јануари 1942

ИТНО

Вашата телеграма Бр. 122 [од 9 јануари].¹⁰¹
Следното е за министерот на државата.

Грчко-југословенскиот договор во врска со
формирањето на Балканска унија е потпишан во Лондон
на 14 јануари. За резиме на одредбите види ја мојата
телеграма Б бр. 257.

2. На печатот, ББС и институциите за пропаганда
им е кажано да потенцираат дека: -

---

¹⁰¹ Види док. 16.

(а) Договорот наиде на најтопло одобрување од страна на Владата на Неговото Височество;

(б) Тој го зацементира традиционалното пријателство меѓу Грција и Југославија, две балкански држави кои се бореа за целите на сојузниците;

(в) Тој претставува обид овие две земји, заедно, да направат планови за иднината на Балканот нешто што го одобрува и Владата на Неговото Височество.

3. Од друга страна, ние не сакаме, поради руската чувствителност, да ги нагласиме во оваа фаза основните идеи на договорот т.е. апсорбирање на Романија и Бугарија во Балканската конфедерација.

4. Затоа не беше можно во оваа фаза да се усвои Вашата сугестија Владата на Неговото Височество да направи општа декларација во корист на Балканската унија вклучувајќи и повикување на нашиот интерес во обновувањето на внатрешната сигурност итн. Сепак ние ќе настојуваме да ја развиеме оваа тема индиректно во нашите радиоемисии кон балканските држави. Сигурно дека третирањето на темите треба да бидат различни во однос на оние балкански држави кои се наоѓаат во непријателскиот камп, и самото тоа направи општата декларација од страна на Владата на Неговото Височество да биде многу тешка во сегашните услови.

PRO FO 371/33133 R 216/G

**ТЕЛЕГРАМА ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО СССР И ТУРЦИЈА, 17 јануари
1942**

(R. 216/G)

[Шифрирана]

ПОЛИТИЧКА ДИСТРИБУЦИЈАДО: СОВЕТСКИОТ СОЈУЗ
ТУРЦИЈА

ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ
ДО КУБИШЕВ Бр. 98
АНГОРА Бр. 114

17 јануари 1942

И. 12.55 п.м. 17 јануари 1942

ИТНО

Се однесува на мојата телеграма Бр. 88 од 15
јануари.¹⁰²

99

[Грчко-југословенскиот договор во однос на
формирањето на Балканска унија].

Од печатот и сите институции за пропаганда е
побарано да се држат за следната линија:-

- (а) Договорот наиде на најтопло одобрување од страна на Владата на Неговото Височество;
- (б) Тој го цементира традиционалното пријателство меѓу Грција и Југославија, две балкански држави кои се борат за целта на сојузниците;

---

¹⁰² Документ бр. 20.

- (в) Тој претставува обид овие две земји, заедно, да направат планови за иднината на Балканот нешто што го одобрува и Владата на Неговото Височество.
- (2) Од друга страна, во оваа фаза не е нагласено, на основната идеја за балканска конфедерација, вклучувајќи ја Бугарија и Романија.

PRO FO 371/33133 R 216/G

25

**ОД АНГОРА ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 18 јануари 1942**

ПОЛИТИЧКА ДИСТРИБУЦИЈА
Од: ТУРЦИЈА

ОД АНГОРА ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ

Сер Х. Начбул Хагесен
Бр. 132
18 јануари 1942

И. 8.40 п.м. 18 јануари 1942
П. 3.25 а.м 19 јануари 1942

Печатот од 17-ти сречно го поздравил соопштението за склучување на Грчко-југословенскиот договор. Полуофицијалниот „Улус“ забележува дека е невозможно за балканските држави да ја одбранат својата независност без единство и ги цитира настаните од минатата година како доказ. Се надева дека во име на идната среќа на Балканот, ниту една балканска држава нема да биде

поттикнувата со чувства на освета кога ќе заврши војната. „Тан“ смета дека важноста на договорот лежи во светлината што ја фрла на демократијата за иднината на Балканот. „Јенисабах“ истакнува дека е природно за Турција да биде заинтересирана за тоа и со задоволство го поздравува секој фактор кој има за цел да поттикне вистинска соработка и мир на Балканот. Договорот дава светло на надеж во темнината каде што универзумот сега паднал. Балканска федерација може единствено да се формира со признавање на правата на малите нации. Со одобрување на договорот Британија покажа дека таа нема амбиции да го доминира Балканот по војната и дека тоа е основен принцип за неа дека Балканот ќе живее слободно и ќе биде обединет против опасноста однадвор. Статијата продолжува и истакнува дека во догледно време единствено три нации ќе може да се видат подготвени да соработуваат во Балканската федерација, имено сегашните потписници и Турција. Реализирањето на идејата зависи од сојузничката победа така што е невозможно да се прогнозира во однос на Романија и Бугарија. Авторот претпоставува влегување на Албанија во федерацијата и заклучува „во меѓувреме да го поздравиме изгрејсонцето на Балканот“. „Аскам“ истакнува дека Турција ќе направи сè најдобро за да ја промовира Балканската унија по војната.

PRO FO 371/33133 R 432/43/67

**РАДИОЕМИСИЈА ЗА ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ДОГОВОР,
18 јануари 1942**

ЕНБ. 18. 1. /19/42
18.45 ГМТ

ГРЧКИ НОВИНСКИ РАЗГОВОРИ:

ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ПАКТ ВИДЕН ОД
БРИТАНСКИ ПОЛИТИЧАР
Од Филип Ноел Бејкер

Одамна во Англија имавме национален спорт кој се викаше борба на петли. Петлите беа тренирани да се борат едни против други како боксерите во ринг. Тие беа посебно одгледувани за борба; тие беа учени на најголеми жестокости; нивните нозе и грбови беа вооружени со остри челични канци со кои тие си ги вадеа очите едни на други и се бореа сè додека еден од нив не умре во рингот.

Пред последната војна ние го викавме Балканот арена за борба со петли на Европа. Мислевме дека балканските народи се како нашите стари петли за борба; секогаш до грлото на некој, секогаш водени од свирепа омраза кон нивните соседи, секогаш спремни да се борат сè додека една или друга нација не биде уништена.

Тоа навистина никогаш не било вистина за балканските народи. Имало непријателства и поделби меѓу нив; имало расправи и немири; но многу често тие беа орудие во рацете на големите сили на Европа кои со сите средства сееја раздор меѓу нив и играа политика на раздор на нивна сметка. Големите сили тогаш го направија она што го направија Хитлер и Мусолини, со целиот голем успех, во претходните години.

Овие немири и неединство на Балканот секогаш беа омразени на државниците и на народот на Грција. Тие секогаш гледаа дека вистинските интереси на секоја балканска нација се исти; дека нејзините народи можат да бидат успешни и среќни ако живеат во мир и пријателство; дека омразата, сомневањата и интригите и војната мора да бидат платени со сиромаштија и солзи. Вашиот голем премиер од 19 век Трикопис¹⁰³ сонуваше за балканска унија и се обиде да ги постави основите на кои таа би била изградена. Целата политика на Венизелос¹⁰⁴ беше базирана на истата идеја; за време на неговото управување беше постигнат голем успех.

И сега како што слушнавте, Вашата Влада овде, и Владата на Југославија потпишаа договор кој оди и над очекувањата на Трикупис и Венизелос. Нивниот договор почнува од идејата дека интересот на балканските народи не е во конфликти, како што тоа фашистите и милитаристите го истакнуваат, туку заедничките интереси што тие ги споделуваат. Тој ги постави виталните принципи Балканот на балканските народи; ако тој успее постојаната опасност од интервенција и инвазија од Германија и Италија и другите засекогаш би ѝ се ставил крај. Во него се дадени целите за кои владите на Унијата заедно ќе работат големи нови предмети кои ги имаат предвид. Договорот формира институции со кои нивната соработка би се продолжила – заеднички комитет на министри, заеднички граѓански сервис, заеднички генералштаб, заеднички состаноци на делегациите на парламентите. Според договорот оваа унија ќе биде отворена да влезат и другите балкански нации штом тие ќе можат слободно и легално да изберат влади.

---

¹⁰³ Харилаос Трикупис (1832 - 1896), премиер на Грција во седум мандати.

¹⁰⁴ Елефтерос Венизелос (1864 - 1936) грчки револуционер, политичар и премиер.

Да, може да кажете како план е одличен. Но тоа не е само друг план? Дали навистина тој ќе донесе нешто ново? Дали вреди сета мака што им ја предизвика на политичарите и на адвокатите да го подготват?

Ќе ви го дадам одговорот кој секој Англичанец во секоја партија би го дал. Овој договор е илјада пати вреден; тој е голем настан во историјата на Балканот, можеби навистина, во историјата на Европа и светот. Ниту Балканот, ниту Европа, ниту светот ќе бидат повторно среќни сè додека војната не заврши за добро на сите. Овој договор се однесува на причините на војната. Тој ги поставува принципите и воспоставува методи кои самите би ги отстраниле причините. Кои се причините за сегашната војна? Зошто сега целиот свет се бори? Зошто вие гладувате и сте прогонети од страна на окупаторската чизма?

Гледајќи наназад во трагичната историја во последните десет години можеме да видиме дека има четири главни причини. Прво ние не инсистираме дека сите меѓународни несогласувања би требало да се решаваат преку Лигата на народите со закон наместо со сила; не инсистираме дека владите би требало да ги решат нивните расправи во судница како што вие ги решавате Вашите. Арбитражата на меѓународните несогласувања се меѓу првите работи од договорот.

Второ, секоја нација настојува да стане успешна со сопствени акции, не помислувајќи ништо за успехот на другите. Тие немаат заеднички план за решавање на заедничките проблеми на сиромаштија и невработеност. Со нивните даноци тие ја удавија нивната меѓународна трговија, изгладнувајќи се едни со други. Од мизеријата која следува се раѓале револуции и семиња на војната. Овој договор оди многу далеку во планирањето на заеднички акции, заеднички даноци, заедничко планирање на транспортот и ресурсите, дури и заеднички пари со што

балканските народи може да работат заедно и да бидат поуспешни отколку што биле претходно.

Трето, ние им дозволивме на фашистите и милитаристите да ги прошират сомневањата, ривалството и омразата меѓу народите во светот. Кој ќе може да ја заборава работата на д-р Гебелс¹⁰⁵ и неговата лажна пропаганда во секоја земја и на секој континент? Овој договор, за прв пат во историјата ќе организира пропаганда за мир и добро разбирање наместо војна. Тој ќе настојува да ги донесе големите демократски сили, јавноста на балканските нации кон вистинско и трајно единство на умот.

Четврто и многу важно, нациите кои го сакаат мирот не успеја да ја исполнат обврската на Лигата на нациите да му се спротивстават на агресорот. Дозволивме агресорот да не земе еден по еден – Јапонците во Кина, фашистите во Абисинија и Албанија, нацистите во Австрија и Чехословачка и остатокот. Ако сите застанавме заедно, оваа агресија никогаш немаше да почне. Овој договор ја организира колективната безбедност на балканските народи како што никој досега не предложил да се организира. Ќе има заеднички генералштаб, заедничко вооружување, заеднички планови за одбрана на Балканот против сите напади од земја, воздух или море.

Но, сигурно вие сè уште велите, ова се само планови на хартија? Дали тие некогаш ќе бидат реализирани? И ако бидат, дали може да се надеваме дека тие ќе траат? Повторно, на двете прашања, јас одговарам да. Тие ќе се реализираат затоа што кога војната ќе се добие и слободата и демократијата ќе се возобноват балканските народи ќе го сакаат мирот безбедноста што тие ја ветија. Тие ќе траат затоа што тоа е применување на Балканот на новата голема политика која во Атлантската

---

¹⁰⁵ Јозеф Гебелс (1897 - 1945) германски политичар и министер за пропаганда во Третитот рајх.

повелба¹⁰⁶, Америка, Британија и Русија и нивните 30 сојузници му ја ветија на светот. Таа повелба не е план на хартија. Рузвелт,¹⁰⁷ Черчил¹⁰⁸ и Идн ветуваа постојано дека ние тоа ќе го реализираме. Тие ветија дека ние ќе ја завршиме војната и економскиот хаос од последните десет години, ќе работиме заедно да осигураме дека секој човек во секоја земја ќе биде слободен од сиромаштво и страв. Овој балкански договор ќе трае затоа што ќе биде дел од светскиот план кој сите нации ќе го поддржат. Но тој ќе остане траен сјај на владите на Југославија и Грција што со практични предлози на овој договор тие го покажаа патот. Долго генерациите што ќе дојдат ќе запаметат дека дури и сега во војна тие гледаат во иднината и дека тие ја имаат храброста и визијата да мислат не на osveta туку за правда; не за потчинувања туку за мир; не на моќта на трајната благосостојба на галантните и великодушни земји со кои тие зборуваат.

PRO FO 371/33133 R 735/43/67

---

¹⁰⁶ Атлантската повелба претставува акт, потпишан во август 1941 година од страна на претставници на САД и Велика Британија, со кој биле дефинирани целите на сојузниците во креирањето на повоениот свет.

¹⁰⁷ Френклин Рузвелт (1882 - 1945) американски претседател во периодот 1933 - 1945.

¹⁰⁸ Винстон Черчил (1874 - 1965) британски политичар, министер и премиер. Добитник на Нобелова награда за литература.

**ИЗВАДОЦИ ОД НЕДЕЛНИОТ ПРЕГЛЕД НА ГРЧКИОТ ПЕЧАТ
ВО САД,
13-19 јануари 1942**

На Договорот потпишан во Лондон меѓу Грција и Југославија исто така му беше дадено истакното место во грчките дневници во Њујорк. Во своето издание од 16 јануари „Атлантис“ во својот редакциски коментар напиша:

„15 јануари ќе остане како незаборавен датум за балканските народи. Уште повеќе, за грчката и југословенската нација овој датум ќе биде историски бидејќи го запечати старото пријателство меѓу Грција и и Србија, пријателство коешто било зацврстено повторно преку заедничката голема жртва и заедничките големи искушенија. Овој многу значаен договор потпишан вчера во Лондон од кралот Ѓеорѓи¹⁰⁹ на Грција и кралот Петар¹¹⁰ на Југославија ги обединува двете соседни народи како во време на војна исто така и во време на мир. Двата народа кои имаат заеднички национални и религиски традиции и заеднички сеќавања за нивните борби за слобода и независност сега се обединети во нивната економска потрага во странство и тие ја обнародија нивната домашна царинска унија, како и заедничката надворешна политика. И ние не зборуваме за воопштени или неодредени планови за иднина.

„Како додаток кон Договорот се договори кои ги обезбедуваат инструментите и ги утврдуваат начините и средствата со кои би се постигнале целите на пактот. Заедничка политичка организација ќе ги координира

---

¹⁰⁹ Крал Георѓи II (1890 - 1947) крал на Кралството Грција во периодите 1922 - 1924 и од 1935 - 1947 година.

¹¹⁰ Петар II Караѓорѓевиќ (1923 - 1970) - крал на Кралството Југославија.

активноста на двете сојузнички нации на полето на надворешната политика. Една економска и монетарна организација ќе ја утврдува програмата за нивната царинска унија. Друга организација составена од високи офицери ќе развие систем на заеднички воени операции на двете земји, на заеднички одбранбен план и на заеднички типови на оружје, пиштоли и авиони. Постојан секретаријат ќе ги понуди своите услуги на овие одделенија. Меѓутоа, најуспешната поента на овој договор е дека целосно разбирање и соработка на двете нации претставува формирањето на унија на сите нации на Балканот во федерација со воена, политичка и економска сила. Во секој случај, Договорот е објавување на светот дека народите на Југославија и Грција може да соработуваат и да се поврзат заедно во дух на искрена солидарност и да живеат во мир по завршувањето на војната како добри пријатели и браќа“.

Во својот редакциски коментар од 16 јануари Нешенел хералд (The National Herald) во однос на истата тема ќе напише:

„Грчко-српскиот пакт потпишан во Лондон без сомнение, претставува еден од најзначајните акти на грчката влада. Сè уште немаме целосни детали за овој пакт насочен кон воена, политичка и економска соработка на двете нации. Исто така, Договорот ги поставува основите на новата Балканска унија кон која ќе бидат добредојдени другите балкански нации претставени од нивните легални и слободни влади.

„Основните цели на грчката влада, која сега соработува со југословенската влада, се очигледно промоција на мир и сигурност, прогрес на балканските нации и прекинување на раздорот и интригите за кои двете држави имаат најгорчливи искуства како жртви на најстрашните страдања во нивната одбрана на слободата и интегритетот на нивниот дух. И нема сомнение кога ќе се

воспостави постојана и мудра унија во интерес на балканските држави, и овие цели ќе служат многу поефикасно и Балканот од буре барут на Европа, што беше во минатото, ќе стане значаен модел за соработка и солидарност“.

PRO FO 371/33133 R 647/43/67

28

**ИНФОРМАЦИЈА ЗА РАЗГОВОРОТ МЕЃУ ДИКСОН ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА И ЕМАНУЕЛ ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА
ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 20
јануари 1942**

Грчко-југословенските односи

Денес грчкиот премиер ми кажа дека тој повеќе е загрижен во однос на линијата која ја презема југословенската влада за развојот на идејата за конфедерација. За време на ручекот по повод потпишувањето на договорот на 15 јануари, кралот Петар алудираше на можното формирање на централна европска унија врз основа на Чешко-полскиот договор и изјави дека балканска и централно европска унија заедно ќе формираат, со еден заеднички врховен орган, голема организација која ќе даде сериозни гаранции за мирот и просперитетот на Европа. Исто така, тој беше вознемирен од фактот што Југословените се чини активно ги спроведуваат работите со Чесите. (Види ги извадоците од денешниот TIMES).

Г. Цудерос истакна дека додека грчката влада и го покажа на југословенската влада текстот на говорот на кралот Ѓеорѓи пред тој да биде објавен, југословенската

влада не го стори тоа. Дали тие го направија тоа за грчката влада да изрази сомневање кон мудроста на забелешките на кралот Петар и тие сега ја информираа југословенската влада за тоа.

Цудерос смета дека забелешките на кралот Петар се жални од повеќе причини. Како прво, не е на малите држави како што се Грција и Југославија да ги изразуваат своите мислења во однос на иднината на Европа одејќи подалеку од опсегот на договорот склучен меѓу двете држави. Второ тој се плаши дека таквите идеи ќе ги вознемират Русите. Г. Богомолов покажа повеќе вознемирувачка љубопитност во однос на предложениот Грчко-југословенски договор. Г. Цудерос бил во можност да го разубеди него, но советските сомневања ќе оживеат ако тие мислат дека огромната двојна унија која ќе простира од северна Европа до Медитеранот била планирана. Како трето овие проширени идеи може да не се однесуваат на Турција. Идејата на г. Цудерос во однос на Турција е дека на неа би требало да ѝ се даде секоја шанса за да соработува со Балканската федерација и можеби дури да стане дел од неа под услов турското членство да не ја вклучува федерацијата во бранењето на границите на Турција со Азија, имајќи предвид дека концепцијата на федерацијата е само да ги брани европските граници.

Г. Цудерос укажа дека тој предлага да го покрене ова прашање во некоја по конкретна форма со В/ладата/ на Н/еговото/ Височитство подоцна. Тој разговараше за претходното со цел ние да бидеме запознати со она што тој го мисли.

П. Диксон
20 јануари 1942

Белешки

Знаеме дека Југословените имаат посебни внатрешни причини – кои не ги споделуваат со Грците – зашто ја спроведуваат толку ревносно оваа идеја за источно европска федерација: тие гледаат пред себе само две алтернативи, апсорбирање од Русија или партиципирање во широка федерација насочена колку против Русија толку против Германија: и тие ја претпочитаат Германија.

Грците, исто така имаат свои посебни причини за влечење назад: како унитарна држава со силно развиено национално чувство и надвор од опасната зона на руско влијание, тие се држат до нивниот идентитет повеќе отколку Југословените и се многу понеподготвени да се видат апсорбирани во федерацијата: нивните најблиски соседи, Бугарите, се исто така нивни наследени непријатели и тие веројатно се навредуваат од идејата да понудат пријателска рака. Таквите мисли како овие се веројатно позадина на размислувањето на Цудерос, причините кои тој ги наведе не се убедливи.

Меѓу овие два погледа ние ќе треба, јас поднесов, да го поддржиме оној кој содржи најдобри надежи од некое реално задоволувачко поствоено уредување – а тоа е, јас мислам Југославија. Мотивите може да се валкани во секој случај, но целта на Југословените е самата по себе повеќе пожелна отколку на Грците.

Сметам дека забелешките на г. Цудерос не се убедливи. Прво, сигурно дека секоја држава има право да го каже своето мислење во однос на повоеното уредување: ова, мислам дека не заслужува дискусија бидејќи е главна поента во нашите мировни цели. Второ Турција на подолги стази не може да биде дел од каква било шема и поради тоа ќе подигне цврста бариера помеѓу нејзе и Германците од една страна и Русите од друга. На крајот

мислам дека би било грешка да им се даде премногу внимание на можните руски приговори (колку што знам Русите немаат дадено ниту еден приговор до сега и мислам дека би било крајно тешко за нив да го направат тоа без да се покажат како нескриени империјалисти). Без сомнение, Русите имаат свои идеи за повоеното уредување и ако ова во целина се спротивставува на нашите, тие треба да бидат сосема свесни за фактот и треба да сфатат дека само со вооружената сила ќе може да ги постигне свите цели. Сталин е премногу сомнителен и премногу реалист за да дозволи неговото однесување во војната да биде под влијание на хипотетички планови за идното уредување на Европа на кој бегалските влади во оваа земја би се согласиле.

С. Л. Роуз
21 јануари 1942

***

Исто така Ве молам видете ги и белешките од R 396/387/67.

Нетактички е од страна на југословенската влада да се фалат со нивните идеи за проширување на Балканската федерација без да се консултираат со грчката влада и затоа не треба да изненадува што г. Цудерос е повреден. Тој е многу свесен дека Југословенско-грчкиот договор не е многу добра пропаганда за грчкиот народ, кој има две главни критики во однос на тоа:

(а) Дека се подразбира по војната да се очекува тие да им посакаат добредојде на нивните омразени непријатели, Бугарите, во своите редови, и

(б) дека Владата во егзил ужива во правењето шеми во врска со иднината на Европа, наместо да се концентрира на сегашните проблеми во Грција. За секоја

од овие работи посебно, ние треба да донесеме одлука да ја охрабриме или обесхрабриме југословенската идеја за промовирање на планови за унија меѓу Балканската федерација и групата која се собира околу Чесите и Полјаците.

Предмет кој треба да биде разгледан од Централниот оддел. Претпоставувам дека има мало сомневање дали ние не треба да ја охрабруваме оваа идеја. Г. Роуз истакна дека, ние не треба да се плашиме дека ги навредуваме Русите, ниту да го покренуваме тоа прашање, под услов заинтересираните влади да бидат дискретни за нивните преговори. Меѓутоа, се чини дека е пожелно да се избегне каков било вид на публицитет со кој Југословените и д-р Бенеш¹¹¹ ги опкружија нивните разговори.

П. Д. Диксон
23 јануари 1942

***

Ние дефинитивно ги поздравивме двете постоечки федерални структури во источна и југоисточна Европа и ако се воспостават поблиски односи меѓу нив ние сигурно нема да се спротивставиме на тоа, под услов тоа да не биде толку очигледно насочено против Совтскиот Сојуз што би морало да не вовлече во проблеми со Советскиот Сојуз. Од друга страна нашиот став спрема Полско-чехословачката конфедерација е дека таа единствено би била корисна ако тоа е природен процес одобрен од двете влади и двата народа. Ние бевме многу вознемирени да не интервенираме во ниту еден случај или да оставиме впечаток овде или во странство дека ние интервенираме

---

¹¹¹ Едвард Бенеш (1884 - 1948) чехословачки политичар и државник.

во работа која е, покрај сè, главно грижа на составните делови на новата конфедерација. Мислам дека нашиот став беше целосно потврден со тоа што се направи голем прогрес кој никој првично не мислеше дека е возможен.

Прашањето за соединување на Централноевропската федерација со Балканската конфедерација сигурно е еден од поголемите проблеми и поради тоа ми се чини сè поважно дека ние не би требало да интервенираме премногу директно. Затоа мислам дека нашите претставници, кога ќе бидат прашани, би требало да заземат став дека Владата на Неговото Височество фаворизира блиски односи меѓу државите на централна Европа и посебно меѓу нивните сојузници но дека сметаат дека проблемите би требало првенствено да се решат од државите кои се директно заинтересирани. Со земање на ваков став ние би (1) ги избегнале проблемите меѓу Грците и Југословените како и потенцијалните проблеми меѓу двете федерални структури; (2) би го избегнале ризикот од форсирање на неизбежен раст кој би дал можни катастрофални резултати; (3) избегнување да ѝ се даде на советската влада каква било причина за легитимни поплаки.

Ј. К. Робертс
16 февруари 1942

PRO FO 371/33133 R 735/43/67

ЧЕШКОТО И ЈУГОСЛОВЕНСКОТО ПРИЈАТЕЛСТВО

ОБЕДИНУВАЊЕ ВО ЛОНДОН

Од нашиот дипломатски кореспондент

Д-р Бенеш, претседателот на Чехословачка, вчера приреди ручек во Лондон во чест на југословенскиот крал Петар. На ручекот присуствуваа и двајцата премиери г. Шрамек¹¹² и г. Јовановиќ¹¹³ и дефинитивно е политичка пригода – прв чекор кон заедничко поврзување на чехословачко-полскиот и грчко-југословенскиот сојуз. Меѓутоа, пред да се направи каков било напредок би било потребно да се комплетира договорот за федерална унија меѓу Полска и Чехословачка.

Преговорите за ова почнаа пред оние меѓу Југославија и Грција, но беше претекнато од последните. Тие постојано се водат и резултат од нив се очекува набрзо. Многу е веројатно потоа да се открие дека двете централно европски држави ќе ги спојат нивните политички судбини детално како двете балкански држави.

Во здравицата, која ја одржа претседателот Бенеш, истакна дека покојниот крал на Југославија (таткото на кралот Петар, претседателот Масарик¹¹⁴ и тој самиот се обиделе да го зајакнат приципот на колективна безбедност и регионална сигурност. Во иднина соработката ширум светот ќе биде неопходна потпомогната од регионалните конфедерации.

---

¹¹² Јан Шрамек (1870 - 1956) премиер на чехословачката влада во егзил од 1940 до 1945 година.

¹¹³ Слободан Јовановиќ (1869 - 1958) премиер на југословенската влада во егзил од 1942 до 1943 година.

¹¹⁴ Томас Масарик (1850 - 1937) прв претседател на Чехословачка.

Во неговиот одговор кралот Петар истакна дека следејќи ги чекорите на неговиот татко тој придава големо значење на развивање на блиски односи меѓу неговата земја и Чехословачка. Во Европа има само еден мир за сите нации и тој е неделив мир.

PRO FO 371/33133 M. I. 19/5/42

30

**ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЛОНДОН, ДО ДАГЛАС
ХАУАРД, 26 јануари 1942**

БРИТАНСКА ЛЕГАЦИЈА
ПРИ ЈУГОСЛАВИЈА
45 LOWNDES SQUARE,
S. W. 1

26 јануари 1942

Почитуван Даглас,

Во врска со мојата телеграма до Ангора Бр. 132 од 18 јануари¹¹⁵ до Министерството за надворешни работи од која штотуку ја видов копијата во делот во која се известува за поволните реакции во Турција за потпишувањето на Грчко-југословенскиот пакт, можеби сакаш да знаеш дека сите Југословени со кои се сретнав изразија големо задоволство за поволните реакции што ги предизвикал договорот во Турција, кои тие го сметаат

---

¹¹⁵ Документ бр. 25.

како добар знак за негово евентуално развивање во нешто поголемо.

Со почит,
Џорџ Рендел

PRO FO 371/33133 R 432/43/67

31

**НАЦРТ-ИЗЈАВА ЗА БРИТАНСКИОТ ПЕЧАТ И ЗА ББС ЗА
ГРЦИЈА
ОД ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО
ГРЦИЈА,
јануари 1942**

Договорот ги поставува основите на Балканската федерација која се формира и содржи единаесет одредби. Во согласност со член 10, ние, договорните страни изјавуваме дека потпишаниот договор претставува општа основа за формирање на Балканската унија, дека договорот е обврзувачки за двете држави од датумот кога се разменети ратификациите и дека ние со нетрпение и задоволство ги очекуваме идните учества во договорот на други држави чии влади биле формирани слободно и законски.

Во член 1 и 2 е утврдено е дека Унијата ги има следните органи, кои ќе се среќаваат редовно.

а) Политички орган формиран од министрите за надворешни работи,

б) Економски и финансиски орган формиран од соодветни министри и

в) Воен орган формиран од началници на Генералштабот на Унијата, кој ќе претставува заеднички Генералштаб на Унијата. Воените органи ќе формираат

две канцеларии една за армијата и воздухопловните сили, друга за морнарицата. Овој орган (член 8) ќе има цел да ги координира одлуките или мерките кои се однесуваат на соработката на националните сили на членовите на Унијата, да имаат согласност за заеднички план за одбрана и единствен тип на вооружување. Функцијата на вооружените воени сили на Унијата ќе биде да ги бранат европските граници на Унија.

Политичките органи ќе имаат за цел да ја координираат надворешната политика на државите во Унијата и да подготвуваат нацрти за договори и решенија и арбитража меѓу членките. Ќе се формираат два комитета. Првиот ќе ја промовира културната соработка, додека вториот преку медиумите на печатот има за цел да промовира заеднички насоки за заштита на интересите на Унијата.

Економскиот и финансискиот орган ќе има за своја цел:

- а) координација на комерцијалната и царинската политика за целите на царинската унија;
- б) изготвување на заедничка економска програма;
- в) истражување на средства за унапредување на поштенските и туристичките комуникации и
- г) подготовка на план за монетарна унија.

Над овие три органи ќе се наоѓа Совет на премиери на Унијата, кој ќе се среќава, кога тоа ќе го дозволат условите со цел да дискутираат работи од општа природа.

Членот 5 од Договорот го дефинира начинот на соработка меѓу парламентите на државите на Унијата, по пат на редовни состаноци на комитетите за размена на мислења, особено за прашања кои ќе бидат поднесени до нив од нивните влади.

Унијата ќе има политичка постојана канцеларија со политички и економски дел кој покрај другите должно-

сти, ќе види, дали одлуките донесени од органите на Унијата се спроведуваат.

Така, во неговите општи линии, договорот е потпишан. Неговата важност може да се предвиди од секој, прво, од причина на иницијативата која заедно со Југославија ја презедовме во формирањето на Унијата, и второ од причина на сигурност која ја дава договорот за заштита и одбрана на правата на државите на Унијата, и сега и во иднина.

Политиката која ја промовира Унијата не е нешто ново за Грција. Државници од калибарот на Трикупис и Венизелос ги поставија темелите, дури и пред нашата независност, Ригас Фереос¹¹⁶ имал визија за таква политика. За среќа во последните 15 години тоа стана така да се каже заедничка политичка совест и не постои државник, од оние кои ја насочувале нашата надворешна политика, кој не придонел за унапредување на оваа извонредна идеја, која, од година во година, доби таков облик. Затоа, инспирирани од тој идеал ние го следиме истиот пат и со договорот кој го потпишавме се означува нова но многу важна фаза во реализацијата на Балканска федерација во блиска иднина со која Балканот ќе стане нивната крајна цел, донесувајќи им мир на самите нив и придонес кон европската цивилизација.

Освен тоа, овој наш договор е речиси првиот (Полско-чехословачката декларација на слична основа е малку порано) кој ги следи тенденциите кои доминираат во политиката на поствоената реорганизација на Европа. Овие тенденции се насочени кон унија од различни соседни држави кои се погодни за такви коалиции. Оваа политика не е само политика на сигурност на обединетите држави, но исто така и остроумна економска политика. Преку тоа, големи територијални области се отворени за

---

¹¹⁶ Ригас Ферајос или Ригас Велестинлис (1757 - 1798) грчки политичар, мислител и револуционер.

жителите на овие држави. Во рамките на овие области, нивните заеднички дополнителни економски интереси ќе им овозможат да уживаат повисок стандард на живеење, нивните народи да имаат поширок делокруг за нивните производи ослободени од разни царини, граници и рестрикции.

Никој не може да прочита во овој договор меѓу нас и нашиот пријателски сосед Југославија каква било злонамера кон нашите соседи за кои Унијата ќе остане отворена за соработка под услов тоа да е чесна соработка ослободена од скриени проектирања. Неодамнешните страдања на некои од овие држави ги научи дека махинациите не одат во прилог на нивните интереси и дека поделеноста на балканските држави само им носи уништување на сите од страна на поголемите сили. Обединети ние, малите народи на Балканот, ќе бидеме, како еден ентитет, големи и во заедничка соработка, нема да има потреба да трошиме драгоцено време некои во интриги и други во преземање мерки во борбата против овие интриги. Живеејќи обединети во мир ние сите ќе треба да се посветиме целосно во промоцијата, со заедничка солидарност, на економските интереси на нашите народи, кој ќе живее во поголем просперитет, на тој начин повеќе да не се колат еден со друг.

Денес чука часовникот на Балканот за време на мир кое ние ќе го поздравиме, подобро спремни, на овој начин, за реконструкцијата која ги чека сите народи во повоениот период.

Бидете сигурни, мои сонародници, дека овој договор е во интерес на балканските народи и затоа е во наш интерес и таа голема чест се должи на двете држави кои ја презедоа оваа историска одлука.

Лондон, јануари 1942

PRO FO 371/33133 R 472/43/67

**БЕЛЕШКА ОД ДИКСОН, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
РАЗГОВОРОТ СО МЕК ДУГАЛ, ЕКОНОМСКИ СОВЕТНИК ПРИ
АВСТРАЛИСКИОТ ВИСОК КОМЕСАРИЈАТ, 22 јануари 1942**

Грчко-југословенскиот договор

На барање на секретарот на државата вчера се видов со г. Мек Дугал, економски советник при Австралискиот висок комесаријат кој сака да разговараме за склучениот договор меѓу Грција и Југославија на 15 во врска со Балканската унија.

Г. Мек Дугал истакна дека според владите на Комонвелтот важно е да не се склучува каков било договор меѓу владите на сојузниците во оваа фаза на војната на линии кои може веројатно да дојдат во конфликт со евентуалните повоени планови за реконструкција кои се договорени меѓу владите на Обединетото Кралство, САД и Доминионите. Му се чини дека ако Грчко-југословенскиот договор предвидува напорна и брза економска политика меѓу балканските држави, би можело да излезе дека оваа политика не би се вклопувала со евентуалните англо-доминионско-американски идеи. Г. Мек Дугал не беше многу јасен во поглед на ова.

По објаснувањето на општата структура на Договорот, му реков на г. Мек Дугал дека и покрај тоа што тој знае, таму сè уште нема каков било англоамерикански план во однос на иднината на Европа и дека нам ни се чини дека овој договор е чекор напред во вистински правец и не е веројатно да влезе во конфликт со што и да било што може евентуално да се договори. Г. Мек Доуел праша дали Владата на САД е консултирана и јас му реков дека грчката Влада сигурно ја консултирала Владата на САД која дала согласност. Г. Мек Дугал истакна дека е

задоволен, но и дека тој далеку повеќе е загрижен за плановите во однос на полско-чешките планови за кои тој има намера да зборува во Централниот оддел.

П. Ј. Диксон
Централен Оддел
Секретар на одделот

22 јануари 1942

PRO FO 371/33133 R 513/43/47

33

**ТЕЛЕГРАМА ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА ДО АНТОНИ
ИДН, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА, 22 јануари 1942**

3111/1/42
Бр. 14

Британска легација при Југославија
45 Lowndes Square
S. W. 1
22 јануари 1942

Доверливо

Господине,
Југословенскиот министер за надворешни работи г. Нинчиќ на 21 јануари ми кажа дека неодамна му пристапил генерал Сикорски¹¹⁷ со пробна сугестија за склучување на евентуален воен сојуз меѓу Југославија и Полска.

---

¹¹⁷ Владислав Сикорски (1881 - 1943) полски воен и политички лидер, премиер на полската влада во егзил од 1939 до 1943 година.

2. Г. Нинчиќ одговорил дека тој смета дека воениот сојуз може да се покаже како опасен и провокативен и како што е наведено погоре, кој многу почесто се покажува како неефикасен во итни ситуации. Според него, она што тој го сака е нешто на многу покомплетна линија – фактички еден вид на непосредна политичка асоцијација како на пример онаа што се предвидува во неодамнешниот договор меѓу Југославија и Грција. Тој мисли дека непосредна политичка асоцијација меѓу полската и чехословачката група на запад и новата балканска група, на која неодамнешниот Грчко-југословенски пакт би требало да биде основа, на југ, ќе биде од најголема вредност за идниот мир на Европа. Во исто време, од суштинско значење е да се продолжи со најголема претпазливост за да може да се избегне опасноста од провоцирање на негативни и можни катастрофални реакции од Русија.

3. Г. Нинчиќ наводно објасни дека иако тој е многу нервозен поради опасноста од можноста југоисточна Европа да потпадне под руска контрола, тој верува дека советската влада нема да се спротивстави на проектот кој тој го има во глава, под услов тие да бидат информирани и на проектот да не се врши предвремен притисок. Според него, сè уште не е дојден момент за притисок.

4. Г. Нинчиќ потоа започна едно долго излагање на неговите ставови за можната идна политика на Советскиот Сојуз, чиј главен мотив според него е дека Русија сега има потреба од силна Полска и дека нема никаква причина зошто нејзините амбиции не би нашле доволен излез на Далечниот Исток и да ги направи непотребни експанзионистичките шеми кон југоисточна или централна Европа. Меѓутоа, сметам дека нешто од ова влегува во природата на желбени размислувања и е јасно дека тој е крајно нервозен во однос на иднината.

5. Го запрашав какви се неговите погледи во однос на позицијата на Унгарија во релација на комбинаториката што тој ја посочува. Тој одговори дека според него Унгарија мора евентуално да биде вклучена, но единствено откако „таа ќе биде казнета“ за нејзините злодела. Унгарците, како и Германците, мора да ги почувствуваат последиците од војната. Тие се однесуваа со најголем ужасен варваризам во Југославија и мора да платат за она што го направиле. Но еднаш кога сметките ќе бидат расчистени, Унгарија ќе може да биде вклучена како единица во новата комбинација, ниту исклучена ниту распарчена од стратегиски причини.

6. Во однос на последната точка неговите ставови суштински се разликуваат од оние на г. Милам Гавриловиќ кој не само што сака, не само да ја апсорбира Бугарија во голема Југославија – идеја која г. Нинчиќ /.../¹¹⁸

До Антони Идн М. Ц., М. П.

итн., итн., итн.

***

Белешки

Ова е друг сигнал на мошне прекумерна активност која се покажува во моментот од генерал Сикорски. Меѓутоа, за среќа поголемиот дел од сојузниците се внимателни за да дозволат да бидат фатени премногу во тесно од полската политика.

Во однос на параграф 5 не е многу јасно што се идеите на г. Нинчиќ во однос на иднината на Унгарија. Ние секогаш претпоставуваме дека ако Унгарија биде дел од која било федерална структура во централна Европа, тоа мора да биде дел од полско-чехословачка организација. Таа не може да има полунезависно постоење како

---

¹¹⁸ Во оригиналниот документ недостасува крајот.

мост меѓу Полско-чехословачката конфедерација и Балканската конфедерација. И не е сосема јасно како г. Нинчиќ мисли да го усклади принципот дека Унгарија мора да биде казнета за нејзините злодела со принципот дека таа мора да биде „ниту исклучена ниту пак распарчена поради стратегиски причини“. Имајќи ги предвид легитимните југословенски поплаки против Унгарија, сепак, за секое добро г. Нинчиќ ќе треба да биде подготвен да ѝ признае на Унгарија присуство во заедницата. Ако кој било ја донесе релативно задоволната Унгарија во повоена Европа тоа мора да биде Полска која секогаш имала блиски и пријателски односи со Унгарија. Меѓутоа, во оваа фаза од војната не е многу профитабилно да се дискутира во детали идното уредување во овој дел од светот и се сложувам дека ние тешко можеме да испратиме инструкции на г. Рендел сè додека овие прашања не бидат изнесени потемелно отколку што е во моментот пожелно.

Робертс
16 февруари 1942

PRO FO 371/33133 R 584/43/67

34

**БЕЛЕШКИ ОД ЕКСПЕРТИТЕ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
РАЗГОВОРОТ СО МЕК ДУГАЛ, ОД КАНЦЕЛАРИЈАТА НА
ВИСОКИОТ АВСТРАЛИСКИ КОМЕСАРИЈАТ, 22 јануари
1942**

(Забелешки)

Види ги забелешките на г. Роналд и г. Мекинс.

Се согласувам со г. Мекинс.

Нема ништо што ние би можеле да им го кажеме на г. Вели и г. Шекл во однос на она што веќе е

договорено, надвор од она што е содржано во самиот договор, текст кој беше печатен во „Тајмс“. Член 7 од договорот истакнува дека „економскиот и финансискиот организам ќе има функција на:

“(а) координирање на политиките на надворешната трговија и царини, даноци со цел да се договори царинска унија;

“(б) Ќе разработи заеднички економски план за сите членови на унијата;

“(в) Ќе ги проучи во специјализирани организации можните солуции отворени за унапредување на комуникациите меѓу членовите на унијата (железници, патишта, воздушната и речната пловидба, П. Т. Т.) и движењето на туристите во унијата;

“(г) Подготовка на предлог-конвенција за воспоставување на балканска монетарна унија.“

За тоа што се подразбира понатаму и какво ќе биде размислувањето во однос на царинската и монетарната унија итн. ние немаме никакви информации.

П. Диксон
31 јануари 1942

***

Секако дај да го прашаме Д. О., да дознае што го загрижува г. Мек Дугал. Ако имаме од техничките оддели толку информации колку што веројатно има г. Мег Дугал и ние може да имаме наши грижи. Поради тоа мислам дека треба да почнеме да се консултираме со техничките оддели како што сугерира г. Роналд. Тоа не дека ние ќе дискутираме какви било технички прашања со кој било од конфедеративните држави, но сигурно е дека ќе биде корисно да се знаат каде лежат големите економски пречки пред нас во случај конфедеративната идеја се

развије во Европа, а од политички причини се надеваме дека ќе се развије.

О/рме/ Сарцент
2 февруари 1942

***

Грчко-југословенскиот договор

На барање на секретарот на државата вчера се видов со г. Мек Дугал, економски советник во канцеларијата на високиот австралиски комесаријат, кој сака да разговара за договорот склучен меѓу Грција и Југославија на 15 јануари во однос на Балканската унија.

Г. Мек Дугал истакна дека според видувањата на Владата на Комонвелтот важно е дека ниту еден договор не може да биде склучен меѓу сојузничките влади во оваа фаза на војната на линии кои можеби ќе бидат во конфликт со евентуалните по воени планови за реконструкција како што е договорено меѓу Владата на Обединетото Кралство, САД и Доминионите. Му се чини дека доколку Грчко-југословенскиот договор предвидува сигурна економска политика меѓу балканските земји, може да се покаже дека оваа политика нема да биде во согласност со евентуалните идеи на Англичаните, Доминионите и Американците. Г. Мек Дугал не беше многу јасен во однос на ова.

По објаснувањето на општата линија на договорот му кажав на г. Мек Дугал дека и покрај тоа, а тој знае, сè уште не се договорени англо – американски планови за иднината на Европа. Нам ни се чини дека овој договор е чекор во вистинскиот правец и веројатно нема да биде во конфликт со што и да било, што може евентуално да се договори. Г. Дугал праша дали Владата на САД е консултирана. Му кажав дека грчката Влада сигурно ја

консултирала Владата на САД, а овие од своја страна изразиле одобрување. Г. Мек Дугал покажа дека е задоволен, но истакна дека е многу повеќе загрижен во однос на полско-чешкиот план за што тој истакна дека има намера да разговара со Централниот оддел.

П. Диксон
22 јануари 1942

Г. Рендел
Централен оддел
Личен секретар

***

Сигурно дека ние треба да откриеме што точно го загрижува г. Мек Дугал во однос на овие планови за конфедерација. Очигледно е дека тоа е нешто економски. Дали тој реагира на царинската унија која е предвидена со Југословенско-грчкиот договор? Ако е тоа, зошто? И зошто тој повеќе е загрижен за полско – чехословачкиот план отколку за балканскиот план? Се надевам дека кога ќе го посети Централниот оддел тој ќе биде вкрстено испитан и ќе му се објасни дека поради сегашното итро расположение на Владата на Австралија ние не можеме да ризикуваме идни недоразбирања и обвинувања поради тоа што ние не сфативме и не откривме што мисли австралискиот претставник.

О. Сарцент
23 јануари 1942

***

Како што може да се види од приложените забелешки на г. Мекнис, г. Мек Дугал веќе разговарал со Централниот оддел.

Пред да преземеме што било друго, Јужниот и Централниот оддел заедно да направат нацрт за г. Вали, г. Плесни и г. Мекли од Одборот за трговија давајќи им ги сите потребни информации со кои ние располагаме за она што до сега е договорено и што се подразбира во однос на царинската и монетарната унија итн. како меѓу Грција и Југославија и меѓу Полска и Чехословачка. Ќе ги прашаеме за да дознаеме, што е можно побрзо, во секој случај, за нивните претходни ставови во однос на последиците од овие поврзувања од гледна точка на:

I идните финансиски и економски односи меѓу односните земји и О/бединетото/ К/ралство/

II планови за координација за повоените економски политики на Владата на Неговото Височество и САД со посебни референци и желбата на Владата на САД да види постепена елиминација на сите форми на дискриминаторски третман во меѓународната трговија и монетарниот план на г. Кејнс.

/.../¹¹⁹

24/I

PRO FO 371/33133 R 836/43/67

35

**ТЕЛЕГРАМА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ,
27 јануари 1942**

Зборувајќи денес за неодамна потпишаниот Грчко-југословенски договор, југословенскиот министер за надворешни работи го изрази своето жалење дека грчката

---

¹¹⁹ Отанатиот дел од текстот е нечитлив.

влада се чини не ја цени важноста на системот за многу непосредна соработка меѓу полско-чехословачкиот блок и грчко-југословенскиот блок. Сигурно, г. Нинчиќ сфаќа дека е премногу рано да се направат какви било аранжмани во однос на тоа и дека не може да се направи каков било вистински напредок сè додека не се реши проблемот со Австрија, Унгарија и Романија. Но тој силно чувствува дека соработката меѓу двата блока е цел кон која тие треба да се стремат и се надева дека ние треба да направиме сè за да ја убедиме грчката влада да се согласи во тој поглед во интерес на балканската безбедност како целина.

Не му ветив ништо освен што му реков дека ќе ја разгледам состојбата.

О/рме/ Сарцент
27 јануари 1942

Белешки

Прашањето дали ние ќе ја охрабриме или не соработката меѓу двата блока се дискутира во другите документи за кои сер О. Сарцент донесе одлука.

Д/иксон/
31/1

PRO FO 371/33133 R 687/43/67

**ПИСМО ОД ЛЕГАЦИЈАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, ДО ДАГЛАС
ХАУАРД, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА 28 јануари 1942**

3255/6/42

28 јануари 1942

Почитуван Даглас,

Би можело да се забележи – во случај ако сè уште не си ја добил информацијата од некој друг извор – дека д-р Крњевиќ ми кажа минатата вечер дека тој бил многу погоден од страна на покажаниот недостаток од ентузијазам кој советските власти и претставници го покажуваат кон склучувањето на Грчко-југословенскиот пакт. Богомолув, советскиот министер при југословенската влада овде, прифатил многу ладен став во однос на целата политиката во однос на пактот и Крњевиќ слушнал дека кога грчкиот амбасадор во Кубишев му зборувал за тоа на Вишински, последниот покажал многу јасно дека советската влада го смета развојот на настаните со сомнеж и одвратност.

Не знам дали си го слушнал ова од некој друг извор. Ако си го слушнал, би бил заинтересиран да видам и други информации во однос на ова.

Крњевиќ потоа продолжи да зборува за политиката на пактот и во голема мера ме изненади со земање на линија дека тоа по сè изгледа нема да има некоја поголема употреба во нејзината сегашна форма. Тој верува дека Грците се далеку од тоа да бидат ентузијастички, бидејќи тоа може да ги вовлече во далекусежни обврски за кои тие воопшто не сакаат да се обврзуваат. Неговиот став е дека она што навистина се бара е воен сојуз меѓу Југославија и новата чехословачко-полска група. Општо зборувајќи, тој

ми остави впечаток дека размислува на иста линија како Милан Гавриловиќ отколку како Нинчиќ (види ја мојата телеграма бр. 14 од 22 јануари).

Со почит,
Џорџ Рендал

Д. Ф Хауард,
Форин офис

PRO FO 371/33133 R 712/43/67

37

**ИДЕИ НА ЕКСПЕРТИТЕ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА
ПРОПАГАНДАТА КОН БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ВО ОДНОС
НА ФЕДЕРАЦИИТЕ, 30 јануари 1942**

ПРОПАГАНДА ЗА БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ЗА
ПРАШАЊЕТО ЗА ФЕДЕРАЦИЈА

1. Општо, можностите за федеративно асоцирање една со друга е атрактивно за сите инволвирани нации.

2. Можностите за Грција и Југославија се јасни.

(а) За Грција, идејата не е посебно атрактивна, бидејќи произлегува од здружувањето со Југославија, за кое во Грција нема посебно искрени чувства и за кое мислењето на грчките екстремисти е дека Грција има територијални претензии. Уште повеќе, можностите за голема јужнословенска комбинација се невкусни за Грците. Затоа нема никаква предност трошењето напори во однос на оваа тема во Грција во сегашниот момент

б) За Југославија, можностите кои ја содржат реализацијата за единица која

ќе се простира од Јадранското до Црното Море, очигледно е атрактивна. Атрактивноста навистина лежи не толку во здружувањето со Грција, туку повеќе во потенцијалите на плановите во однос на Бугарија. Затоа, степенот до кој пропагандата на темата може да биде успешен за Југославија, многу зависи од однесувањето на бугарските окупациски трупи (чија зона на окупација неодамна се прошири). Јасно е дека постои интимна врска меѓу пропагандата за Југославија за општата тема и пропагандата за Бугарија за револуционерни сентиментални јужнословенски теми: од успехот на последната зависи во најголем обем успехот на претходниот.

Општо, акцентот во пропагандата кон Југославија мора да биде насочен кон „Балканот на балканските народи“. Тоа мора да се направи душло атрактивно: прво, како конструктивен план во спротивност со иднина за постојана доминација од Германија; второ како можност за идна безбедност и слобода од интервенции од големите сили (Оваа втора задача ќе бара внимателно однесување, и во однос на руската сомничавост може да биде иницирано од страна на југословенските изјави. Меѓутоа, британска изјава ќе биде од големо значење). Ако однесувањето на бугарските трупи е толерантно, тогаш би било можно (во рамките на ограничувањата наметнати од грчкиот страв) да се користи пропаганда, како секундарна, за јужнословенско братство, како што се сугерира погоре.

3. Бугарија: Првата реакција на Бугарите, и на оние кои се со силите на Оската и во странство, е сумнителна, можеби не неоснована, поради искреноста на грчко-југословенската иницијатива. Тие го сметаат како воен пакт насочен да ја држат Бугарија во потчинета позиција и можеби, исто така, да ја распарчат земјата. (Таквите сомневања не се целосно во наша корист; би требало да се истакне дека духот во кој југословенскиот и грчкиот народ ќе соработуваат ќе зависи во најголем дел

на активноста преземена од бугарскиот народ во периодот кој ќе претходи на победата).

Во исто време постојат некои докази дека овие сомневања се измешани со надежи за подобра иднина за Бугарија и Балканот. Затоа, нашата пропаганда ќе треба да ја следи следната линија:

(а) Тоа треба да ги претстави Бугарите со алтернативи со кои тие треба да се соочат: дали идеалот Балканот на балканските народи, за кој многу бугарски патриоти се бореле во минатото; или друго постојана покорност на Германија, судбина која во моментот е маскирана под превезот на „Голема Бугарија“. Би требало да се нагласи дека бугарскиот народ не може да ја избегне одговорноста од овој избор.

(б) Ќе треба да се нагласи членот во договорот кој го потенцира проширувањето само на демократски управувани држави; и треба да се направи база за револуционерна пропаганда против царот Борис и режимот на Филов. Борис треба да се претстави дека прави сè за да ја саботира можноста за Балканска унија; и целосна употреба треба да се направи на членовите на Аграрната партија надвор од Бугарија.

(в) Јасни изјави за британскиот став спрема царот Борис би биле драгоценци.

(г) Во понатамошниот развој на пропагандата треба да се направи сентиментален апел (повикувајќи се на Стамболиски¹²⁰) во однос на идејата за јужно-словенско братство остварливо во рамките на идната Балканска унија.

(д) Освен тоа, сентиментален апел треба да се направи на социјална основа за братство на селанските маси на Балканот во нивната борба за слобода и подобар стандард на живеење.

---

¹²⁰ Александар Стамболиски (1979-1923) премиер на Бугарија и лидер на Бугарскиот земјоделски народен сојуз.

4. Романија: Главната вредност на општата федеративна идеја во пропагандата за Романија е да имплицира (иако во сегашниот момент не треба отворено да се изјавува дека има некои алтернативи од доминација од Русија (или Германија). Од друга страна, сè уште не е јасно дали членувањето во Балканска федерација или во централноевропска федерација (вклучувајќи ги Полска, Чехословачка и Унгарија) ќе биде на крајот многу поатрактивно за Романија или ќе даде подобри надежи за задоволувачко решение за сите заинтересирани држави. Додека во моментот е во наш интерес да се задржи Трансилванија како коска на раздорот меѓу Романија и Унгарија и затоа да се воздржат од пропаганда, од каква било директна сугестија за приближување меѓу Романија и Унгарија, можно е дека постојано решение на прашањето за Трансилванија би можело да биде полесно ако Романија и Унгарија бидат членови на иста федерација; и нашата пропаганда мора да го има предвид. Понатаму, идејата „Балканот на балканските народи“ нема непосредна емоционално значење за Романците.

Затоа е корисно, во сегашниот момент, да се остави отворено прашањето од која федерација ќе пристигне понудата за Романија. (Овој курс, патем, исто така да ја олесни ситуацијата визави Русија).

Пропагандата кон Романија треба да биде насочена кон следниве точки:

(а) Вашите некогашни сојузници и партнери – Чехословачка, Југославија, Полска и Грција – имаат планови за идна политичка, воена и економска соработка и обнова. Романија нема удел во овој план и е целосно изолирана. Тоа е резултат од политиката на Антоанеску.

(б) Постојат тесни врски меѓу полско-чехословачката унија и југословенско-грчката унија. Вашите поранешни сојузници и партнери ги поставуваат основите на голема група на народи која се простира од

Балтикот до Егејот, која се стреми да формира постојан мир и безбедност во рамките на таа област. Дали Романија ќе остане надвор од оваа група?

(в) Ставено е јасно до знаење дека членството во која било од униите зависи од постоењето на политичка слобода и демократска форма на влада во рамките на државите членки. Сè додека Романија е управувана од страна на режимот на Антоанеску спонзориран од Германија, невозможно е таа да стане држава членка.

(г) Селанските маси од источна и централна Европа сфаќаат дека тие можат да го осигураат социјалниот прогрес и социјалната безбедност за селаните преку блиска соработка меѓу себе. Дали романскиот народ сака да остане надвор од ова големо движење на селанските маси? Треба да се држи линијата да се апелира до членовите на Националната селанска партија и симпатизерите).

5. Официјална британска изјава која го одобрува движењето кон федерација во централна и источна Европа, би била корисна. Таа може да го одобри ова движење на следните основи:

(а) дека неговата цел е градење на постојан мир и безбедност во овој дел од Европа;

(б) дека неговата цел е елеминирање на сите причини на раздори меѓу народите од овој регион;

(в) дека неговата цел е поттикнување на слободни и демократски режими во споменатите држави;

(г) дека неговата цел е да го подигне стандардот на живеење и обезбедување социјален прогрес и сигурност, особено меѓу селаните во оваа област.

30 јануари 1942

PRO FO 371/33133 R 712/43/67

**ИНФОРМАЦИЈА НА В. „САНДИ ТАЈМС“ ЗА РАЗГОВОРИТЕ
НА ВЛАДИТЕ ВО ЕМИГРАЦИЈА, 1 февруари 1942**

СОЈУЗНИЦИТЕ ДИСКУТИРАА ЗА ПОЛИТИКАТА

Заедничка политика за главните прашања на денешницата и оние за иднината беа дискутирани денес на конференцијата на претставниците на сојузничките влади. Присуствуваа: ген. Сикорски, полски премиер и врховен командант, на чија иницијатива и се свика конференцијата; Д-р Штрасбургер,¹²¹ полски министер за финансии; г. Цудерос, грчки премиер; принцот Петар од Грција; г. Гаврилович, југословенски дипломат; г. Спаак министер за надворешни работи на Белгија и г. Џаспар, белгиски дипломат.

Ќе се одржи и втор состанок. Неговата цел ќе биде да се донесат планови за да се избегнат грешките на минатите договори и да се гарантира праведен и траен мир.

PRO FO 371/33133

---

¹²¹ Хенрик Штрасбургер (1887 - 1951) полски министер за финансии во владата во егзил.

**ПИСМО ОД Н. Б. РОНАЛД ОД ЦЕНТРАЛНИОТ ОДДЕЛ НА
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ДО КИМБЕР ОД КАНЦЕЛАРИЈАТА
НА ДОМИНИОНИТЕ, 4 февруари 1942**

Доверливо

Мек Дугал, економски советник при Високиот комесаријат за Австралија покажал невообичаен интерес за договорите за повоената унија и соработка кои неодамна биле склучени меѓу полската и чехословачката влада и меѓу грчката и југословенската влада. Во случај да не сте ги виделе доставувам копија од текстовите на договорите. На 22 јануари се видел со Макинс од Централниот оддел во врска со Полско-чехословачкиот договор и со Диксон од Јужниот оддел во врска со Грчко-југословенскиот. И на двајцата им потенцирал дека неговата Влада придава големо значење да не се потпишуваат договори кои може да дојдат во судир со кои било планови за повоена реконструкција која може евентуално да се договори меѓу Владата на САД, нас и Доминионите и изрази некоја загриженост за да не би се усогласиле економските клаузули на договорот со англоамериканските планови; особено тој се плаши дека царинската унија во источна Европа со повластени даноци ќе ги намали американските идеи за дискриминација. Тој, исто така, смета дека тешко вооружена Полско-чехословачка конфедерација нема да биде по мерка на англоамериканските планови за да се контролира Европа.

Му беше објаснето дека ние го поддржуваме ваквиот развој на настаните врз база на општа политичка подлога бидејќи поблиско здружување меѓу државите од источна и југоисточна Европа кои ќе формираат многу поефикасна бариера против идната германска агресија, и бидејќи нема, колку што ние може да видиме, ништо во

ниту еден од договорите кои би биле во конфликт со кои било планови, ние може евентуално да се согласиме со Американците. Мег Дукал се чини дека бил задоволен со ова објаснување.

Ние не сме сосема сигурни што точно имаше на ум Мег Дугал со ова свое истражување и поради тоа ние ќе бидеме благодарни ако може да дознаете за нас што го загрижува него.

Н. Б. Роналд

PRO FO 371/33133 R 836/43/67

40

**ПРАШАЊЕ ВО ПАРЛАМЕНТОТ НА Д-Р РАСЕЛ ТОМАС ДО
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 4 февруари 1942**

ПАРЛАМЕНТАРНО ПРАШАЊЕ

Д-р Расел Томас го праша министерот за надворешни работи дали тој има каква било информација во однос на договорот склучен меѓу владите на Грција и Југославија и договорот склучен меѓу владите на Полска и Чехословачка кои, меѓу другите работи вклучува и заедничка економска политика и предлог за царинска унија.

***

Белешки

Се чини дека мотивите кои стојат позади ова прашање можеби се за да потенцираат дали балканската економска царинска унија се вклопува во општите

британски и можеби во англоамериканските планови за економска реконструкција на Европа. Сомневањата во однос на ова нам ни беа пренесени од економскиот советник при Австралискиот висок комесаријат кој подвлекол дека ние одбиваме да се повлечеме во оваа фаза. Мислам дека прашањето, што се однесува до Грчко-југословенскиот договор, обезбедува корисна пригода за Владата на Неговото Височество да истакне многу поофицијално отколку што тоа е направено досега дека тие го одобруваат Договорот. Затоа сугерирам, дека одговорот, што се однесува до Грција и Југославија, би требало да биде таков што ќе покаже дека Грчко-југословенскиот договор, чиј текст е објавен во печатот, е одобрен од Владата на Неговото Височество со што се цементираат пријателските односи меѓу двете земји кои се борат на нашата страна како сојузници овозможувајќи можна основа за идни договори на Балканот.

Во случај на дополнување во однос на економската политика мислам дека одговорот ќе треба да биде дека В/ладата/ на Неговото В/исочество/ нема информации во однос на ова освен она што се содржи во текстот на договорот.

П. Д. Диксон
30 јануари 1942

***

Ова може да води кон тоа да се постави во преден план дали има каква било поврзувачка врска меѓу двата договора. Освен изразувањето на поддршка на заинтересираните земји таков развој на настаните сè уште не е преземен.

Д. Хауард
31/1

***

Полско-чехословачкиот договор од 23 јануари оди уште понапред отколку Грчко-југословенскиот договор и тоа може да се види од деловите IV до VII од договорот во Ц 897/151/12, дел Ф, каде што особено е предвидена координирана економска политика и царинска унија.

Белешките од 897 сугерираат дека ние треба да го одобриме овој последен развој на настаните. Иако, без сомнение, може да се очекува некоја опозиција во одредени кругови во однос на царинската унија, јас не сметам дека целта на д-р Томас е фактички да критикува и мислам дека овој аспект на работата може да се избегне, како што сугерира г. Диксон.

Во однос на белешките на г. Хауард би требало да се забележи дека во прилог на Полско-чехословачката декларација, двете влади усвоија и резолуција на 23 јануари, чиј текст, исто така, може да се најде во Ц 897/151/12 дел Е. Оваа резолуција не само што го поздравува Грчко-југословенскиот договор, туку и изјавува дека сигурноста и просперитетот на областа на Европа што се наоѓа меѓу Балтичкото и Егејското Море пред сè зависи од соработката на двете конфедерации. Резолуцијата понатаму изразува уверување дека Централноевропската конфедерација ќе биде повикана да соработува со Балканската унија.

Две парламентарни изјави веќе се направени во однос на претходните настани во полско-чехословачките односи, едната на 26 ноември 1940 може да се најде во дел М во Ц 11838/8531/12. Другата, која потенцира дека иницијативата за овие работи треба да им се остави на сојузничките влади, е направена на 10 септември 1941 и може да се најде во дел Д во Ц 10218/6/12.

Одговорот што се однесува до Полска и Чехословачка треба, мислам, да биде со

цел, веќе истакната во овие две прилики, дека Владата на Неговото Височество срдечно ја поздравил декларацијата од 23 јануари како одбележување на понатамошниот прогрес во односите меѓу овие две сојузнички влади. Исто така, во одговорот во однос на Полско-чехословачката декларација може да се спомене и Грчко-југословенскиот договор.

Ј. К. Роберт
31 јануари 1942

***

ФОРИН ОФИС С. В. 1
февруари 1942

Немам информации во однос на договорот меѓу Грција и Југославија освен она што се содржи во текстот кој е јавно објавен, меѓутоа, ја користам оваа можност да истакнам дека Владата на Неговото Височество топло го поздравил овој договор со што се зацементираа пријателските односи кои веќе постоеја меѓу двете сојузнички влади и како основа за идната Балканска конфедерација.

Текстот на Полско-чехословачкиот договор, за кој не можам ништо да додадам, исто така е објавен. Во одговорот на прашањето на поч/есниот/ член за Источен Вулверхемптон од 25 ноември 1940 истакнав дека Владата на Неговото Височество топло ја поздравил оригиналната Полско-чехословачка декларација од 11 ное/мври/ 1940. Тие исто го поздравиле и овој нов договор кој претставува понатамошна важна фаза во развојот на поблиски односи меѓу овие два сојузника.

Дополнителна белешка) во однос на односите меѓу двата договора.

Не постои директна врска меѓу двата договора. Меѓутоа, во декларацијата објавена во исто време со нивниот договор, полската и чехословачката влада ја изразија нивната увреност „дека само соработката на овие две регионални организации може да ја осигура безбедноста и да донесе просперитет на огромниот регион кој се простира меѓу Балтикот и Егејското Море“ и срдечно им честита на владите на Грција и Југославија на нивната иницијатива за Балканска унија.

Дополнителна забелешка во однос на предложената царинска унија предвидена во двата договора.

Владата на Неговото Височество смета дека европските интереси, општо, би можеле да бидат задоволени со формирањето на поголеми економски единици кои би биле изведени од царинските унии замислени во овие два договора.

***

НЕПРИЈАТЕЛСКИ ОКУПИРАНИ ДРЖАВИ (СОЈУЗНИЧКИ ДОГОВОРИ)

3. Д-р Расел Томас го праша секретарот на државата за надворешни работи дали тој има некои информации во однос на договорот меѓу владите на Грција и Југославија и договорот склучен меѓу владите на Полска и Чехословачка кои, покрај другите работи, вклучуваат и заедничка економска политика и предлог за царинска унија.

Г. Идн: Како што мојот почитуван Пријател знае, договорот меѓу Грција и Југославија е потпишан во Министерството за надворешни работи на 15 јануари и јас сум радосен што ја имав можноста да го поздравам договорот кој ги цементира пријателските односи кои веќе постојат меѓу двете сојузнички влади и кој ќе биде основа

за идната Балканска конфедерација. Текстот на договорот веќе е објавен и нема ништо што би можел да додадам на него. Текстот на Полско-чехословачкиот договор, исто така, е објавен. Во одговорот на прашањето на поч/есниот/ член за Источен Вулверхемптон (г. Мандер) на 26 ноември 1940 година Премиерот истакна дека Владата на Неговото Височество топло ја поздравува оригиналната Полско-чехословачка декларација од 11 ноември 1940 година. Тие исто го поздравуваат и новиот договор кој претставува понатамошна важна фаза во развојот на блиски односи меѓу двата сојузника.

Д-р Томас: Без каква било намера да му правам проблеми на мојот поч/есен/ Пријател, дали може да прашам дали би бил толку добар, кога ќе има консултации со сојузничките влади, да погледне од аспект дека економските блокови може да бидат пречка за повоената трговија и можеби ќе го посеат семето на идните европски проблеми?

Г. Идн: Тешко е да се даде идеален совет во однос на овие работи. Јас сум уверен дека Грчко-југословенскиот договор е во голема мера чекор во вистинскиот правец.

Г. Ноел-Бејкер: Дали сме во право ако сметаме дека намерата на владите кои го слават договорот ќе биде отворен за сите други балкански држави да влезат во него штом тие ќе имаат демократски и мирољубиви влади? Дали е нивна намера дека ова треба да биде една организација во поширока рамка за одбивање на агресивноста и одржување на мирот?

Г. Идн: Тешко е да се одговори за другите влади, но она што можам да го кажам со сигурност е дека овој Грчко-југословенски договор сигурно ќе претставува основа за Балканска конфедерација.

PRO FO 371/33133 R 842/43/67

**ПИСМО ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО Р. Ј. ШЕИКЛ, ЧЛЕН
НА ОДБОРОТ ЗА ТРГОВИЈА, 5 февруари 1942**

ФОРИН ОФИС С. В. 1
5 февруари 1942

(R 836/43/67)

Доверливо

Почитуван Шеикл,

Како што знаеш, неодамна и Грците и Југословените и Полјациите и Чесите склучија договори кои претставуваат некоја форма на повена унија меѓу нивните држави и за евентуално вклучување во овие униии на други држави во соодветните области. Доставувам копии од текстот на овие договори; ќе видиш дека и двата вклучуваат економски одредби и се предвидува царинска и монетарна унија. Мек Дугал, економски советник при Високиот комесаријат на Австралија, покажа голем интерес за овие договори особено за нивните економски аспекти. На двапати зборуваше со членовите на овој оддел за нив и секој пат покажуваше вознемиреност поради тоа веќе направените аранжмани или оние за кои се размислува да не не би требало да се ускладат со евентуалните идеи на Соединетите Американски Држави за економската иднина на Европа. Тој не беше многу јасен во однос на ова, но во случајот со Полско-чешкиот договор, барем тој изгледаше како да се плаши дека една источноевропска царинска унија со повластени даноци ќе ги прекине американските идеи за „дискриминација“. Мек Дугал, се чини, беше задоволен кога му беше објаснето дека од политичка гледна точка овие договори ги сметаме како чекори во вистинска насока и дека во сегашната фаза

не гледаме ништо што е насочено кон прејудуцирање на идната економска организација на Европа.

Како што му кажавме на Мек Дугал, ние политички го охрабравме ваквиот развој на настаните и договорите наидоа на одобрување во Парламентот. Во сегашниот момент ние не знаеме ништо за намерите што ќе следуваат потоа, освен она што го има во објавените текстови. Но, ако претставниците на овие држави дојдат и разговараат со нас за нивните планови, ние ќе се обидуваме да ги насочуваме по политичката линија за која сметаме дека е пожелна. Можеби има неколку одредени економски замки за кои не сме свесни и за кои ќе бидеме информирани ако бидеме во позиција да ги водиме нашите сојузници кон вистинскиот економски пат. Но тоа не значи дека ние предлагаме да дискутираме какви било технички прашања со нив, но само дека ќе сакаме да знаеме за какви било финансиски и економски пречки кои може да лежат пред нас ако идејата за конфедерација се развие во Европа, која, од политички причини, се надеваме дека ќе се развие.

Поради ова ќе бидеме задоволни да ги имаме што е можно побрзо Вашите претходни ставови за последиците и можните ефекти во мерка во која тие се видливи во моментот, за Полско-чешкиот и Грчко-југословенскиот договор од гледна точка на: (1) идните финансиски и економски односи меѓу односните држави и Обединетото Кралство и (2) планови за координација за повоените економски политики на Владата на Неговото Височество и Владата на Соединетите Американски Држави со посебен осврт на желбата на Владата на Соединетите Американски Држави да види постепена елиминација на сите форми на „дискриминаторски третман во меѓународната трговија“ и за монетарниот план на г. Кејнс. Понатаму, ако има какви било укажувања, за кои според тебе треба да се има претпазливост, ќе ни дадеш до знаење? На крајот дали има

каков било технички предмет за кој ти сакаш ние да се обидеме и да ги охрабриме заинтересираните страни да дојдат и да разговараат со тебе?

Испраќам слично писмо до Шакли и копија до Лит-Рос.

Нигел Роналд

Р. Ј. Шеикл,
Одбор за трговија

PRO FO 371/33133 R 836/43/67

42

**ПИСМО ОД ВЕЛИ, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО НИГЕЛ РОНАЛД, ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА, 7 февруари 1942**

7 февруари 1942

Почитуван Роналд,

Благодарам на твоето писмо од 5 февруари во врска со договорот (а) меѓу Грција и Југославија и (б) меѓу Полска и Чешка. Ако се договорот царински унии, сметам дека тоа би било во согласност со нашата традиционална политика да не се прават какви било пречки на основа на m. f. n.¹²². Не знам каков ќе биде ставот на САД, но би било многу чудно за нив да се спротивстават затоа што тие самите претставуваат најголем пример во историјата за царинска унија.

---

¹²² m.f.n. (Most Favoured Nation) - нација која е привилегирана во однос на другите нации, најчесто во сферата на економијата и трговската размена.

Ако во првата фаза не се склучи царинска унија, но тарифни олеснувања tariff preference, нашиот став, мислам би требало да биде дека ние не сакаме да ја отфрлиме идејата во принцип, но би сакале да ги знаеме предложените детали пред да ги изнесеме нашите ставови дали ние ќе дозволиме исклучок од нашите m. f. n. права.

Сигурно дека е тешко да се каже каков ќе биде ставот на САД. Кога ќе треба да разговараме со нив во однос на нивниот фанатичен приговор за олеснувањата без сомневање треба да потенцираме дека во одредени случаи олеснувањата се чини дека се оправдани и пожелни, вклучувајќи и проекти од таков вид за кои се поставуваат прашања сега. Колку што ние знаеме, САД немаат дадено каков било приговор за предлогот за тарифни олеснувања меѓу јужноамериканските држави, иако имаат изразено мислење дека олеснувањата на Отава би требало веднаш да се укинат. Може да се каже дека нивниот фанатизам е најголем таму каде што нивните сопствени интереси се погодени.

Н. Б. Роналд, Esq., C. M. G., C. V. O.,
Форин офис

***

Белешки

Мислам дека ова треба да значи дека ако Грците и Југословените постават добар случај за тарифни олеснувања меѓу државите кои ќе ја формираат Балканската федерација, Министерството за финансии веројатно нема да се противи. Сигурно која било успешна федерација мора да ги интегрира принципите на меѓу-државните параметри на неограничен степен.

П. Д. Диксон

12/2

Последниот параграф: не е недобар. Членовите на балканската федерација може да одат и понатаму отколку само предлог за олеснување. Царинската унија се чини дека имплицира укинување на тарифите за трговија меѓу нејзините членки, а не само доделување на олеснувања. Според член 10 од Договорот меѓу Полска и Чешка, Словачка во тој контекст би била преодна фаза од внатрешни царински тарифи, но подоцна внатрешната размена на стока ќе остане ослободена од царини. Владата на САД, од друга страна, изјави дека тие не се против елиминирањето на тарифите (за разлика од дискриминаторските тарифи) низ светот.

16/2

PRO FO 371/33133 R 955/43/67

43

**ТЕЛЕГРАМА ОД ДАГЛАС ХАУАРД, ОД МИНИСТЕРСТВОТО
ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
ЏОРџ РЕНДАЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 9 февруари
1942**

ФОРИН ОФИС

S. W. 1

9 февруари 1942

(R 712/43/67)

Почитуван Рендел,

Многу благодарам за Вашето писмо 3255/6/42 од
28 јануари¹²³ во врска со советскиот став спрема Грчко-
југословенскиот пакт.

---

¹²³ Види док. бр. 36.

Цудерос ми ја кажа истата приказна за рамнодушнoста кон Боб Диксон на 20 јануари, но се чини мисли дека бил успешен во смирување на советските сомневања. Инаку, ние немаме информации што се однесува до предметот. Како што знаеш, двете влади зедоа обврска да ја пренесат веста на другите сојузнички влади и ние не сме дел од сликата.

Сигурно ќе те известам ако слушнеме нешто повеќе.

Со почит,
Даглас Хауард

PRO FO 371/33133 R 712/43/67

44

**ПИСМО ОД АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО ПАЛЕРИТ,
АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО
ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА 10 февруари 1942**

ЛУЖЕН ОДДЕЛ (Општо)   10 февруари 1942
ДОВЕРЛИВО   Оддел 1

Г. Идн до сер Палерит

(Бр. 12)
Господине,   Форин офис, 10 февруари 1942

Грчкиот претседател на Советот ми кажа денес дека на ручекот кој неодамна бил организиран од генерал Сикорски, на кој покрај него, биле присутни г. Спаак, г. Ретингер и г. Гавриловиќ, генералот Сикорски зборувал

малку неумерено за Русите и повика на потребата за формирање на блок во кој ќе влезат народите на Балканот и централна Европа како противтежа на СССР. Од своја страна, г. Цудерос истакнал дека тој ќе поддржи безбедносен пакт на петнаесет години меѓу сите нации на Европа, но би бил против какви било договори очигледно насочени кон Русија.

2. Г. Цудерос бил изненаден кога следниот ден во еден или два весника прочитал изјава од која произлегувало дека полската влада одржала состанок со некои сојузнички влади во однос на безбедноста на малите нации во Европа и дека ќе се одржи и друг состанок. На Цудерос му се чини дека полската влада можеби влегува во некоја неурамнотежена состојба во однос на Русите и тој не води грижа за овој развој на настаните. Тој сугерира дека би било корисно ако Јас можам да свикам состаноци одвреме навреме на претставниците на сојузничките влади во Лондон; не само што Владата на Неговото Височество на тој начин би можела да ги насочува тие влади на вистинскиот пат, туку би се формирал еден одличен впечаток во окупираните држави. Г. Цудерос понатаму стравува дека сè додека Владата на Неговото Височество не презеде такво водство, постои опасност за другите нации (тој очигледно мисли на Полјаците) кои се обидуваат самите да ги повикаат владите во бегство и на тој начин да формираат впечаток дека постои опозиција на политиката на Владата на Неговото Височество. Му реков дека ќе ја испитам таа идеја.

Со почит,

АНТОНИ ИДН

PRO FO 371/33133 R 979/43/67

**БЕЛЕШКИ ОД КЕЈН, ДО РОНАЛД ОД МИНИСТЕРСТВОТО
ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 11
февруари 1942**

Не гледам ништо во овие европски преговори кои си го пробиваат патот во меѓународната клириншка шема; или навистина нешто што ние не би требало да се колебаеме за да го охрабриме. Покрај тоа, се сомневам дали Американците ќе покренат каков било приговор? Нивниот став кон „дискриминација“ е многу селективен. Кога неодамна го покренав ова прашање со г. Е. Ф. Пенроус, економски советник на г. Винант, тој, спред свое мислење, истакна дека администрацијата на САД нема приговор на посебните договори меѓу државите кои имаат исти земјани граници (државите кои имаат земјани граници со истата држава, се смета за оваа намена, дека имаат земјани граници една со друга). Само во случај, според г. Пенроус, на посебни договори меѓу државите поделени со море такви приговори се поставуваат во американските кругови.

Ние навистина се обидовме да направиме сè дека зборот „дискриминација“ значи сè само не империјалистички опции. Фактички во реалноста се сомневам дека тоа не значи ништо друго освен империјалистички опции!

Ц. М. Кејнс
11.2. 1942

PRO FO 371/33133 R 1121/43/67

**ПИСМО ОД ОРМЕ САРЦЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА,
ДО ЏОРЏ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА,
12 февруари 1942**

(R 817/43/67)

12 февруари 1942

Почитуван Џорџ,

Приложувам копија од писмото кое го напишав до Палирет за југословенскиот план за конфедерација. За сега во секој случај мислам дека е најдобро да не им се зборува ништо посебно за ова на Југословените, иако општо не гледаме причина зошто ти не би приспособил некој став на симпатија и би покажал интерес секогаш кога Нинчич ќе се наврати на неговите идеи.

О/рме/ Сарцент

Г. В. Рендел., Ц. М. Г.

Стан 14,
45, Lowndes Square
С. В. 1

PRO FO 371/33133 R 817/43/67

**НАЦРТ-ПИСМО ОД ЏОРЏ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА ДО ПАЛИРЕТ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА,
12 февруари 1942**

Приложувам копија на писмото кое Цудерос го напиша до Нинчич за Грчко-југословенскиот пакт и мож-

ностите за соработка меѓу Балканската унија и Полско-чешката конфедерација. Цудерос ги истакна истите идеи во разговорот со Боб Диксон на 20 јануари, истакнуваќи дека е загрижен во однос на линијата која ја има земено југословенската влада во однос на развојот на идејата за конфедерација. На ручекот на 15 јануари, по потпишувањето на Грчко-југословенскиот договор, кралот Петар алудираше на можноста од формирање на централна европска унија врз основа на Полско-чехословачкиот договор и истакна дека Балканската и Централноевропската унија заедно ќе формираат, со една заедничка организација, голема организација која ќе даде сериозни гаранции за мирот и просперитетот на Европа. Цудерос беше вознемирен од овие коментари. Грчката влада ѝ го покажала на југословенската влада текстот од говорот на кралот Георѓи пред тој да биде доставен. Но југословенската влада не го направила истото. Ако тие го направеа истото, грчката влада ќе ги изразеше сомневањата во однос на мудроста на забелешките на кралот Петар. Тие сега го направија тоа, но по настанот (Види го писмото на Цудерос до Нинчич).

Исто така, Цудерос беше вознемирен кога виде дека Југословените активно ја спроведуваат идејата за соработка со Чесите и го цитира говорот на кралот Петар на ручекот, кој нему му бил даден од претседателот Бенеш на 19 јануари¹²⁴.

Тој смета дека забелешките на кралот Петар се несоодветни од повеќе причини. Како прво, не е на малите држави, како Грција и Југославија, да изразуваат мислења во однос на иднината на Европа и што е надвор од доменот на договорот потпишан меѓу двете држави. Второ тој е загрижен дека таквите идеи ќе ги вознемират Русите. Г. Богомоллов покажал вознемирувачка љубопитност за

---

¹²⁴ Види док. бр. 29.

Грчко-југословенскиот договор. Цудерос бил во можност да го разубеди, но советските сомневања ќе се обноват ако тие мислат дека се формира голема двојна унија која ќе се простира од северна Европа до Медитеранот. Како трето, овие проширени идеи може да не се однесуваат за Турција. Идејата на Цудерос за Турција е дека би требало да ѝ се даде секоја можност да соработува во Балканската конфедерација и можеби дури да формира дел од неа со гаранција дека турското членство нема да ја вовлекува конфедерацијата во одбрана на границите со Азија. Концепцијата на конфедерацијата е дека таа само ќе ги брани европските граници.

На 27 јануари Нинчич ме посети и ми го кажа неговиот став за работите. Изрази жалење дека грчката влада се чини не ја цени важноста на целиот систем за блиска соработка меѓу полско-чешкиот и грчко-југословенскиот блок. Тој сигурно сфаќа дека е прерано да се направат какви било практични договори за таа цел и дека нема да се направи вистински прогрес сè додека не се решат проблемите на Австрија, Унгарија и Романија. Сеедно, тој цврсто верува дека соработката меѓу двата блока е објективност кон која треба да се стремат и тој се надева дека ние ќе направиме сè што можеме да ја убедиме грчката влада да се согласи со неговите ставови во интерес на балканската сигурност. Јас не ветив ништо освен што реков дека ќе го разгледам прашањето.

Беше нетактично од југословенската влада да ги истакне нејзините идеи за проширување на Балканската конфедерација без да се консултира со грчката влада и не е чудно што Цудерос беше повреден. Без сомнение, тој е навистина свесен дека Грчко-југословенскиот договор не е многу добра пропаганда за грчкиот народ кој може да има две главни критики за него: (I) Тоа подразбира дека тие ќе очекуваат по војната да ги пречекаат нивните омразени непријатели, Бугарите, во заеднички прегратка. (II) Дека

грчката влада се препушта во правење на шеми кои се однесуваат на иднината на Европа наместо да се концентрира на сегашните проблеми на Грција.

Југословените од своја страна, без сомнение, од себични мотиви ја туркаат идејата за голема Источно-европска конфедерација. Се чини дека тие веќе дошле до заклучок дека целосна обнована Југославија како суверена независна држава не е баш практична политика. Затоа, тие гледаат пред нив алтернатива да бидат апсорбирани од Русија или партиципација во Источноевропска конфедерација насочена колку против Русија толку и против Германија. Природно, тие ја поддржуваат последната.

Меѓу двата погледа ние сметаме генерално ќе го поддржиме оној кој дава најдобри надежи за некои реални задоволувачки и трајни повоени решенија. Од овој агол југословенската идеја ни се чини подобра отколку грчката. Трите главни забелешки на Цудерос не се целосно убедливи. Како прво, очигледно е дека е право на секоја држава, колку и да е мала, да се произнесе за повоеното уредување. Второ, Турција на долг рок не може да се спротивстави на која било шема чија цел е да се подигне бариера меѓу неа и Германците од една страна и Русите од друга. Конечно, сметаме дека би било грешка да се нагласи важноста на можните руски приговори. Русите можеби имаат свои сопствени идеи за повоеното уредување и ако тоа се разликува сериозно од нашите тие ќе сфатат дека само со силата на оружјето ќе можат да ги реализираат нивните цели. Тие се премногу големи реалисти за да дозволат нивниот начин на водење на војна да биде под влијание на каков било хипотетички план за идното уредување на Европа за кој три од четирите влади во егзил во оваа земја може да се согласат. Поради тоа, ние не треба да се плашиме дека ќе ги навредиме Русите, и навистина не треба ова прашање да го поставуваме воопшто пред заинтересираните влади кои се дискретни

во однос на нивните дискусии и избегнуваат секаков вид на публицитет со кој Југословените и д-р Бенеш ги опкружуваат нивните разговори.

Затоа сум наклонет да мислам дека има поента ставот на Нинчиќ и дека никаква штета нема да се направи ако ние полека работиме Грците да прифатат поповолни ставови во однос на прашањето за општа соработка. Во сегашниот момент, ние не сакаме да им се приближиме нешто посебно во однос на тоа прашање или да им оставиме впечаток дека се обидуваме да ги присилиме да паднат во рацете на Југословенните, Чесите и Полјаците. Меѓутоа, мислам дека би било корисно да им се објасни предноста од соработката кога и да им се појави поволна пригода.

Испраќам копии од ова писмо до Џорџ Рендел, Филип /.../¹²⁵ и Сесил Домер.

О/рме/ Сарцент

PRO FO 371/33133 R 817/43/67

48

**ТЕЛЕГРАМА ОД УНИЈАТА НА ЛИГАТА НА НАЦИИТЕ ДО
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА, 12 февруари 1942**

12 февруари 1942

На последениот состанок на Извршниот комитет на Унијата на Лигата на народите посебно внимание се обрна на договорот кој неодамна беше склучен меѓу

---

¹²⁵ Редакторите не успеаја да го расчитаат презимето.

Југославија и Грција. Комитетот сака да знае дали има нешто во овој договор што може да се однесува на слободата на албанскиот народ.

Бев замолен да стапам во контакт со Вас во однос на оваа работа и да истакнам дека Комитетот ќе Ви биде многу благодарен за каква било информација која можете да му ја дадете.

Со почит,

А. Ј. Ц Фрешватер

До поч/есниот/ Сер Александар Кадоган

G.C.M.G, K.C.B.

Министерството за надворешни работи

Whitehall

S.W. 1

PRO FO 371/33133 R 1084/43/67

49

**ПИСМО ОД ШЕИКЛ, ОД ТРГОВСКИОТ СОВЕТ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ДО РОНАЛД ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
14 февруари 1942**

ОДБОР ЗА ТРГОВИЈА
MILLBANK
S.W. 1

ДОВЕРЛИВО

14 февруари 1942

Почитуван Роналд,

Благодарама за Вашето писмо од 5 февруари (R 836/43/67) во однос на Грчко-југословенскиот и Чешко-полскиот договор.

2. Мислиме дека сфаќањата на Мекдугал во најголем дел, ако не и целосно, се неоправдани. Американските идеи за недискриминација може единствено да се земат како умерени за да означат дека m.f.n. третманот треба да биде база за односите меѓу економските единици за иднина, без оглед какви може да бидат тие единици, и дека истите не мора нужно да се совпаѓаат со предвоените национални поделби. (Заблудата во однос на оваа точка лежи во коренот на некои критики на принципите на m.f.n. кои се во оптек овие денови). Но тоа не е така, голем дел од тоа ќе биде посветено на германската пропаганда дека ние сакаме да ја овековечиме „балканизацијата“ на Европа. Од друга страна, спремноста од наша страна да се прифатат соодветни планови како за Грчко-југословенски и Чешко-полски договор ќе дадат ефективен одговор на таквата пропаганда.

3. Мислам дека мошне општо е признато дека „fractionnement“ беше еден од основните правци на Европа во предвоениот период, и многубројните „дунавски“ планови, во најголем дел, не успеале поради германската опозиција – беа наменети да се направи нешто за поправање на оваа состојба. Треба да знаеш дека, како што е објаснето во нашата претходна белешка за „Регионалните исклучоци на m. f. n. одредбите“ ние сме спремни да дадеме одредени доза на охрабрување и помош за дунавските планови, предмет на соодветни заштитни мерки.

4. Вистина е дека треба да се прави разлика меѓу царинска унија и повластени тарифни системи. Последното фактички значи укинување на царинските граници во рамките на унијата и формирање на нова економска единица, со која трговските договори што ќе се склучуваат нема да отстапуваат од принципите на m.f.n. Исто така, нивен резултат би бил поширока област за слободна трговија и поедноставување на административните механизми за контрола на трговијата за областа на која се

однесува. Сето тоа би требало да има корисни ефекти на внатрешната економија на областа, и ако новата заедничка тарифа не е многу висока може да резултира со евентуално некоја стимулација на нивната надворешна трговија. Од друга страна, повластените системи помеѓу националните економски ентитети, кои ќе останат надвор, може да не се придржуваат до принципите на m.f.n. ; до степен дека тие се предизвикани на тоа поради зголемувањето на давачките кон надворешните земји, и тоа веројатно ќе резултира не со вкупно зголемување на трговијата но само во пренасочување на постојната трговија; тие не допринесуваат во поедноставувањето на административната организација и самите опции може да станат причина за судир.

5. Затоа, да се надеваме дека новите групи ќе продолжат решително со цел да станат целосно царински униии, и нема да се потпира содржински со останатите повластени системи.

6. Меѓутоа, во усвојувањето, може да се забележи дека дури тие и да, не бидат повеќе повластени системи, на почетокот, Владата на САД не би било добро да приговара, имајќи предвид дека тие во новиот трговски договор со Аргентина даваат посебна согласност на специјални тарифни договори меѓу Аргентина и Бразил „со цел една евентуална царинска унија“. Што е добро за Јужна Америка, треба да биде добро и за централна Европа.

7. Во исто време, сметаме, дека, а тоа е веројатно, целта на формирањето на вистинска царинска унија ќе се реализира доколку земјите учеснички се спремни до одреден степен на политичка унификација или доколку не постои таква немера тоа е поради комплексната организација како онаа на старата австроунгарска унија. Заедничките тарифи се чини дека ќе вклучат координирани буџетски договори што едвај би било можно

доколку, исто така, постои некоја координација на општата политика.

8. Само времето ќе покаже дали Полјаците и Чесите и Грците и Југословените респективно се навистина спремни да одат до таму, или дали нивните соседи ќе бидат спремни да им се придружат. (Меѓу Бразил и Аргентина каков било вид на поблиска политичка координација веројатно не доаѓа предвид).

9. Претходните дунавски планови, сигурно, не ја вклучуваат Полска како партнер. Од друга страна, има причини да се верува дека нејзиното вклучување би било корисно. Во новата комбинација таа може да донесе (а) независен излез на море независно од Германија или Австрија – имајќи предвид дека Австрија не е спремна да ја дели судбината со разни комбинаторики или дека таа нема повратен излез на Јадранот и (б) снабдување со јаглен независно од Германија. Од друга страна, Чехословачка треба да биде во позиција да придонесе со добро развиеното инжинерство и воена индустрија, како и со разните други индустрии. Така се чини дека има некои елементи на балансирана економија која ќе има подобри шанси отколку поделените национални единици за да се спротивстават на германскиот притисок.

10. Она што сметам, а што ние не сакаме да се случи е формирањето на регионален економски систем кој ги става во ист кош земјите од централна Европа со Германија. Тоа би значело оживување на нешто како „Новиот поредок“ со можност за германска економска хегемонија која, исто така, евентуално може да води кон политичка хегемонија. Најверојатно централноевропски блок без Германија би бил најдобрата гаранција против евентуалното формирање на блок вклучувјќи ја и Германија.

11. Во овој контекст би требало да се каже некој збор за идејата дека на царинската унија нужно и автоматски да ѝ биде признаено правото да биде

исклучена од т.ф.п. одредбите. Ова не е така, иако еден извештај од Економскиот комитет на Лигата на нациите, прави, мислам без доволно размислување, некое охрабрување. Комитетот препорачува дека отстапка во корист на царинската унија секако би требало да се вклучи во одредбите на т. ф. п. Тоа би значело дека, ако ние на пример го следиме нивниот совет претходно би требало да го имаме потпишано правото да се спротивставиме на кој било и на секој предлог за царинска унија кој другите држави би можеле да ги постават. Но ние би можеле да имаме добра причина да се спротивставиме на некои такви предлози, како на пример онаа за собирањето на државите од централна Европа со Германија. Во минатото имало случаи каде што ние не сме ја давале нашата согласност на предложена унија, на пример онаа меѓу Франција и Белгија предложена во 1840-/1843 година на основа дека таа ќе ѝ нанесе штета на белгиската политичка независност. Сигурно дека ние, во ниеден случај, не би имале апсолутно право на вето на таквите предлози, но ако ние не се согласиме со нив, тогаш оние кои имаат намера да влезат ќе можат да се откажат од нивните планови или да ги изгубат нивните права кон третманот на т. ф. п. од наша страна. Во целина, мислиме дека е разумно да го задржиме нашето право да се зголеми приговорот на овој начин кон одредени планови, барем онаму каде што потенцијално проблематичните држави може да бидат дел од тоа.

12. Испраќам копии од ова писмо до Вали и Лит-Рос. Откако го напишав писмото го видов писмото на Вали до Вас, генерално се сложуваме со него.

Со почит,

Шеикл

Н. Б. Роналд

PRO FO 371/33133 R 1121/43/67R

**ТЕЛЕГРАМА ОД ЏОРѢ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА ДО ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО
ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА,
14 февруари 1942**

БРИТАНСКА ЛЕГАЦИЈА ПРИ ЈУГОСЛАВИЈА
45 LOWNDES SQUARE
S. W. 1
14 февруари 1942

Почитуван Молеј,

Во врска со мојата телеграма бр. 14 од 22 јануари,¹²⁶ и твоето писмо R 817/43/67 од 12 февруари, во однос на големиот број планови за реорганизација на централна и југоисточна Европа по војната, ти пишувам за да имаш предвид дека Нинчиќ побара итно да се види со мене ова утро и ми зборуваше скоро еден час, беа прекин, за неговите идеи во однос на овие различни предмети.

2. Неговата главна поента беше дека сè ќе зависи од тоа како Советскиот Сојуз ќе се однесува. Беше многу вознемирен од навидум забавниот начин со кој генерал Сикорски му зборувал за односите со Советскиот Сојуз во разговорот што го имал со генералот пред неколку дена. Тој треба да знае дека Владата на Советскиот Сојуз е крајно „чувствителна и недоверлива“ и само најмала сугестија дека нејзините интереси не се земени предвид или дека се планира некоја комбинација која може да им предизвика непријатност, ќе предизвика многу остра реакција. Тој смета дека Полјациите се склони да му дадат многу мало внимание на овој аспект од прашањето.

---

¹²⁶ Види док. бр. 32.

3. Она што посебно многу го загрижува него е дека може да има целосна и неочекувана промена на ситуацијата по војната и дека Русите може уште еднаш да се договорот со Германците и со нив да формираат нешто за поделба на Полска и веројатно и другите држави со кои се граничи. Смета дека би била голема грешка ако не се земе предвид дека такво нешто би можело да се оствари, иако тој верува дека ако Советскиот Сојуз соодветно се однесува и ако Полјаците се спремни да прифатат навистина разумна политика и да воспостават трајни односи со Русите, дури и по цена на големи жртви, ризикот може сè уште да се избегне.¹²⁷

4. На крајот, тој изрази голема колебливост во нашата преокупација со големите светски настани и со политичките прашања како оние со нашето парламентарно и јавно мислење, дека може да сметаме дека ставот и однесувањето на државите од централна и југоисточна Европа е со мали последици. Сметам дека неговиот основен страв е дека ние може нема да им дадеме доволно водство на Полска и Чехословачка во насока да направат задоволувачки услови со Русија и дека тоа може да ја зголеми опасноста за повоената состојба.

5. Изразувајќи, генерално, наклонет став во однос на идеите на Нинчиќ, истакнав дека мислам дека очите на В/ладата/ на Н/еговото/ В/исочество/ се целосно отворени во однос на сите различни можности на кои тој алудираше и дека не постои никава опасност да не ја цениме важноста за поблиска и целосна политичка соработка со Русија, уште повеќе по кое било прашање поврзано со организацијата на Европа по војната.

(6) Сакам да додадам дека Нинчиќ се обиде да покрене некои од овие прашања кога секретарот на државата го прими него и Јовановиќ на 12 февруари.

---

¹²⁷ На маргините на документот со ракопис е додадено: „Тој многу зборуваше за Бизмарк“.

Сепак, тој го стори тоа на крајот од разговорот и навистина немаше време за таква дискусија; беше доворено тој да ме запознае со неговите погледи. Нема сомневање зошто тој ме замоли да се видиме денес.

Со почит,

Џорџ Рендел
Орме Сарџент, КСМГ, СВ
Форин Офис

PRO FO 371/33133 R 979/43/67

51

**ПИСМО ОД ВАЛИ, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, ДО Н. Б. РОНАЛД, ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА, 19 февруари 1942**

Министерство за финансии
Great George Street
S. W. 1
19 февруари 1942

Почитуван Роналд,

Во врска со моето писмо од 13 февруари во однос на Грчко - југословенскиот и Чешко – полскиот договор ми беше посочено дека ние не треба да го превидиме фактот дека ако таквите договори ја исклучат Германија и Италија, или навистина која било држава која смета дека треба да биде вклучена, тој најверојатно ќе биде извор за идните несогласувања и проблеми. Очекувам дека ќе се согласите дека има многу во овој аспект, но ние тешко

може да ѝ се спротивставиме на идејата за такви договори во сегашниот момент, истакнувајќи дека тие може да не ги задоволат Германија и Италија. Но, ако ние може да гледаме напред за подобар свет по војната, тоа не е размисла која може сите заедно да ја отфрлиме од нашите мисли – во секој случај според мојот личен став.

Испракам копија од ова до Лит-Рос и Шеикл.

Со почит,

С. Д. Вали

Н. Б. Роналд, Esq., С. т. Г. , С. V. О.,
Министерство за надворешни работи

PRO FO 371/33133 R 1244/43/67

52

**ПИСМО ОД ШЕИКЛ, ОД ТРГОВСКИОТ СОВЕТ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ДО С. Д. ВАЛИ,
20 февруари 1942**

Ц. Р. Т. 524/42

20 февруари 1942

Почитуван Вали,

Ви благодарам за испраќањето на копија од Вашето писмо до Роналд со белешките на Кејнс за неговиот разговор со економскиот советник на г. Винант во однос на „дискриминацијата“. Се сомневам дека Пенроус го изразува мислењето на одговорните лица на Владата на САД. Секако не сме слушнале ништо што го сугерира тоа. Мислам дека тие мора да ценат, како што ние го правиме тоа, дека тоа би било глупост за

принципите од најфаворизираните нации ако на државите им се дозволи да прават повластени договори меѓу нив, како што и само сакаат тие, затоа што по некоја случајност имаат заеднички земјани граници. На таков начин, не би имало основа на која, по војната, би биле дадени приговори на повластените договори направени од Германија со сите други држави од континентална Европа.

Како што се истакнува, околу 800 економски советници се дел од многуте органи на Владата на САД и многу изненадува што некои од нив не биле контактирани!

Испраќам копии од ова на Роналд и Лит Рос.

Со почит,

Р. Ј. Шеикл

С. Д. Вали, Esq., С. В., М. С.,
Министерство за финансии, С. В. 1

PRO FO 371/33133 R 1121/43/67

53

**ПИСМО ОД ХАУАРД, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
ФРЕШВАТЕР, СЕКРЕТАР НА УНИЈАТА НА ЛИГАТА НА
НАРОДИТЕ, 21 февруари 1942**

Ми беше дадено од г. секретарот Идн да го потврдам приемот на Вашето писмо од 12 февруари во однос на позицијата на Албанија, а во врска со договорот меѓу Југославиј и Грција за формирање на Балканска унија потпишан на 15 јануари.

2. Додека г. Идн нормално не е во позиција да го интерпретира овој договор, склучен меѓу две сојузнички

влади, истиот нема да содржи какви било одредби кои се однесуваат на албанскиот народ.

Со почит,

Д. Хауард

До секретарот
на Унијата на Лигата на народите
11 Maiden Lane,
W. C. 2

PRO FO 371/33133 R 1084/43/67

54

**ПИСМО ОД ПАЛИРЕТ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА
ДО АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ
НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 16 февруари 1942**

Бр. 2
(4108/2/42)

Британска легација во Грција
45 Lowndes Square, S. W. 1
16 февруари 1942

Господине,

Пред неколку дена за време на ручекот со грчкиот министер за информации, зборував за неодамнешните чекори преземени во однос на федерација меѓу различните европски држави со цел да открие дали тој ги дели стравовите на неговиот шеф во однос на ефектот на советската влада. Далеку од тоа г. Михалопулос истакна дека тој не гледа причина за страв од последните несогасувања, и мисли дека веројатно ниту една влада,

освен советската, не би била во можност да се справи соодветно со Бугарија по војната. Во секој случај, дали советската влада ќе го одобри или не тој се согласи со мене дека секој чекор кој не доближува до идеалот на Европа како федерација треба да биде срдечно добредојден.

Со почит,

Палирет

Антони Идн М. Ц. , М. П. И т.н.

PRO FO 371/33133 R 4108/2/42

55

**ПИСМО ОД КЛУТЕРБАК, ОД КАНЦЕЛАРИЈАТА НА
ДОМИНИОНИТЕ, ДО РОНАЛД, 18 февруари 1942**

Канцеларија на Доминионите
Downing Street S. W. 1
18 февруари 1942

Почитуван Роналд,

Одговарам на Вашето писмо R 836/43/67 од 5 февруари до Кимпер во однос на интересот што Мекдугал го покажал во однос на неодамнешните полско-чешки и грчко-југословенски договори.

Кога ја видовме копијата од забелешката на Диксон од 22 јануари¹²⁸ во врска со истражувањето на Мекдугал го запрашав Мекдугал дали може да ми каже што имал на ум. Мекдугал ми кажа дека она од што тој и

---

¹²⁸ Види док. бр. 34.

Брус малку се плашат е само дека со давањето на благослов на такви регионални договори пред какви било заеднички планови за обнова на Европа по војната беше отстрането меѓу САД и Британскиот комонвелт, може да се покаже дека сме се обврзале на нешто што подоцна би можело да бара промени за да се вклопат со каков било таков план. Брус и тој сметаат дека една работа што особено беше важна е дека таму треба да има целосна соработка и заеднички став и цел со САД по војната; со сите средства владите во емиграција нека работат на нивните договори, но да не им го дадеме благословот сè додека не сме сигурни дека тие во ниеден случај нема да бидат надвор од линијата која е во рамката за нова Европа, нешто што може да произлезе по целосното консултирање меѓу САД и Британскиот комонвелт. Со други зборови, неговиот интерес немал намера да значи каква било критика на Грчко-југословенскиот договор како таков. Тој смета дека, всушност тој е многу безопасен. Неговиот единствен приговор е да се обрне доволно внимание кон општата потреба од претпазливост во однос на таквите работи сè додека изразите на одобрување на Владата на Обединетото Кралство се засегнати. Како во случајот со грчко-југословенските /.../¹²⁹

Н. Б. Роналд, ESQ., С. М. Г., С. В. О.

PRO FO 371/33133 R 1164/43/67

---

¹²⁹ Документот нема крај.

**ПИСМО ОД ОРМЕ САРЦЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО СЕСИЛ
ДОРМЕР, 4 март 1942**

(R 1122/43/67)

4 март 1942

Почитуван Сесил,

Мислам дека ќе сакаш да ги видиш приложените копии од кореспонденцијата која неодамна ја имавме со Министерството за финансии и Одборот за трговија во однос на економските последици од Полско-чешкиот и Грчко-југословенскиот договор за повоена федерација. Мислам дека сè уште не би било умно да се отпочне дискусија во однос на овие работи со Полјаците, но ако тие сами го покренат прашањето, приложената кореспонденција, се надеваме, ќе Ви биде корисна како позадина.

Испраќам слични писма до Палирет, Рендел и Николс.

Со почит,

Орме Сарцент
Сер Сесил Дормер К. Ц. М. Г. М. В. О.

PRO FO 371/33133 R 1122/43/67

**ТЕЛЕГРАМА ОД РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА, ДО АНТОНИ ИДН, МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА,
31 март 1942**

3154/4/42	Британска легација при Југославија
<u>Бр. 26</u>	45 Lowdnes Square, S. W. 1
<u>Доверливо</u>	31 март 1942

Господине,

Имам чест да известам дека д-р Крек, словене-чкиот вице-премиер во југословенската влада во текот на разговорот со мене на 30 март се наврати на излитената веќе спомената тема за развојот на комунизмот во југоисточна Европа.

2. Според мислењето на д-р Крек, позицијата на комунизмот за момент е појака во Хрватска и Словенија – каде што Германците и Италијаните им даваат мошне голем дел од пленот, делумно со цел дека тие може да преземат „репресалии“ против невиното но антиоскино рсположено население – па во Србија и Бугарија, каде што генерал Недиќ и царот Борис, фактички, се во можност да го држат комунизмот под несигурна контрола. Меѓутоа, кога ќе престане таа контрола комунизмот ќе биде многу поактивен и насилен во Србија и Бугарија отколку во Хрватска и Словенија, само затоа што тој долго време беше насилно поттиснуван.

3. Д-р Крек продолжи и истакна дека додека целата иднина на војната може да зависи од способноста на Русите да ја издржат претстојната германска офанзива, многу опасна ситуација може да произлезе и од гледна точка на внатрешниот ред во Европа, ако успешната

советска армија напредува кон Дунав и ја окупира Романија, дури и ако не успеат, ќе продолжат понатаму и исто така ќе ја окупираат Бугарија. Таквото напредување ќе дејствува како огромен поттик на словенскиот дух и на јаките комунистички елементи во сите западно и јужнословенски држави од Балтикот до Јадранското Море и Егејот. Ако во тоа време нема друга сојузничка сила подготвена да ги замени Германците кои се повлекуваат во Југославија, апсолутно неизбежна е комунистичката револуција со многу идни крвопролевања и анархија, но дали тоа го сакаат Русите или не? Од друга страна, ако една сојузничка сила, без разлика колку е мала, би можела брзо да се донесе во Југославија пред да избие таква револуција би се обезбедил потребниот елемент на стабилност и ризикот од револуција би исчезнал.

4. Зборувајќи за Словенија тој истакна дека ако тој може да има сила од само илјада луѓе од која било сојузничка националност, воз натоварен со сојузнички униформи и неколку сојузнички знамиња, тој може да гарантира целосен мир и ред во земјата во какви било околности – осигурувајќи се секогаш дека машката популација претходно не била целосно елиминирана со депортацијата или масакрите. Меѓутоа, ако Словенија остане неокупирана по евентуалното германско повлекување, нејзината ситуација би била како онаа на маж на кој нечистиот дух му заминал но кој бил лесен плен на седум други демони.

5. Треба да се има предвид дека и генерал Симовиќ и г. Нинчич во претходните средби ми ја нагласија на истиот начин важноста за спремноста со некоја окупаторска сила да го потполнат вакумот кој евентуално би останал кога Германците ќе почнат да попуштаат и незјините окупаторски армии ќе се дезинтегрираат или ќе исчезнат. Таквите сугестии може да изгледаат предвремени или барем прекумерно хипоте-

тички во сегашната фаза од војната. Но, нема сомневање дека внатрешната ситуација во јужните словенски држави окупирани од Германија се развива на малку вознемирувачки линии и дека треба многу да се каже за да се биде подготвен со некој план за акција во југоисточна Европа за денот кога Германците ќе бидат поразени на секој дел од фронтот и ќе доведе до првото сериозно слабеење на германската контрола.

Со почит,
Џ. Рендел

Антони Идн, М. С., М. Р.,
и т. н., и т. н., и т. н.

PRO FO 371/33133 R 2211/43/67

58

**ТЕЛЕГРАМА ОД ЏОРџ РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА, ДО АНТОНИ ДАГЛАС, МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 31 март
1942**

БРИТАНСКА ЛЕГАЦИЈА ПРИ ЈУГОСЛАВИЈА

45 Lowndes Square

С. О. 21

S. W. 1

31 март 1942

Почитуван Даглас,

Во врска со мојата телеграма бр. 26 со денешниот датум,¹³⁰ а во врска со мојот разговор со Крек на 30 март, мислам дека би требало да се забележи дека Крек изрази

---

¹³⁰ Види док. бр. 57.

интересен став дека би било добро доколку цар Борис биде против Русија, иако само со цел да ја испрати бугарската армија надвор од земјата и да ја прати на далечен и опасен фронт. Бугарската армија во најголем дел е проруска и под силно влијание на комунизмот и поради тоа е многу несигурна во случај на комунистички бунт против тронот и Владата. За потребите на внатрешниот ред, таа веројатно ќе биде заменета со германски трупи или трупи кои ќе бидат донесени од некоја друга окупирана земја, а кои ќе му бидат од многу поголема корист на царот Борис и бугарската влада во случај на криза.

Мислам дека може да има нешто во оваа идеја и дека таа може да ни ја објасни линијата која царот Борис се чини дека ја презема.

Со почит,
Џорџ Рендел

Д. Ф. Хауард, Esq., M. C.,
Министерство за надворешни работи

PRO FO 371/33133 R 2211/43/67

59

**ПИСМО ОД ХАУАРД ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, ДО
ПРОФЕСОРОТ А. Ј. ТОЈНБИ, ОД СЛУЖБАТА ЗА СТРАНКИ
ИСТРАЖУВАЊА И ПРЕС, 13 април 1942**

(R 2211/43/67)

ФОРИН ОФИС. W. 1

13 април 1942

Почитуван проф. Тојнби,

Од неодамна слушаме многу за комунистичките активности во Југославија и колку што ние можеме да

дознаеме тие брзо се здобиваат со сила во окупираните територии и преземаат водечка улога во саботажите и отпорот против германските и италијанските сили.

Но за жал, ние имаме малку познавање за тоа кои или што се овие комунисти, од каде произлегуваат, какви идеи имаат, дали тие се во непосредна врска со советската влада. Разбирам дека голем дел од оваа информација веројатно не е достапна и дека многу Југословени кои пред војната немаа никаква врска со комунизмот, сега веројатно се нарекуваат самите комунисти. Во однос на тоа, мислиме дека би било многу корисно ако може да имаме информација за состојбата и јачината на комунистите, колку што може да се констатира, и ние ќе бидеме многу благодарни ако ни доставите текст во однос на предметот.

Со почит,
Д. Ф. Хауард
Професор А. Ј. Тојнби
Служба за истражување и прес

PRO FO 371/33133 R 2211/43/67

60

**МЕМОАР ОД ГРЧКИОТ АМБАСАДОР ПРИ ВЛАДАТА НА
НЕГОВОТО ВИСОЧЕСТВО ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА,
28 април 1942**

НАЈСТРОГА ТАЈНА
(R 2880/216/G)

Копија бр. 8

(1)

Еид-мемоар испратен од грчкиот министер. – (Примено на 2 мај)

Имајќи ги предвид политичката и воената ситуација во Европа во сегашниот момент, Кралската влада на Хелените ја сфаќа веројатноста од евентуални разговори кои се водат меѓу големите сили, од сега, во однос на одредени работи кои се однесуваат на повоената реорганизација. Меѓутоа, тие се чувствуваат сигурни дека не може да се донесе каква било одлука во однос на прашања кои директно или индиректно се однесуваат на грчките интереси без да се повика, во догледно време, Кралската влада на Хелените да земе учество во решавањето на тие работи.

Кралската влада на Хелените цврсто е убедена дека во Владата на Неговото Височество ќе најде на топла и поддржувачка помош за сите работи кои се однесуваат на грчките интереси.

Од сегашната војна доволно јасно се покажа дека островот Крит нема да биде дел од јужната граница на Грција. Од тие причини, Кралската влада на Хелените смета дека одговара да се постават подолу прашања за кои тие директно се заинтересирани, во однос на сегашниот конфликт против нивните непријатели:

- (1) Бугарија
  - (2) Албанија
  - (3) Доденканез
  - (4) Постапка кон Протоците и на Дунав и
  - (5) Безбедноста на морските комуникации во Источниот Медитеран, Егејското Море и Јадранското.
- Лондон, 28 април 1942

PRO FO 371/33133 R 2880/216/G

**ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР АЛЕКСАНДЕР КАДОГАН ДО ГРЧКИОТ
АМБАСАДОР ПРИ ВЛАДАТА НА НЕГОВОТО ВИСОЧЕСТВО,
28 април 1942**

Сер А. Кадоган до грчкиот амбасадор

[Почитуван амбасадоре]   Форин Офис 12 мај 1942

Кога бевте овде на 28 април оставивте еид-мемоар подготвен од Кралската влада на Хелените во однос на можни дискусии за повоената организација, укажувајќи на прашањата за кои Вие директно или индиректно сте инволвирани.

Ја користам оваа можност да ја уверам, уште еднаш, Вашата Екселенција дека Владата на Неговото Височество во Обединетото Кралство сигурно нема да влезе во какви било обврски кои се однесуваат на грчките интереси, без претходно да се консултира Владата на Хелените.

Со почит,

О. Г. САРЦЕНТ
(за сер Александер Кадоган)

PRO FO 371/33133 R 2880/216/G

**ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР АЛЕКСАНДЕР КАДОГАН ДО
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА, 28 април 1942**

Ова попладне ГРЧКИОТ АМБАСАДОР ми достави анекс меморандум подготвен од неговата влада во

однос на можните дискусии за повоеното уредување, во кој тие укажуваат на регионите за кои директно се заинтересирани. Г. Симопулос истакна дека неговата влада целосно ги прифаќа разните уверувања што јас му ги имам дадено во неодамнешните разговори, но смета дека би било подобро тоа да биде направено писмено.

Претпоставувам дека би можеле да му испратиме писмена потврда.

А/лександар/ К/адоган/

PRO FO 371/33133 R 2880/216/G

63

**ТЕЛЕГРАМА ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
АМБАСАДОРОТ НА КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА, 12 мај 1942**

Бр. R 2880/216/G

12 мај 1942

[Почитуван министер]

Кога се видовме на 28 април доставивте еид- мемоар подготвен од Кралската влада на Хелените во однос на можните дискусии за повоеното уредување, укажувајќи на прашања во кои Вие директно или индиректно сте инволвирани.

Ја користам оваа можност да ја уверам Вашата Екселенција, уште еднаш, дека Владата на Неговото Височество во Обединетото Кралство сигурно нема да влезе во какви било обврски кои се однесуваат на грчките

интереси без прво да се консултира со Владата на Хелените.

Со почит,
О/рме/ Сарџент

(За Сер Александер Кадоган)
Негова Екселенција
Г . Хараламбос Симопулос
Грчка легација
51 Upper Brook Street
W. 1

PRO FO 371/33133 R 2880/216/G

(Белешки)

Грчкиот интерес за Доденканез, јужна Албанија, Македонија и дури Кипар се добро познати. Меморандумот покажува дека нивната мрежа на интерес се протега од Дунав на север до Либискиот брег на југ.

/...../¹³¹

5/V

***

Кој било план поврзан со безбедноста на Источниот Медитеран и Јадранот неопходно е да се земе предвид како грчки интерес и навистина би требало да бидат изградени врз база на грчката добра волја.

Изјавата за Дунав веројатно е со цел да се укаже дека грчката влада нема да се согласи со какви било договори каде што Русија би имала контрола над /.../¹³².

---

¹³¹ Потписот не е читлив.

¹³² Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

На навестувањето за либиското крајбрежје /.../¹³³ е
веројатно реализирање на грчките воени цели.

Диксон,
5/5

***

Ветувањата дадени во ова писмо на Грците се многу широки. Мислам дека правниот советник би требало да ги види овие материјали и можеби и С/everно/американскиот оддел. Во овие писма единствено политичките работи како да се од интерес, но преземените обврски се толку широки што, исто така, ги покриваат и економските и финансиските работи. Ние не треба да се доведеме во позиција да бидеме обвинети од Грците за кршење на довербата ако влеземе во некои обврски кон САД, да речеме со тутунот.

Н. Б. Роналд
24/5

***

Многуге дадени гаранции секогаш биле во одговор на грчките прашања во однос на нивните граници и во суштина се политички – иако тоа можеби не е направено доволно јасно.

Д. Хауард
24/5

***

Овие ветувања и уверувања мора секогаш да се читаат во нивниот контекст од кој може да се види дека досега тие се заинтересирани само за политичките работи, а не за економски или финансиски прашања. Меѓутоа, во која било идна пригода, би било подобро да се направи позицијата апсолутно јасна, така што не би имало недоразбирања, намерни или ненамерни.

П. Дин
25. 5. /19/42

---

¹³³ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

***

Се согласувам со белешката на г. Роналд и со заклучните сугестии на г. Дин.

Н. М. Батлер
27/5

***

Сосема е очигледно дека во сегашното писмо ние се осврнуваме само на прашањата дадени во еид-мемоарот на кој ние одговараме и коишто сите се политички прашања.

П. Диксон
28/5

PRO FO 371/33133 R 2880/43/67

64

**БЕЛЕШКИ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ЗА ИДЕИТЕ ЗА
КОНФЕДЕРАЦИЈА НА ДРЖАВИТЕ ОД ЈУГОИСТОЧНА
ЕВРОПА, 1 јуни 1942**

БАЛКАНСКИ ДРЖАВИ
ДОВЕРЛИВО
(16205)

1 јуни 1942
Оддел 1

[R 3793/43/67]

*Предложените конфедерации на државите кои
лежат меѓу Германија
и Италија, од една страна, и Русија и Турција, од
друга страна*

Искуството покажува колку незадоволителни, од нивна гледна точка и од точка на гледање за безбедноста на Европа, е позицијата во современиот свет на малите држави чие постоење е оправдано само со етнографска

подлога, без упатување на стратегиските и економските фактори кои се основни да им овозможат да ја задржат нивната независност во современиот свет против големите сили кои се потпираат на територијална експанзија. Толку малите држави самите по себе немаат шанса да се одржат против Германија и пред военото групирање, како Балканската антанта или Малата антанта, се покажаа како тотално неадекватни да обезбедат каква било реална форма на колективна безбедност. Значењето на собирањето на малите држави и желбата да се бранат самите од германската агресија покажа дека практично е нула, - и освојувањето на Хитлер на Европа, занимавајќи се со секоја мала држава индивидуално и една по една го покажува математичкиот факт дека секој број од нула се додава на вкупниот збир нула.

2. Ако малите држави на Европа би можеле да се спојат во некоја форма на федерација во која идејата за индивидуален национализам, заснована исклучиво на етнографска основа, би се заменила со идејата за колективен национализам каде што обединувачката сила би биле заедничките економски и стратегиски интереси, можно е таквата група да формира навистина ефективно одвраќање и пречка за идната германска агресија. Би било неопходно за оваа цел групата сама да биде ефективна и самоподдржувана единица од политичка, економска и стратегиска гледна точка. Дури и ако такви групи од мали држави самите не се доволно силни да се одбранат себеси од агресија, самиот факт дека тие се организирани на една ефективна колективна основа многу би ја зголемила можноста од навремено снабдување со ефективна помош од други држави.

3. Државите кои се наоѓаат меѓу Германија и Италија, од една страна и Русија и Турција од друга страна, се очигледно поле за еден таков експеримент, и сојузничките влади во тој дел од Европа – Полска,

Чехословачка, Југославија и Грција, со охрабрување од Владата на Неговото Височество работи веќе некое време на плановите за две одделни конфедерации. Оваа работа до сега резултираше со два договора, еден меѓу Полска и Чехословачка и другиот меѓу Југославија и Грција.¹³⁴ Меѓутоа, тие не претендираат да ги решат многуте прашања кои ќе произлезат ако она што сега се договори меѓу двете држави истомисленички и се развие во уставни прифатливи за двете конфедерации кои ги имаме предвид и кои треба да бидат составени од бројни држави кои досега биле одделени со сите видови на ривалитет, предрасуди и конфликтни интереси. Предмет на овој текст е да се утврдат главните прашања на таков начин што ќе служат како основа за идни истражувања и дискусии.

4. Првото прашање е формата на здружување кон која ние треба да ги насочиме сојузниците кои се двоумат. Класичната разлика меѓу таквите здруженија е како онаа меѓу „нација-држава“ и „држава-нација“, но и двете форми, се чини, се премногу амбициозни за идна Европа и е малку веројатно дека малите држави и народи на Европа ќе прифатат веднаш членство на нешто повеќе обврзувачко освен конфедерација. Фактички, тоа е термин одбран од полската и чехословачката влада, која ја презема иницијативата во обид да даде практичен ефект на идејата за федерација. Полско-чехословачките и грчко-југословенските преговори, кои ги следеа нив, во суштина не отидоа многу далеку и веројатно ќе останат лимитирани во доменот сè додека владите на соодветните држави не се вратат на родната почва. Исто така, треба да се очекува дека понатамошниот напредок може ќе биде спречен од национална и расна љубомора.

5. Која било форма на конфедерација не би била задоволувачка, било од гледна точка на членовите на

---

¹³⁴ За текстот види Чехословачка, Дел 1, 3 декември 1941 и Балкански држави, дел 1, 15 јануари 1942. (фуснотата е дел од текстот).

конфедерацијата, било од својата корисност прво како пречка на оживувањето на германската агресија, сè додека таа содржи одредби за одбрана. Од тие причини, многу е пожелно конститутивните единици да ги напуштат што е можно побрзо старите концепции за национална сувереност и да се согласат да формираат систем на колективна сувереност. Ова како минимум се чини ќе бара некоја извршна машинерија при што желбата на конфедерацијата како целина би била применувана на сите нејзини членови. Ова од своја страна се чини ќе вклучи (а) заеднички систем на одбрана; (б) царинска унија и заедничка валута; (в) заедничка надворешна политика. Иако би било глупаво да се верува дека најиндивидуалистичките држави кои ќе ја формираат Балканската конфедерација, доброволно ќе се согласат на какво било отстапување од нивната национална сувереност, има определени материјални фактори кои може да се земат предвид од грчката и југословенската влада. Нивна предност е што Бугарија ќе биде стерилизирана. Исто така, нивна предност е што ќе имаат удел и во нафтата во Романија. Стравот во првиот случај и алчноста во вториот може да доведат грчката и југословенската влада да се согласат на некоја форма на централизирана контрола под која тие би можеле да добијат удел во богатствата на Романија и да се осигураат дека бугарскиот воен дух ќе се држи под контрола.

6. Второто прашање е дали предложената конфедерација ќе биде способна да се спротивстави и на Германија и на Русија или само на Германија. Мошне е очигледно дека нема комбинација која може да се спротивстави на двете големи сили во кое било време и тоа е во рамките на практичната политика, затоа, повеќе се однесува на Германија отколку на Русија, дека конфедерацијата би требало да биде отпорна. Сепак, досега, се покажа како можно да се исклучи концептот на

панславизмот од која било Југоисточна европска конфедерација, дека конфедерацијата може да понуди отпор кон влијанието на Русија (види ја одделната нота за панславизмот која е во прилог). Ставот на советската влада во однос на целата идеја за конфедерација во централна Европа е сомнителна. Тие сметаат дека таквите конфедерации ќе бидат насочени директно против легитимните интереси на Русија. Затоа ќе биде потребно да се разuverат во однос на ова со цел да се добие барем нивната согласност, ако не активна поддршка. Но мора да се признае дека, имајќи ја предвид победничка Русија, каква било комбинација на државите од југо-источна Европа, истите, ќе треба да се потпрат на добрата волја на Русија, и дека ако бидат формирани трајни политички и економски единици умерениот ризик од руската експанзија западно ќе треба да се земе предвид. Затоа, ќе бидат потребни специјални договорни односи меѓу двете конфедерации и Советскиот Сојуз. Во врска со ова, ставот кој се споменува подолу, во параграф 9, за интересите на Советскиот Сојуз во Романија и Бугарија мора да се има предвид.

7. Третото прашање е максимален состав на конфедералните единици. Се чини дека е неопходно да се визуализираат две групи на држави, Централно европска конфедерација и Југоисточна европска конфедерација.

8. Последната би била формирана од Полска (од кој било дел од балтичките држави кои нема да бидат апсорбирани од Русија и со или без источна Прусија), Чехословачка, Унгарија и веројатно Австрија. Австрискиот случај е посебно тежок и делумно е испитан во двата меморандума на Ф. Р. П. С. За границите од 13 и 20 февруари и сега Ф. Р. П. С. ги истражува разните методи со кои австрискиот проблем би можел да се реши вклучувајќи ја и можноста од апсорпција во Централноевропската конфедерација. За разлика од позицијата на

Австрија и на сомневањата дали другите држави ќе сакаат да бидат поврзани со толку голема германска популација, друга голема тешкотија е врската меѓу Унгарците и Чесите. Се надеваме дека секуларното Полско пријателство со Унгарците може да помогне да се надминат овие тешкотии, но ако е потребно големите сили можеби треба да ја принудат Унгарија да влезе во конфедерацијата и да се задржи во неа.

9. Југоисточната европска федерација ќе ги вклучи сите балкански народи. Основната идеја на Договорот за Балканска унија потпишан од грчката и југословенската влада е дека таа треба да ја вклучи Романија и Бугарија, и без сомневање, Албанија. Тоа не би требало да претставува каква било тешкотија иако одредени специфични прашања ќе треба да се решат. Во однос на Југославија, таа може да биде најдобро решение за Србите, Хрватите и Словенците секоја од нив да формира одделна единица во конфедерацијата. Експериментот да се обединат во едно кралство три народи, придружени со расни и лингвистички сличности, но поделени со различни интереси и погледи, се покажа како очигледен неуспех. Во случајот со Романија ќе биде неопходно да се реши статусот на Бесарабија и северна Буковина кои советската влада веројатно сака да ги реокупира. Советскиот Сојуз може, исто така, да побара, за нејзина безбедност дека таа ќе окупира и одредени стратегиски бази на романскиот и веројатно на бугарскиот брег, и можни се, исто така, од истите причини посебни договорни односи со Романија. Можеби е тешко да се усогласат овие руски барања со апсорпцијата на овие две држави во Балканската конфедерација која би била независна од каква било надворешна контрола. Во однос на Бугарија, некои територијални промени во корист на Грција и Југославија може ќе бидат неопходни и како во случајот со Унгарија може ќе биде неопходно да се употреби сила за да се

принуди Бугарија да влезе во конфедерацијата и да се спречи да ја напушти. Во однос на Албанија, се чини дека единствениот начин да го зачува својот национален идентитет по војната ќе биде како конститутивна членка на Балканската конфедерација. Експериментот за една независна Албанија не е охрабрувачки, и наместо тоа да се повторува, Југославија и Грција може да се расправаат дека нивната безбедност бара поделба на таа држава меѓу нив.

10. Четвртото прашање е тоа за границите. Надворешните граници на двете конфедерации на страната на Германија и Италија се разгледуваат во рамките на двата меморандума на Ф. Р. П. С. од 13 и 20 февруари, спомнати во параграф 8 погоре. Сè уште е рано да се направи обид за слична студија на надворешните граници на двете конфедерации на страната на Советскиот Сојуз и останатите надворешни граници на страната на Турција се без коментар. Од друга страна, внатрешните граници меѓу различните конфедеративни држави и посебно заедничките граници меѓу двете конфедерации поставува многу прашања кои бараат внимателна студија. Во однос на границите меѓу државите кои припаѓаат на иста конфедерација, може да се тврди дека во такви случаи етнографските и економските услови теоретски ќе го изгубат своето значење. Меѓутоа, во практика, малку е веројатно дека тие би го направиле тоа во случаите каде што во минатото границата била извор за жесток и долготраен спор. Ова се однесува особено на границата меѓу Полска и Чехословачка (т.е. Тешен), унгарско-словачката граница, територијалните претензии на Грција и Југославија за поделба на Албанија и границите на Бугарија со Грција и Југославија. Во однос на границите меѓу двете конфедерации проблемот на границата меѓу Унгарија и Романија го поставува тешкото прашање за Трансилванија, за кое се зборува во параграф 11 долу. Останува

прашањето на границата меѓу Унгарија и Југославија, кое бара истражување, како и меѓу Романија и Бугарија, кое го покренува прашањето за Добруца.

11. Петтото прашање кое се поставува, а е од голема важност е позицијата на Трансилванија. Доделувањето на цела или на поголем дел од Трансилванија било на Романија било на Унгарија, ќе предизвика постојана причина за немири и судири меѓу двете држави. Меѓутоа, советската влада веројатно сака да ги прошири западните граници на Романија на сметка на Унгарија, делумно со цел да ја казни Унгарија за нејзиното учество во војната и делумно со цел да ја смири Романија за губењето на Бесарабија во корист на Русија и формирањето во Романија на руски воени и поморски бази. Поради тоа, може да се покаже невозможно за нас да се спротивставиме на трансферот на големиот дел од Трансилванија на Романија. Во ваков случај, со цел да се смират реакциите на Унгарците, и имајќи го предвид фактот дека Трансилванија е поврзана повеќе економски со Горнодунавскиот басен отколку со балканскиот можеби е пожелно да се уреди за Трансилванија, иако политички е составен дел на Балканската конфедерација, да биде во исто време поврзана со Централноевропската конфедерација од економски причини. Ако од друга страна, се обезбеди договор со Советите, треба да се разгледа дали проблемот на Трансилванија не би можел најдобро да се реши со формирањето на независна држава Трансилванија кантонизирана по швајцарски пример, да им се даде локална автономија на многуте раси на таа територијата. Сигурно дека ова ќе покрене други прашања- дали оваа нова држава ќе служи како тампон држава меѓу двете конфедерации, или дали таа ќе се придружи кон едната или другата?

12. Шестото прашање, да претпоставиме дека двете конфедерации ќе се реализираат, е односот меѓу

нив. Ова прашање лежи во рамките на ретките шпекулации и би било бескорисно да се разгледува во моментот. Она што може да се каже е дека е јасно дека вистинската политика се гради постепено на скромни и повеќе или помалку цврсти основи. Меѓутоа, ако е можно да се организира некоја асоцијација меѓу двете конфедерации тоа би помогнало да се решат еден или два проблема кои произлегуваат од Балканската конфедерација. На пример, Романија и Хрватска и двете се поврзани економски со Горнодунавскиот басен, Словенија е поврзана повеќе со северноисточна Италија отколку со Балканот. Но политички и од гледна точка на стратегиската одбрана, овие територии, природно, ќе го најдат своето место како единици во конфедерацијата на балканските народи. Во случај да постои блиско здружување меѓу двете конфедерации, би можело овие единици војнички и политички да формираат дел од Балканската конфедерација, но би биле поврзани од економски причини со Централноевропската конфедерација. Сепак, првиот чекор е да се осигура дека предложените полско-чешки и југословенско-грчки односи прават вистински напредок. Само тогаш би било изводливо да се дискутира за проширување на областите на конфедерацијата и проблемите кои ќе произлезат од меѓусебниот однос на двете единици.

13. Седмото прашање се однесува на односите на Турција кон Балканската конфедерација. Добрата волја, и ако е можно, соработката, на Турција би требало да ѝ бидат осигурани со формирањето на Балканската конфедерација. Иако не би било можно за Турција да стане полноправен член на конфедерацијата, таа може, во поглед на нејзината европска територија, да биде тесно поврзана со неа со специјални договори.

Форин Офис
1 јуни 1942

***

Анекс

Панславизмот на Балканот

Југословенската влада која е поттикнувач на Грчко-југословенскиот договор за Балканска унија, без сомнение смета дека договорот е насочен колку против Советите толку и против германскиот империјализам.

2. Советските два „неутрални“ сојузника на Балканот се Бугарија и Србија и кој било план за советска хегемонија во таа област ќе биде на основа на унија или блиско здружување меѓу двете. Со Германија, поразената Бугарија каде што народното мислење е убедливо проруско, ќе обезбеди авангарда за советската пенетрација на Балканот и Русите лесно ќе најдат поддржувачи во Македонија и во Србија за формирање на компактен блог кој ќе се протега на Балканот од исток до запад и ќе ја изолира Грција од остатокот на балканските држави. Тоа е таа опасност која Југословените настојуваат да ја избегнат (а) да ѝ најдат место на Бугарија во рамките на Балканската конфедерација и (б) со испраќање на сојузничка вооружена сила на Балканот да се спречат Русите.

3. Формирањето на Бугарско-српска унија под советска заштита ќе ја направат невозможна која било корисна и ефективна Балканска конфедерација. Од една страна, Грците ќе бидат ставени под советска доминација и ќе бидат бессилни да издржат сами против таква голема држава која ќе се простира по целата северна граница. Од друга страна, на бариерата, Романците ќе ја изгубат дури и сенката на независноста бидејќи нивната земја ќе биде природен мост меѓу Советскиот Сојуз и нејзиниот бугарско-српски сателит; и Хрватска и Словенија, и двете католички држави, ќе се фрлат во преградките на нивните

северни соседи, во крајна линија кон Германија, отколку да го поднесуваат советското господство.

4. Затоа „панславизмот“ е закана за балканските држави, на нивното обединување, на нивната независност и за нивното понатамошно егзистирање.

Форин Офис

***

Белешки

Г. Макинс,

Го прочитав со внимание прашалникот кој го изготвил г. Харисон за различните точки кои ќе се појават во врска со сугестијата дека Австрија треба да биде вградена во Централноевропската конфедерација. Гледам дека овој прашалник е наменет за Ф. Р. П. С.

Читајќи го овој прашалник се потсетувам дека пред извесно време одржав состанок, на кој и Вие присуствувавте, за да се разгледа кои корисни чекори од подготвителен карактер треба да се преземат за да се изработи план за повоеното уредување, со претпоставка дека конфедерации ќе се формираат во Централна и ј/уго/-и/сточна Европа. Повторно, ако добро сум забележал, Вие се обврзавте да подготвите материјал кој ги поставува разните проблеми со кои треба да се соочиме и со цел јужниот оддел да подготви прилог кон овој материјал штом ќе го примат Вашиот материјал. Колку што ми е познато, таквиот предлог никогаш не се материјализирал.

Ако Вие сега имате намера да го прашате Ф. Р. П. С. за одредениот предмет во однос на Австрија, мислам дека би било многу пожелно дека тие ќе треба во исто време да се соочат со понаттамошни прашалници кои ќе ги покријат проблемите кои ќе произлезат во случај на каква било конфедерација во југоисточна Европа. Затоа се надевам дека ќе бидете во можност да најдете време да го

комплетирате материјалот кој се обврзавте да го направите на нашиот состанок.

О. Г. Сарџент
28 февруари 1942

PRO FO 371/33133 R 3793/43/67

65

**ПИСМО ОД ГЛЕНКОНЕР ДО ДИКСОН ОД
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА, 22 јуни 1942**

G/JU/1470

22 јуни 1942

Почитуван Диксон,

Примивме телеграма од Каиро за тоа дека врз основа на заклучоците на Англо-рускиот договор руската влада може да биде обврзана да даде некоја декларација во корист на Балканската федерација.

Како што знаеш, ние секогаш сметавме дека таква декларација би претставувала корисен придонес кон кревањето на бунтовничкиот дух на Балканот. Исто така, би било корисно кога би се помириле разликите меѓу екстремната левица и националистичките елементи во Југославија и би се спречила опасноста да се развие сличен конфликт во Грција и Бугарија.

Во врска со ова, ја прочитав со големо внимание телеграмата бр. 894 од 15 јуни од Министерството за надворешни работи до Кубишев. Ценам дека предметот на нашата телеграма е деликатен и предлагам да не се

одговори сè додека не ми се укаже можност да разговарам со Вас.

Со почит,
Гленконер

П. Ј. Диксон Esq.
Форин Офис
S. W. 1
PRO FO 371/33133 R 4182/43/67

66

**ПИСМО ОД ДИКСОН, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
ГЛЕНКОНЕР, 9 јули 1942**

ФОРИН ОФИС

ТАЈНО

R 4182/216/G

Почитуван Гленконер,

Благодарност за Вашето писмо од 22 јуни (G/JU/1470)¹³⁵ во однос на можноста за поттикнување на советската влада да објави некои декларации во корист на Балканската федерација.

Од наша страна, многу би го поздравиле таквиот чекор на советската влада и фактички ќе се обидеме да осигураме нешто на линија на почетокот на преговорите што води кон Англо-советскиот договор. Сепак при преговорите, додека советската влада е поттикната да се откаже од некои од нејзините неприфатливи услови, од наша страна треба да се откажеме од некои наши одредени точки. Се плашам дека сегашноста не е многу

---

¹³⁵ Види док. бр. 65.

соодветен момент за повторно отворање на прашањето, но природно ние тоа ќе го имаме предвид.

Со почит,
Диксон

PRO FO 371/33134 R 4182/216/G

67

**ПИСМО ОД ЛЕО ГЕШТЕТНЕР, ДО ПОТСЕКРЕТАРОТ НА
ВЛАДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА, 21 јули 1942**

3 Highgate, North Hill
Highgate, London N. 6
21 јули 1942

Потсекретар на државата
Форин офис
Лондон, S. W. 1

Бр. X 7440/61/67

Господине,

Направени се предлози во врска со формирањето на два конфедерални блока во централна и југоисточна Европа. Овие предлози ја исклучуваат Дунавската федерација, чие формирање беше оневозможено во Австроунгарската монархија од страна на дуалистичкиот систем, а во повоениот период од ултранационалистичките елементи сојузени со оние кои профитирале од економскиот национализам во сите дунавски држави.

Една од аномалиите во однос на дунавскиот економски национализам е информацијата која стигна до Британија, потекнува од земјоделските извори, за државите со понадмоќен индустриски карактер; извештаите за земјите со понадмоќен земјоделски карактер доаѓаат од индустријалците како последица на заблудите, кои

подоцна водеа кон сериозни погрешни проценки на кризата во овие држави и стана вкоренето овде.

Со спроведувањето политика на самостојно потпирање на земјоделците со кредити, австриските влади загрижено ги избегнувале дискусиите за проблемот на нестабилните индустрии и затоа не успеаја да се истакнат со давањето акцент дека царинската унија со Германија нема да ја спаси оваа индустрија. Така се случи што австриско-германската царинска унија од 1931 годин, дури и по нејзиното напуштање, сè уште имаше многу влијателни застапници во Британија. (Спореди Е. Х. Кар, „Меѓународните односи од почетокот на мировните преговори“, второ издание, стр. 136-139, со моето писмо до „Економист“, 16 април 1938, стр. 142).

Чехословачката политика на самостојно потпирање беше насочена да води кон криза во индустрискиот судетски регион – сосема одвоено од целосно неискрениот став на Рајхот. Затоа, земјоделската политика која е произлезена од извештајот на лорд Рунциман, никогаш не беше разбрана дека беше главната причина за падот на Судетите, и спасот се виде во отстапување на Германија.

Ниту пак е општо признато дека купувањето на земјоделски „вишоци“ од Југославија, Унгарија и Романија толку доследно поттикнувано во Британија, ќе им помогне на индустријалците таму да се здобијат со слободна размена да купат преку океански суровини. Можностите да ѝ се помогне на југоисточна Европа, сугерирајќи им ги потребните земјоделски реформи и подобрувања, беа пропуштени и Германците можат да ги носат преку нивните лажни трговски договори.

Во јунскиот број на „Деветнаесетти век“ уредникот истакнува многу соодветно: „Прашање е дали дури и Полјаците и Чесите некогаш ќе бидат во можност да федерираат, затоа, иако нивните држави паѓаат една по друга, се два различни света! Но, сè до денес целосно е

игнорирано до кој степен Полско-чехословачкиот договор, како и предлогот за Централноевропска и Балканска конфедерација се поттикнати од екстремн национализам, политички и економски, кој настојува да ја спречи Дунавската федерација. Ниту е сфатено колку овие брзи потези ѝ помагаат на Германија да ги користи конфликтите меѓу нациите од централна и југоисточна Европа, а можеби дури и да се подобрат нивните шанси да излезат од ќор-сокакот.

Сега кога Атлантската повелба и Англо-рускиот договор¹³⁶ даваат рамка за европска реконструкција, постојат услови за вистински план и да биде применет веднаш по престанувањето на борбите. Освен тоа, силна и ефективна пропаганда може да се употреби во централна и југоисточна Европа, каде што во моментот постојат херојски, но бескорисни индивидуални жртви и општо непројавено незадоволство на дел од населението на Дунав, тогаш таму може да биде отворено непријателство во една област од чии ресурси и работна сила најмногу е зависна германската воена сила.

Осврнувајќи се на говорот даден од висконт Кренборн во Домот на лордовите на 2 јуни 1942 година, во кој тој истакна дека ставот сега е слушнат од „народот во оваа земја кој направи студија за предметот“, си земав слобода да доставам некои делови од мојата студија „Иднината на дунавските нации“.

Со почит,

Лео Гештетнер

***

---

¹³⁶ Се однесува на Англо-советскиот договор од 12 јули 1941 година со кој двете страни се обврзале заеднички да дејствуваат и ја исклучиле можноста за потпишување на сепаратен мир со Германија.

Белешки

Мислам дека ова е на свој начин навистина ипресивен документ. Во основа г. Гештетнер верува дека единствена остварлива конфедерација на исток од Европа ќе биде онаа која ќе биде составена и од Чехословачка и Австрија, како и од Романија, Југославија и Унгарија. Со други зборови, тој навистина го фаворизира повторно обновувањето на нешто што беше старата австриска империја. Затоа, тој е против предложената Полско-чехословачка конфедерација и уште повеќе против обидот да конфедерираат Полјаците, Чесите, Унгарците и Словаците.

Економски, многу од неговите аргументи се чини дека се исправни. Многу поголема ќе биде веројатноста предложениот блок да функционира ефикасно ако австриската и чешката индустрија се во него рамноправно. Не може да се негира дека сè додека Австрија припаѓа на големата германска империја, позицијата на Чехословачка, во секој случај, веројатно, ќе биде стратегиски неодржлива. Уште повеќе, сигурно е можно дека Австрија ќе сака да го напушти Рајхот кон крајот на оваа војна и дури чешкото одбивање Австрија да биде дел од конфедерацијата може да се модифицира ако се стави јасно до знаење дека Виена нема да биде главен град. Постои нешто во идејата што Братислава може да го направи како „Областа Колумбија“ во која средноевропската конфедерација може да има свој парламент и претседател.

/.../¹³⁷

5 август 1942

***

---

¹³⁷ Потписот е нечиток.

Документот на Гештетнер го привлече моето внимание како доста одржлива презентација за случајот за реставрирање на политичка единица приближно слична на старата австроунгарска империја. Ќе се согласам со него дека од гледна точка на британските интереси и европската безбедност колапсот на австроунгарската империја беше голема несреќа. Очигледно дека ќе има економски и дури политички предности во нејзиното пресоздавање во форма на Дунавската федерација. Теоретски, таквото решение веројатно ќе биде најдоброто од многуте алтернативни солуции кои ние треба да ги имаме предвид.

Но, ако ја напуштиме областа на шематски планови во корист на реалната политика, се плашам дека гледам мала надеж да се реализира планот на г. Гештетнер. Сето тоа е добро кажано и не треба да има одмазднички мир во тој дел на светот и исто така да се застапуваме за еднаквост во третманот за сојузниците и непријателите. Но, ми се чини дека не доаѓа предвид да се застапуваме за решение кое би ја оставило индустриската, оттука и политичката сила, во рацете на три членки на федерацијата, две од кои, Австрија и Унгарија, ќе бидат поранешни непријатели, додека Југословените и Романците ќе останат чисто земјоделски и поради тоа подредени. Сметам дека ниту сугестијата во однос на Полска не е практична. Се чини дека идејата е да се остави Полска малку или повеќе самата на себе со проширување кон балтичките држави. Меѓутоа, ние знаеме, дека Русите ќе спречат такви проширувања и исто така, имаат намера да земат половина од предвоена Полска. Затоа, ова ќе ја направи Полска многу слаба без посебни врски со државите јужно од неа.

Има многу тешкотии како економски и политички во однос на Полско-чешката и Грчко-југословенската федерација. Но, барем тие постојат и ми се чини дека е многу попаметно да се обидеме да градиме врз основа на

овие темели отколку да конструираме многу поамбициозна Дунавска федерација која ќе ги содржи на иста основа поранешните сојузници и поранешните непријатели. Мислам дека наша главна цел е да градиме некоја единица која потенцијално ќе биде во можност да ја држи Германија на штрек со помош на големите сили. Полско-чешката конфедерација потенцијално е способна да ја исполни оваа цел и како индустриски потенцијал, работна сила и желба да се борат. Ако ова се прошири да се вклучи и Унгарија, оваа поранешна непријателска држава би била релативно мала членка на федерацијата и во најмала рака не мора да биде прогермански елемент. Меѓутоа, ако го следиме г. Гештетнер и ги земеме Чехословачка, Австрија и Унгарија како јадро на новата единица, Чесите ќе бидат целосно побројни и неизбежен резултат би бил враќање кон германската преминација во областа на Дунав.

Позицијата на Австрија е клучна. Никакви одлуки не се земени во однос на ова и моето мислење е дека Австрија не треба и не би требало да биде добредојдена од страна на нашите сојузници во која било идна федерација во тој дел од светот. Поради тоа, јас цврсто сум на мислење дека Австријците нема да сакаат да го поништат аншлусот, но дека веројатно би било потребно за нас, од стратегиски причини, да се пресоздаде една независна Австрија и да се обиде од неа да се направи нешто како Швајцарија.

Да заклучам, мислам дека треба да запаметиме дека најдобрата варијанта е непријател на добрата опција. Мора да ја имаме предвид остријата на расните чувства кои ќе се појават по војната. Ние треба да настојваме да изградиме на она што го имаме, т.е. постоечки планови за конфедерации и пред сè подобро врз нашите словенски сојузници отколку врз сомнителни елементи како Австрија, Унгарија и Романија.

Ј. К. Робертс
10 август 1942

***

Главната забелешка на предлогот на г. Гештетнер изгледа дека е, додека прави грижлива комисија за земјите по Дунав, за кои тој очигледно има посебен интерес, тие практично ги игнорираат другите земји од Источна Европа – Полска на север и Грција и Бугарија на југ, се оставени под оваа шема изолирани и напуштени.

Јужните граници на предложената Дунавска конфедерација се единствено нелогични. На пример Романија е вклучена, а Бугарија е исклучена - а сепак не формираат дел од австроунгарската империја, а и двете се неспорно дунавски држави; Србија, исто така, е вклучена, иако таа не е ниту дунавска држава ниту е дел од австроунгарската империја; и уште Албанија, која има само добро намера, е исклучена.

На југ од неговата предложена федерација г. Гештетнер остава балканска група која се состои од Албанија, Грција, Бугарија и можеби Турција. Таквата група не би била ниту географски, економски или стратешки голема. Меѓутоа, би можела да се комплетира со додавање на Србија и не сум сигурен дека некои подготовки на оваа линија би можело да не бидат најдобра солуција да се реши проблемот со Југославија: Србија да ѝ се приклучи на Балканската федерација, Хрватска и Словенија да се приклучат кон воскреснатата Австроунгарска империја.

Би било корисно да се испрати меморандумот на г. Гештетнер на нашите економски експерти кои и да се тие, бидејќи најголем дел од неговите заклучоци зависат од економските аргументи. Дали може И/сточниот/ и И/стражувачкиот/ оддел да дадат совет во однос на ова.

Иако тоа е малку повеќе задоцнето, поднесувам
нацрт-одговор.

Ц. Л. Роуз
16 септември 1942

PRO FO 371/33134 R 4813/43/67

68

**БЕЛЕШКИ НА ЕКСПЕРТИТЕ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО
ОДНОС НА ПИСМОТО НА ГЕШТЕТНЕР, 26 септември 1942**

Белешки

Ова е во врска со деталниот план на Гештетнер за Дунавска федерација во R 4813/43/67¹³⁸ кој само сака да покаже дека таквата федерација може да се надева да опстојува под англоамериканска заштита и туторство.

Првиот дел од главата се однесува на жестоки напади на оние стари државници кои веруваат во можноста за враќање на економскиот и политичкиот национализам во Дунавскиот басен. Иако тој не вели не, се чини дека г. Гештетнер ја има предвид Чешка генерално и особено г. Бенеш. Тој, исто така, може да мисли и на г. Нинчиќ чиј ум носи со себе работи од пред 1914 година, но и покрај тоа тој е доволно свесен да ги истакне неговите реакционерни идеи /.../¹³⁹ Спротивставувањето на Гештетнер за предложената Полско-чешко и Грчко-југословенска конфедерација се чини дека е базирана многу повеќе на длабоката недоверба на нејзината /.../¹⁴⁰ отколку на какви било недостатоци во

---

¹³⁸ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹³⁹ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴⁰ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

нивните предлози, и ако е /.../¹⁴¹ еден основен дел од неговата теза дека тогаш нема да има дискриминација по војната меѓу пријатели и /.../¹⁴² и дека Австрија, Унгарија и Романија мора /.../¹⁴³ еднаков третман со Чехословачка и Југославија. Ова значи да се биде само /.../¹⁴⁴ не може да се најде трајно решение за привремени /.../¹⁴⁵

Меѓутоа, најинтересниот дел од овој документ е /.../¹⁴⁶ зошто на Русија не би ѝ се дозволило да има доминантна улога во Дунавскиот басен по војната. Тој се справи со оваа незгодна точка мошне добро и покажува /.../¹⁴⁷ дека ако Русите го контролираат Дунавскиот басен би било катастрофално. Секогаш се чини дека огромното /.../¹⁴⁸ Русија е дека секоја држава која има искуство и од двете Русија и Германија /.../¹⁴⁹. Денес Романците ги мразат и се плашат од Германците, но две години под чизма не беа доволни да ја уништат нивната желба, големата омраза и стравот од Русија.

П. Л. Роуз
6/11

***

Сигурно дека Ф. Р. П. С. треба да го види овој документ, но јас сè уште мислам дека г. Гештетнер многу го симплифицира проблемот. Иако идеално најдобрата солуција би била и за победниците и за поразените да се смират спогодбено и, многу веројатно, за нешто како

---

¹⁴¹ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴² Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴³ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴⁴ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴⁵ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴⁶ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴⁷ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴⁸ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

¹⁴⁹ Редакторите не успеаја да го расчитаат зборот.

старата Австроунгарска империја да биде возобновена, има многу малку шанси за која било од овие опции што се случуваат, што за нас би било подобро да не го трошиме времето на нив.

Исто така, многу е сигурно дека една од главните цели на Русија е таа да се држи надвор од источна Европа. Сигурно дека ние не сакаме да се откажеме од нашите интереси од тој дел од светот целосно во корист на Русија, но ниту пак сакаме да прифатиме став за откажување или да ги охрабриме засегнатите држави да ја сметаат Русија со поголемо сомневање отколку што е потребно. Поради тоа, мислам дека треба да одиме многу претпазливо во однос на предлозите на г. Гештетнер.

Ј. К. Роберт
14 ноември 1942

***

Веќе го испратив документот на г. Гештетнер на г. Мабот, истакнувајќи дека може да му биде интересен, но се согласувам со критиките на документот направени во белешките на г. Робертс. Во секој случај г. Мабот треба да ги види белешките на овој документ кој ќе биде овде.

/.../¹⁵⁰
20 ноември 1942

PRO FO 371/33134 R 6423/43/67

---

¹⁵⁰ Потписот е нечиток.

**БЕЛЕШКИ НА ЕКСПЕРТИТЕ НА, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА МЕМОРАНДУМ ОД ЕМАНУЕЛ
ЦУДЕРОС, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДАТА НА КРАЛСТВОТО
ГРЦИЈА, 3 октомври 1942**

Белешки

Мислам дека ова може да се смета како задоволувачки развој на настаните. Тоа покажува дека грчката и југословенската влада сè уште се непоколебливи да одржат блиски односи и да ја прошират нивната соработка врз основа на Договорот за „конфедерација“ од минатата година.

П. Д Диксон
9 октомври 1942

***

Мислам дека треба да им се честита на југословенската и грчката влада на нивниот дополнителен договор во однос на предложената Грчко-југословенска конфедерација. Она што особено е интересно е членот 4. Во него ја гледам раката на г. Нинчиќ. Без сомнение беше разумно тоа да се стави во таква одредба со цел да се смират руските сомневања. Во практика тоа значи дека Грците и Југословените нема да склучат каков било договор со Романија или со Полска сè додека нивните граници со Русија не бидат фиксирани. Ова важи без да се каже што се однесува на прашањето за Романија, но се плашам дека тоа ќе фрли голема сенка врз Полјаците ако тие слушнат дека грчката и југословенската влада се сложиле со отфрлување на овој начин, за што, после сè, не е нивна грешка.

За среќа овој договор ќе треба да се чува во тајност и се надевам дека ова ќе осигура дека Полјаците нема да разберат за него.

О/рме/ Сарцент
10 октомври 1942

FO PRO 371/33134 R 6626/43/67

70

**ПИСМО ОД ДАГЛАС ХАУАРД, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО ЏОРџ
РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА, 17
октомври 1942**

ФОРИН ОФИС, S. W. 1
17 октомври 1942

(R 6755/43/92)

Почитуван Џорџ,

Благодарам многу за твоето писмо SO.320 од 9 октомври во однос на грчко-југословенскиот состанок од 25 септември. Договорот е охрабрувачки чекор кон реализирање на предложената Грчко-југословенска конфедерација и мислиме дека на двете влади треба да им се честита за тоа.

Како што истакнуваш и ти, член 4 е од особен интерес. Во однос на ова ние ја гледаме раката на г. Нинчиќ кој без сомневање чувствувал дека е разумно да стави таква одредба со цел да ги смири руските сомневања. Се согласивме дека во практика тоа се сведува на одбивање од Грците и Југословените да склучат каков било договор со Романија или Полска сè додека нивните

граница со Русија не бидат фиксирани. Ова важи без да се каже што се однесува на прашањето за Романија, но се плашам дека тоа ќе фрли голема сенка врз Полјаците ако тие слушнат дека грчката и југословенската влада се сложиле со отфрлување на овој начин, за што, после сè, не е нивна грешка.

Со почит,

Даглас Хауард

G. W. Rendel, Esq., C. M. G.
PRO FO 371/33134 R 6755/43/92

71

**ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР КНАЏБУЛ ХАГЕСЕН, ДО СЕР ОРМЕ
САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ
РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА,
10 ноември 1942**

(236/66/42)

Британска амбасада,
Ангора
10 ноември 1942

ТАЈНО

Почитуван Воли,

Се секаваш дека, како што известив во мојата телеграма бр. 2743 од 21 ноември¹⁵¹ од минатата година, Саракоглу ми кажа за одредени побарувања направени кон него од балкански државници за турското учество во некој вид на дефанзивна комбинација на балканските држави по војната. Приложувам копија од таа телеграма.

---

¹⁵¹ Види документ бр. 73.

Предлозите се нејасни и ембрионални, но мене ми се чинат важни по тоа што го поставиле прашањето на маса.

2. Ништо не слушнав за ова сè до минатата недела. Саракоглу ручаше со мене тет-а-тет на 7 ноември и го прашав дали нешто повеќе се зборува. Ми кажа дека неодамна овие предлози добиле на интензитет, особено од Унгарија и исто така Романија. Од она што ми го кажа ми остави впечаток дека Балканот сè повеќе и повеќе гледа кон Турција како фактор на консолидација во нивното повоена формирање. Тој ми кажа дека генерал Антоанеску е многу активен во таа работа (Случајно тој изрази уверување дека Антоанеску во срцето не му е лојален на Хитлер и тој ми кажа дека Хитлер гледа за соодветна замена за него). Тој истакна дека нема предлози до него од Бугарија.

3. На 9 ноември го покренав ова прашање со Нуман. Нуман беше помалку определен. Тој истакна дека има многу малку од Унгарија, но дека одредени слаби сугестии биле направени од Романија. Двајцата Антоанеску имале дел. Линијата која е заземена е дека Романија, иако во војна со Русија, не сака сосема да ја изгуби врската со Велика Британија и Соединетите Американски Држави. Таа сфаќа дека Турците сè уште не можат да влезат во какви било разговори или планови за иднината, но гледа напред кога за тоа ќе се создадат услови и сфаќа дека Турција може да игра водечка улога во идната балканска комбинација. Романија е спремна за каква било форма на разбирање дури и до точка на „фузија“.

4. Нуман продолжи да ја потенцира важната улога која Турција може да ја игра во соработка со нас во југоисточна Европа по војната. Тој мисли дека Турција би била голем фактор во нашата политика. Тој спомна дека имало сугестија, од страна на Русија, за заедничка граница со Чехословачка; Нуман истакна „преку Словенија“, но

мислам дека мисли на Рутенија. Во секој случај, тој додаде, дека ако ова се прошири во поширока комбинација во која повеќе јужнословенски држави се вклучат, тоа би било рамно на апликација на јужнословенската политика заговарана од Петар Велики. Тој е убеден дека толку голем словенски блок во југоисточна Европа не би бил со нашите вистински интереси, но дека ние повеќе би сакале да работиме на линиите на Балканска федерација предводена од Турција со Грција како противтежа на словенскиот елемент.

5. Ми се чини дека она што сакаат да го кажат Саракоглу и Нуман оди кон тоа да покажат колку многу важна може да биде Турција за нас како соработник во балканските работи по војната. Без да се навлегува во можностите од руска доминација во овој дел од светот, претпоставувам дека ние нема да сакаме комплетна Руска надмоќ во блискоисточна Европа и поради таа причина ми се чини дека основно е да се негува и поддржува Турција. Со балканските држави кои веќе гледаат во Турција како на некој вид на лидер и Турција како наш сојузник, се чини дека ние можеме сè да добиеме со преземање на предност од нашата соработка со Турција и од нејзината клучна позиција во овој дел од светот. Ниту пак се чини неизбежно дека таквата политика од наша страна треба на крајот да не донесе директно во конфликт со Русија. На крајот на краиштата, Турција е наш сојузник, а исто така и Русија и би било можно да се направи капитал од сето ова, иако сигурно работата е деликатна.

6. Во однос на овие пошироки размислувања на конечната политика што треба да се следи, постои еден поитен - не само да се зајакнат нашите врски со Турција туку да ѝ се даде на Турција активен интерес во развојот на настаните во овој дел од светот, а некои да одиграат важна улога во соработката со нас, кои, ако може да се изразам, би ја направиле англо-турската алијанса помалку

„неактивна“ отколку што беше досега. Им кажав и на Саракоглу и Нуман дека ние, исто така, имаме наши идеи во однос на идната организација на Балканот. Го имам предвид Вашиот меморандум од 1 јуни (доверлив примерок, 1 јуни, дел I). Истакнав дека ми се чини поволно ако може да размениме мислења и информации во однос на овој предмет. Нуман во голема мера влезе во ова. Сигурно дека зборував во мое име, но мислам дека за тоа има претежно многу да се каже, како што се укажува погоре, на Турција да ѝ се даде активен интерес на наша страна и делумно да се држи во поблизок контакт со турската влада во однос на какви било понатамошни побарувања кои Балканот може да ги направи за нив. Ако не се залагате за ова, можам или да не кажам ништо или само да дадам некој многу општ одговор во смисла дека ние, природно, гледаме во иднината и истражуваме кои економски и одбранбени организации би биле можни за малите држави кои инаку би биле оставени на милоста на агесијата од поголемите држави, но дека ние во моментот немаме многу концизни идеи.

7. Од друга страна, ако мислите дека е добра работа да се следи тоа, можам да му дадам на Нуман изјава, вербална ако треба, базирана на параграфите 5, 6, 9 и 13 од Вашиот меморандум.

8. Можеби ова ќе формира предмет кој треба официјално да се испрати, но полесно е да се излезе на крај со приватно писмо и прашањето е јасно во многу хипотетичка фаза. Но како и да е, може мислиш дека е подобро да ми испратиш официјален одговор, до каде може да ја поддржам оваа размена на мислења и што можам да кажам.

Со почит,
Кнацбул Хагесен

Орме Сарцент, К. С. М. Г., С. В.

Форин Офис
Лондон, S. W. 1

PRO FO 371/33134 R 8417/43/67

72

**ТЕЛЕГРАМА ОД СЕР КНАЏБУЛ-ХАГЕСЕН ОД АНГОРА ДО
МИНИСТЕРСТВОТО ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА, 21 ноември 1942**

Телеграма
Бр. 2743

Од: Сер Х. Наџбул-Хагесен, Ангора
До: Форин Офис

Испратено: 21 ноември (17.30), 1942

СТРОГО ТАЈНО

За време на разговорот за кој известив во мојата телеграма бр. 2739 министерот за надворешни работи ми кажа дека примил сугестии од некои одредени балкански државници за некоја форма на одбранбена комбинација под водство на Турција по војната врз основа на автономија за секоја од државите во секој поглед, но обединување на морнарицата и воените средства за заедничка одбрана.

2. Тој истакна дека овие сугестии главно дошле од романски државник, кој замолил да му биде дозволено во турската амбасада да остави одредени документи кои се однесуваат на овој предлог. Тоа било договорено и документите ќе се чуваат во амбасадата. Министерот за надворешни работи ми го спомена името на романскиот државник во голема доверба и ме замоли да не го откривам.

3. Тој истакна дека нешто слично му било сугерирано и од грчка страна.

4. Во одговор на прашањето тој истакнал дека сугестии пристигнале од Унгарија и Југославија но во помал обем, но не и од Бугарија.

5. Од понатамошните разговори со министерот за надворешни работи денес имам впечаток дека, и покрај конкретните сугестии дадени од романска страна, остатокот е разговор за нешто многу нејасно и многу во зачеток.

6. Министерот за надворешни работи оригинално беше претставен за да покаже дека иако ќе има приговор за европскиот ред под Хитлер, во иднина ќе има многу повеќе кои ќе бидат во корист на комбинација за одбрана против Германија.

PRO FO 371/33134 R 8417/43/67

73

**ИЗВЕШТАЈ ОД КЛУТОН, ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО
ЛУЖНИОТ ОДДЕЛ ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ВО
ОДНОС НА ТУРЦИЈА, 5 декември 1942**

Прашањето за идната улога на Турција на Балканот беше дискутирана со сер Х. Кнацбул Хагенс на состанокот одржан во канцеларијата на О/рме/ Сарцент на 4 декември.

Сер Х. Кнацбул Хагенс истакна дека тој во повеќе пригоди дискутирал за таа работа со министерот за надворешни работи, кој покажал голем интерес во нашите планови за федерација. Тој истакнал дека Турција сака да игра своја улога.

Сепак е договорено дека основната работа не е само да се заинтересира Турција за балканските работи по војната, туку таа да се заинтересира сега. На пример, грчкиот премиер, изрази спремност да соработува со Турците сега во елаборацијата за идните односи. Меѓутоа, според Грците, Турција не би требало да формира интегрален дел од Балканската федерација, главно поради тоа што Турција истовремено е азијатска и европска сила. Балканските држави не сакаат, ниту тоа е во нивна моќ, да ги гарантираат источните граници на Турција. На пример, нивните интереси во Диарбекир или Карс се многу мали, помали отколку интересот на Турција кон Скопје или Солун.

Понатаму беше истакнато, за да се заинтересира сега Турција за иднината на Балканот, би требало исчекор во правец на нејзино поттикнување да соработува со нас поотворено и понепосредно отколку нејзиниот сегашен став на дозволена стриктна неутралност. Можноста да учествува во решавањето на работите на Балканот, сигурно, не би ја предизвикале да земе учество во војната на наша страна, но би создало атмосфера во која други фактори би имале подобри шанси да се развијат.

Сер Х. Кнаџбул Хагенс беше назначен да дискутира понатаму со турската влада, прашања за улогата на Турција во иднината на Балканот и да му покаже на министерот за надворешни работи за неговите опсервации во Меморандум на Министерството за надворешни работи за предметот.

Клутон

Јужен оддел
Форин Офис
5 декември 1942

***

Белешки

Мислам дека како за почеток ќе биде доволно од моја страна да зборувам со Нуман врз основа на меморандумот на сер О/рме/ Сарцент во R 1793.

Јас ќе истакнам дека Владата на Н/еговото/ В/исочество/ посветува посебно внимание на проблемот за подобра организација на Балканот по војната. Тие се главно импресионирани од потребата да обезбедат три желби, имено заедничка одбрана, заеднички економски систем и задничка надворешна политика.

Сигурно, природно, прашањето ќе се постави за тоа колку овие желби имаат потреба од некој федеративен систем и колку би било потребно да се формира некоја форма од централизирана или колективна организација кон која секој субјект би делегирал некоја од неговите суверени сили со цел да се реализираат овие предмети.

Таквата комбинација јасно дека би требало да се состои од сите балкански народи вклучувајќи ги и Бугарите и Романците и секој субјект (на пр. Србите, Хрватите, Словците и т. н.) кој може да формира посебна единица во колективниот систем.

Сигурно дека би било потребно да се одлучи за надворешните граници во чиишто рамки конфедерацијата ќе биде формирана. проблемот на внатрешните граници меѓу различните субјекти, исто така, ќе бара решавање.

Во сето ова добрата волја и соработката на турската влада би биле основен фактор и во врска со ова важно прашање кое бара истражување ќе биде обемот со кој Турција би асоцирала или би била вклучена во конфедерацијата.

/.../¹⁵²

---

¹⁵² Потписот е нечиток.

14 декември 1942
PRO FO 371/33134 R 8380/43/67

74

**ПИСМО ОД ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ДО ЏОРџ
РЕНДЕЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА ПРИ
КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО ЕМИГРАЦИЈА,
30 април 1943**

(R 3674/214/67)

Форин Офис
S. W. 1
30 април 1943

Почитуван Џорџ,

Благодарам за твоето писмо Ф. О. 30 од 21 април во однос на планот на Гавриловиќ за јужнословенска унија.

Како што сугерирате Вие, она што сега го имаме предвид е да обезбедиме вклучување на Бугарија во Балканската конфедерација рамо до рамо со Југославија, Грција и по можност Романија. Ако ова е така, ние не сакаме да правиме компромис со нашите шанси за успех со охрабрување на алтернативен план кој, како што гледаме, многу е веројатно да не исфрли од играта. Сосема независно од прашањето дали бугарско-југословенската унија ќе биде или не авангарда за руска пенетрација на Балканот, јасно е дека тоа би го направило невозможно формирањето на задоволувачка и употреблива Балканска унија. Таа самата по себе ќе биде толку голема и моќна единица што неизбежно ќе ја засени целата конфедерација и не можам да видам пригода за Грција да се согласи да ѝ се придружи на унијата, толку доминирана. Уште повеќе, политиката на една обединета

Југославија и Бугарија неизбежно ќе биде насочена против Грција. Таквата моќна комбинација, сигурно, ќе смета дека има право на излез на Егејот – фактички ова барање би било главниот фактор кој ги одржува двете држави заедно.

Следната причина е дека тоа би им одело многу во корист на српските елементи во Југославија против Хрватите и Словенците и многу веројатно би ги охрабрило последните да ги прекинат врските и да се поврзат самите со централноевропските држави.

Без сомневање, Грците ќе сакаат Бугарија да плати за војната. Тоа ќе го направиме и ние. Сепак тоа ќе биде дел од нашата работа, да се обидеме да ги ограничиме нив да одат во таква крајност за да ја направат невозможна бугарската партиципација како член на конфедерацијата. Ова е на крајот наша идеја и не мислам дека таа целосно е непрактична.

Целосно се согласувам дека да се остави Бугарија изолирана од нејзините соседи ќе биде отворена покана за Русите.

Орме Сарцент

Сер Џорџ Рендел

PRO FO 371/24370 R 3674/214/67

**ПИСМО ОД ЏОРџ РЕНДАЛ, АМБАСАДОР НА ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА ПРИ КРАЛСТВОТО ЈУГОСЛАВИЈА ВО
ЕМИГРАЦИЈА, ДО ОРМЕ САРЏЕНТ ОД МИНИСТЕРСТВОТО
ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА,
7 мај 1943**

Британска амбасада при Југославија
45 Lowndes Square,
S. W. 1

F. O. 338

7 мај 1943

Почитуван Моли,

Голема благодарност за твоето писмо R 3674/214/67 од 30 април во однос на Бугарија и можната јужнословенска унија.

Не сакам непотребно да давам некои аргументи, но има неколку работи кои сè уште не ми се сосема јасни.

(1) Велиш дека не гледаш можност Грците да се согласат да ѝ се приклучат на унијата „толку доминирана“. Но ќе има всушност, голема разлика долгорочно меѓу конфедерација која ќе се состои од Југославија и Грција и кон која треба да пристапи Бугарија и конфедерација која ќе се состои од Југославија и Бугарија и кон која треба да пристапи Грција. Конфедерацијата, да претпоставиме, ќе вклучи царинска унија и некој вид на заеднички систем на одбрана, така што, кога ќе биде формирана позицијата на Грција нема да биде подобра или полоша без разлика дали Бугарија ќе пристапи подоцна или порано. Ставот на Грција за учеството на Бугарија, врз разумни основи, се разбира, дека најверојатно ќе предизвика сериозни тешкотии во двата случаи. Но ми се чини дека Грција полесно ќе се справи ако Бугарија биде во унијата, отколку ако нејзината

согласност за бугарскиот следен прием треба да биде добиен и таа може да ги наметне сите видови неразумни услови.

(2) Во однос на прашањето за излез на Егејот ми се чини дека има два аспекта на проблемот. Првиот е економскиот аспект и ова практично ќе престане да важи ако новата конфедерација стане царинска унија. Вториот аспект е територијалниот. Но сигурно единствениот начин на отстранување на ова не е да се држат словенските елементи слаби и поделени, туку да се обиде да се поврзат членовите на новата конфедерација толку заедно со што би се намалила практичната важност на поранешните национални граници меѓу нив.

(3) Всушност, не мислам дека вклучувањето на Бугарија во јужнословенска федеративна држава навистина би го зајакнал српскиот елемент. Знам дека Хрватите не мислат така. Вистина е дека тоа ќе ги зајакне православните елементи наспроти католичките: но расно и културно, Бугарите се толку различни од Србите што не мислам дека постои каква било опасност од нивното ефикасно комбинирање против каква било друга единица во групата. Од друга страна, ако Бугарија ѝ се придружи на јужнословенската држава, една од најверојатните последици – ако не фактички прелиминарна состојба – ќе биде да ѝ се даде некој вид автономија на Македонија. Лично, секогаш сум чувствувал дека соодветно решение за македонскиот проблем е Македонија да биде одделна единица во поширока унија врз основа на еднаквост со Србите и Бугарите. Ако ова се реализира мислам дека резултатот дури би бил да се направи Србија помалку отколку повеќе влијателен партнер во комбинациите.

(4) На крајот, истакнуваш дека југословенско-бугарската унија ќе биде толку голема и силна што ќе ја засени целата нова Балканска конфедерација. Сигурно ова зависи, покрај другите работи, од тоа дали Турција ќе ѝ се

приклучи на конфедерацијата или не? Ако нашата цел навистина е да се спречи Русија од формирање несоодветно и веројатно империјалистичко влијание на Балканот, сигурно дека Турција ќе биде охрабрена да ѝ се придружи на конфедерацијата. Но, ако Турција се придружи, таа ќе биде повеќе од рамнотежа на кој било угословенско-бугарска унија. Од друга страна, ако конфедерацијата се прошири, да речеме, од Љубљана до Диарбекир, треба да се има вистинска цврстина и сила, не треба да има слаба алка во средина. Доколку Бугарија интегрално и органски биде апсорбирана во неа на најмалку еднакви услови секогаш ќе има слаб член на клучна позиција, одделувајќи ја Југославија од Турција, загрозувајќи ја кохезијата на целата група, и повикувајќи странска интервенција. Тоа е токму со цел да се избегне оваа опасност за која мислам дека е толку важна што Бугарија треба да биде цврсто сидро на предложената конфедерација од самиот почеток и навистина со најмалку можно одлагање.

Со почит,
Џорџ Рендел

FO 371/338

РЕГИСТАР НА ГЕОГРАФСКИ ПОИМИ

А

Абисинија 129
Австралија 169
Австрија 58, 73, 129, 154,
179, 185, 210, 211, 216, 222-
234, 227
Австро-Унгарија 219, 225,
228
Азија 134, 179
Албанија 17, 18, 52, 67, 68,
69, 70, 74, 75, 76, 80, 81,
125, 129, 191, 201, 204, 211,
212, 225
Ангора 8, 16, 89, 113, 123,
124, 140, 231, 235
Аргентина 184, 185
Атина 22, 27, 59
Атлантски Океан 30
Африка 29

Б

Балкан (Балкански
Полуостров) 17, 18, 19, 20,
21, 22, 24, 25, 27, 28, 31, 51,
55, 61, 62, 66, 72, 74, 76, 79,
82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90,
101, 106-108, 114, 116, 119,
122, 124, 125, 124-129, 132,
133, 143, 144, 157, 158, 159,
164, 175, 215, 217, 232, 234,
236-239
Балтик 73, 160, 167, 197
Белгија 186
Белград 23, 27, 28
Бело Море 21
Берлин 18

Бесарабија 211, 213
Бразил 184, 185
Братислава 222
Бугарија 18, 20, 22, 23, 26,
48, 49, 52, 57, 61, 62, 66, 74,
77, 82, 83, 86, 87, 89, 90, 92,
94, 95, 96, 101, 102, 104-107,
122, 124, 125, 148, 157, 158,
193, 196, 197, 201, 209-213,
215, 217, 225, 232, 236, 239,
240-243
Буковина 211

В

Велика Британија 4-16, 19,
21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 32,
47, 49, 51, 58, 60, 65, 67, 70,
78, 80, 89, 91, 92, 95, 96, 98,
99, 103, 113, 120, 121, 123,
124, 130, 133, 140, 145, 146,
149, 153, 155, 156, 162, 163,
169, 170, 171, 173, 176, 177,
181, 182, 187, 189, 192, 194-
196, 199, 200, 202, 203, 206,
217, 219, 220, 226, 230-232,
235, 236, 239, 241
Венецуела 30
Виена 25, 222

Г

Германија 19, 20, 25, 26, 27,
70, 71, 73, 82, 83, 86, 90, 93,
120, 127, 135, 157, 158, 159,
160, 180, 185, 186, 189, 190,
191, 198, 206, 207, 209, 212,
215, 216, 220, 221, 224, 236

Грција 17, 18, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 47, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 66, 68, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 89, 90, 91, 95, 96, 99, 102, 103, 106-108, 112, 117, 118, 121-123, 127, 130-134, 136, 139, 141, 143, 145, 147, 153, 156, 157, 159, 161, 163, 164, 166, 167, 171, 174, 177, 180, 182, 191, 192, 201, 203, 298, 211, 212, 215, 217, 233, 239, 240, 241

Д

Диарбекир 237, 243
Добруца 52
Додеканез 201, 204
Дунав 197, 201, 204, 224, 225

Е

Европа 105, 107, 119, 120, 126, 128, 133, 134, 136, 137, 138, 140, 143, 145, 147-149, 151, 160, 162, 164, 165, 169, 170, 175, 178-180, 183-188, 191, 198, 206-208, 210, 216, 219, 220-222, 225, 228, 232, 233
Егејско Море 165, 167, 197, 201, 240, 242
Египет 29, 121
Епир 76
Ерусалим 29

И

Источна Европа 17, 18
Истра 23

Италија, 18, 20, 27, 71, 75, 76, 127, 189, 190, 206, 207, 212, 214

Ј

Јадранско Море 157, 197, 185, 197, 201, 204
Југославија 71, 173, 177, 180, 182, 187, 191, 196, 197, 198, 199, 208, 210, 211, 212, 213, 220, 222, 225, 227, 230, 236, 239, 240, 241, 243
Јудеја 29
Јужна Америка 184

К

Каиро 8, 22, 27, 29, 99, 113, 121, 217
Кантаре 29
Кенала 28
Кептаун 29, 30
Кина 129
Кипар 204
Кралство Југославија 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 47, 50, 51, 52, 56, 57, 58, 61, 62, 68, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 99, 101, 102, 103, 106-108, 112, 117, 118, 121, 122, 123, 127, 130, 135, 139, 140, 144-148, 151, 153, 155-157, 159, 163, 164, 166, 167
Крит 30, 201
Кубишев 100, 113, 123, 155, 217

Л

Ливерпул 30
Лит Рос 171, 186, 190, 191
Лондон 85, 112, 121, 131,
132, 139, 140, 144, 175, 219,
201, 235

Љ

Љубљана 243

М

Мабот 228
Македонија 4, 17, 18, 21, 22,
31, 52, 84, 204, 215, 242
Медитеран 73, 134, 179,
201, 204
Москва 92

Н

Никшиќ 29

Њ

Њујорк 131

П

Пале 29
Палестина 29
Полска 17, 18, 58, 71, 89,
139, 146, 147, 149, 153, 159,
163, 165, 167, 171, 173, 185,
188, 207, 208, 210, 212, 223,
225, 229, 230
Прусија 210

Р

Рим 18
Романија 48, 52, 72, 73, 77,
88, 90, 94, 101, 102, 104-107,
122, 124, 125, 154, 159, 160,

179, 197, 209, 210, 211, 212,
213, 214, 220, 222, 225, 227,
229, 230, 231, 232, 239
Русија 82, 83, 86, 88, 93,
120, 130, 135, 147, 159, 175,
180, 188, 199, 204, 206, 207,
209, 210, 213, 215, 227, 228,
229, 231, 232, 243
Рутенија 232

С

САД (Соединети Америка-
нски Држави) 18, 19, 22, 24,
29, 68, 88, 96, 97, 100, 104,
117, 120, 130, 131, 145, 151-
153, 162, 169-170, 171, 172,
173, 176, 183, 190, 191, 194,
205, 232
Скопје 237
Словачка 173
Словенија 73, 93, 94, 196,
197, 214, 215, 225, 232
Солун 21, 22, 237
Софија 49
Србија 131, 196, 215, 225,
242
СССР 8, 17, 19, 20, 21, 77,
123, 137, 147, 175, 187, 188,
210, 211, 212, 215

Т

Тешен 212
Трансилванија 50, 72, 73,
84, 159, 212, 213
Тринидат 30
Турција 8, 16, 20, 22, 27, 57,
65, 71, 77, 82, 87, 90, 104,
123-125, 134, 135, 140, 179,
206, 207, 212, 214, 225, 232,

233, 234, 235, 236, 237, 238,
242, 243

У

Ужице 29

Унгарија 18, 20, 26, 58, 148,
149, 154, 159, 179, 210, 211,
212, 213, 220, 222, 223, 224,
227, 232, 236

Ф

Франција 20, 186

Х

Хрватска 72, 73, 93, 94,
196, 214, 215, 225

Ц

Црно море 157

Ч

Чехословачка 17, 58, 129,
139, 140, 153, 159, 163, 165,
167, 171, 173, 226, 185, 188,
208, 210, 212, 222, 224, 227,
232

РЕГИСТАР НА ЛИЧНИ ИМИЊА

А

Авировиќ, Ирена 1, 2, 3
Адис 5, 65, 66
Антоанеску 159, 160, 232
Армстронг 100, 115

Б

Бањанин 29
Батлер, Н. М. 206
Бејкер, Ноер 126, 168
Бенеш, Едвард 137, 139,
178, 181, 226
Бидл 97
Бизмарк 188
Богомолов 89, 134, 155, 178
Борис III, цар 90, 158, 196,
199
Будисављевиќ 29

В

Вали, С. Д. 11, 12, 149, 153,
186, 190, 191
Венизелос, Елефтерос 127,
143
Винант 97, 176, 190
Вишински 98, 101, 155
Ворнер, Кристофер 106

Г

Гавриловиќ, Милан 61, 62,
89, 90, 92, 93, 94, 95, 96,
101, 148, 156, 161, 174, 239
Гебелс, Јозеф 129
Георги II, крал 30, 131, 133,
178
Геринг 18

Гештетнер, Лео 15, 219,
221-226, 228
Гленконер 14, 15, 217, 218

Д

Диксон, Боб 174, 178, 193,
205, 206, 217, 218, 229
Диксон, П. Ј. 6, 7, 8, 9, 14,
15, 53, 54, 55, 56, 59, 69, 91,
97, 104, 106, 112, 113, 133,
134, 137, 145, 146, 150, 152,
162, 164, 165, 172, 172, 218
Димитров, Георги 49
Дин, П. 205, 206
Дормер, Сесил 13, 181, 195
Дугал 34

З

Зимерн, Алфред 6, 80

И

Идн, Антони 5, 6, 9, 11, 13,
22, 23, 27, 28, 47, 58, 78, 88,
92, 130, 146, 148, 167, 168,
174, 175, 191-193, 196, 198

Ј

Јовановиќ, Слободан 23, 86,
139, 188

К

Кадоган, Александар 7, 14,
96, 97, 182, 202, 203, 204
Кар Е. Х. 220
Караѓорѓевиќ, Петар II 25,
131, 133, 134, 139, 140, 161,
178

Карс 237
Кејн 11
Кејнс 153, 170, 176, 190
Кемал, Мустафа 57
Кембел 22, 23, 24, 25
Кимбер 162, 193
Клифорд 100, 115
Клутербак 13, 193
Клутон 16, 236, 237
Кошуткиќ 23
Крек 23, 50, 196, 198
Кренбор 221
Крипе 19, 98
Крњевиќ 23, 50, 155

Л

Локхарт, Брус 105, 106

М

Макинс 162, 216
Мандер 168
Манојловски, Александар
29
Марковиќ, Цинцар
Александар 21, 25
Масарик, Томас 139
Мачек 23
Мек Дугал 145, 149-152,
162, 163, 169, 182, 183, 193
Мекинс 142, 149
Мекли, Г. 153
Мекнис 152
Мештровиќ, Иван 23
Милановиќ 80
Михајловиќ, Дража 86
Михалопулос 192
Молеј 187
Моли 241
Момчилов, Никола 49

Мусолини 18, 19, 126

Н

Недиќ 196
Нечев, Зоран 1, 3
Николова, Соња 1, 2, 3
Николс 195
Нинчиќ, Момчило 6, 29, 47,
48, 49, 50, 51, 53, 56, 57, 58,
60, 61, 66, 69, 78, 79, 82, 89,
90, 108, 146-149, 154, 156,
177-179, 181, 187, 188, 197,
226, 229, 230
Нуман 232-234, 238

П

Павле, принц 22, 23, 24, 30
Палаирет 11, 54, 59, 174,
177, 192, 193, 195
Пенроус, Е. Ф 176, 190
Петар Велики 233
Пило 158
Плесни 153

Р

Рендел, Џорџ 5, 11, 12, 13,
15, 16, 50, 51, 67, 80, 82, 86,
96, 141, 149, 152, 173 177,
181, 187, 189, 195, 196, 198,
199, 230, 239, 240, 241, 243
Ретингер 174
Ридсеил 106
Робертс, Ј. К. 138, 149, 166,
224, 228
Роналд 149, 150, 162, 163,
171, 176, 182, 186, 189, 190,
191 193, 194, 204
Роналд, Нигел 11, 12, 13,
56, 171, 172

Роуз, С. Л. 53, 136, 137, 226, 227

Рузвелт, Делано Френклин 18, 130

Рунциман 220

С

Саракоглу 231-234

Сарацоглу, Мехмед 89

Сарцент, Орме 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 57, 60, 62, 70, 78, 89, 90, 96, 102, 105, 106, 151, 152, 153, 154, 181, 187, 189, 195, 202, 203, 217, 230, 230, 231, 234, 236, 238, 239

Сикорски 174

Сикорски, Владислав, генерал 146, 148, 161

Симовиќ, Душан 20, 25, 26, 28, 29, 61, 62, 101, 108, 197

Симопулос, Хараламбос 96, 109, 203, 204

Спаак 161, 174

Сталин 19, 20, 21, 82, 88

Стамболиски, Александар 158

Т

Тодороф, Коста 48, 49

Тојнби А. Ј. 14, 199, 200

Томас, д-р Расел 10, 163, 167

Томас, Расел 10, 163, 167
Трикупис, Харилаос 127, 147

Ф

Ферајос, Ригас 143

Фрашватер, А. Ј. Ц 15, 182, 191

Х

Хагесен, сер Кнацбул 15, 16, 124, 231, 234-237

Харисон 216

Хауард, Даглас 9, 10, 11, 13, 15, 88, 140, 155, 173, 174, 191, 192, 198-200, 205, 230, 231

Хитлер, Адолф 17, 18, 19, 21, 24, 25, 26, 28, 70, 120, 126, 232, 236

Хопкинсон 99

Ц

Цветковиќ, Драгиша 18, 23, 25

Цудерос, Емануел 7, 9, 15, 30, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 75, 91, 97, 103, 104, 108, 112, 133, 134-136, 161, 173, 175, 177-180, 229

Ч

Чепреганов, Тодор 1, 2, 3, 4
Черчил, Винстон 17, 23, 25, 27, 28, 130
Чубриловиќ 29

Џ

Џаспар 161

Џинго, Теон 1, 2, 3

Ш

Шакли, Р. Ј. 10, 169, 171
Шеикл 12, 149, 186, 190, 191

Шрамек, Јан 139

Штразбургер, Хенрих 161
Шутеј 23

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА И МАКЕДОНИЈА
ГРЧКО-ЈУГОСЛОВЕНСКА ФЕДЕРАЦИЈА
(1941 – 1942)
ДОКУМЕНТИ
ИЗБОР, ПРЕВОД И РЕДАКЦИЈА
Д-р Тодор Чепреганов
Д-р Теон Џинго
М-р Ирена Авировиќ
М-р Соња Николова
М-р Зоран Нечев

За издавачот
Д-р Драги Ѓорѓиев, директор на ИНИ

Рецензенти
Д-р Ѓорѓи Чакарјаневски
Д-р Лилјана Пановска

Јазична редакција
Валентина Великова

Печат
САК-СТИЛ

Издавањето на книгата е финансиски помогнато
од Министерството за култура на Република Македонија